

MASTEROPPGAVE

Yrkespedagogikk

Mai 2018

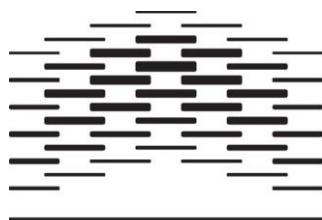
**Et internasjonaliseringsprosjekt i yrkesopplæringen.
Internasjonalisering og elevers læring.**

Figur 0 prosessen i internasjonaliseringsprosjektet etter modell av Grete Haaland Sund (2003)

Ann Torill Havnes Jørgensen og Aslaug Birkeland

Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Forord

Vi vil gjerne rette en stor takk til frisørelevne på Vg2 og våre kollegaer som har stilt opp som deltagere i internasjonaliseringsprosjektet. I tillegg vil vi rette en ekstra takk til de ni elevene som deltok på utvekslingen i London, der de fremsto som gode ambassadører for Romsdal videregående skole og frisørfaget. Vi vil også takke ADC - college som har vært vår samarbeidspartner. De la til rette og gjorde det mulig for oss å gjennomføre observasjoner av elever i frisørsalongene i London. ADC – college og frisørsalongene tok imot oss på en god måte.

Som studenter ved HIOA vil vi gjerne påpeke at vi ikke har greid å gjennomføre dette uten våre veiledere. Derfor vil vi gjerne berømme Karine Sand Gjersøe og Ann Lisa Sylte for veiledningsarbeidet.

Aller mest har vi lyst å takke hverandre for å ha vist toleranse og solidaritet både som samarbeidspartnere og delvis samboere gjennom fire år. Som i alle forhold har vi hatt både oppturer og nedturer, men samarbeidet har bidratt til å løfte hverandre opp ved å forske på eget felt og gjennomført internasjonaliseringsprosjektet som vi er så genuint opptatt av. Gjennom disse årene har vi hatt mange faglige diskusjoner som har vært både oppklarende og krevende, men det har heldigvis ikke ført til skilsmisse. Dette har for oss vært en reise fra begynnelse til slutt.

Avslutningsvis vil vi rette den største takken til venner, barn, familie og ikke minst våre to bedre halvdel. De har vært tålmodig å stelt hjemme, mens vi har bodd delvis i Oslo. Med tanke på hva internasjonaliseringsprosjektet har blitt, er det ingen tvil om at dette har gitt oss ny kunnskap som vi gjerne deler med andre.

Molde, 3. april. 2018

Ann Torill Havnes Jørgensen

Aslaug Birkeland

Sammendrag

Målet med undersøkelsene i denne rapporten har vært å se nærmere på hvilke erfaring frisørelever på Vg2 og lærere ved Romsdal videregående skole (Rvgs) skoleåret 2016/2017 har fått ved å delta på internasjoniseringsprosjektet. Det yrkespedagogiske internasjoniseringsprosjektet er et tverrfaglig arbeid som omfatter både programfag og fellesfag. Arbeidet skal tilføre en varig endring av egen praksis, samt tilføre ny kunnskap. Frisørelevene på Vg2 skulle delta på et internasjoniseringsprogram med arbeidspraksis i frisørsalonger i London. FYR - arbeidet er en av Rvgs satsningsområder og det innebærer at det må arbeides i større grad med yrkesretting enn tidligere. Med dette som utgangspunkt fikk vi en ide om å bruke internasjonisering som en knagg til FYR - arbeidet på skolen.

Hensikten med det tverrfaglige samarbeidet var å gjøre frisørelevene best mulig forberedt til utenlandsoppholdet med arbeidspraksis. Med utgangspunkt i problemstillingen: **Hvordan kan internasjonisering bidra til læring, der integrering av FYR er en del av yrkesopplæringen?** valgte vi å foreta ulike kvalitative undersøkelser både med elever og lærere. Gjennom undersøkelsene har vi vært opptatt av å finne svar på elevenes læring fellesfaglig, frisørfaglig og sosialt. Vår teoretiske plattform er blant annet Vykotskij som betrakter mennesket som et sosialt vesen og menneskets læring som et sosialt anliggende i samspill med andre. I tillegg har vi hatt fokus på det sosiokulturelle læringssynet til Dysthe som sier at kunnskap eksisterer aldri i vakum, den er alltid «situert» det vil si at kunnskapen er innfiltrert i en historisk og kulturell kontekst. Det samme gjelder språket som kunnskapen kommer til uttrykk gjennom.

Internasjoniseringsprosjektet har til hensikt å beskrive et fenomen som skal belyses for å skape en forståelse og en dypere innsikt i et problem, derfor ble vår tilnæringsmetode casestudy. Arbeidet med å tolke og analysere våre undersøkelser har vi benyttet oss av meningskoder, eller kategorisering av uttalelser. Resultatene av undersøkelsene viste at det knyttet læring faglig, men i større grad på det sosiale. På en annen side viste det seg ved å bruke internasjonisering i FYR - arbeidet var nyttig både for elever og lærere. Elevenes og lærernes tilbakemeldinger har vært avgjørende i forhold til videreføring om prosjektet skal vedvare eller ikke. Skoleåret 2017/2018 lever fremdeles internasjoniseringsprosjektet videre ved frisørfag på Rvgs. I tillegg er det også andre avdelinger ved skolen som har tatt i bruk internasjonisering kombinert med FYR - arbeidet.

An internationalisation project in vocational education

The aim of the research in this report has been to take a closer look on the experiences of the second year hairdresser students and teachers at Romsdal Upper Secondary School (Rvgs) 2016/2017 during their participation in the internationalization project. The vocational pedagogical internationalization project is an interdisciplinary cooperation between programme subjects and common core subjects. The aim has been to provide a permanent change in the students' practice, in addition to gain new knowledge. The hairdresser students participated in an internationalization programme with work placement in salons in London. FYR is a priority for Rvgs which means that the school has to have an even more vocational oriented focus than earlier. With this in mind, we had an idea to use internationalization as a way to work with FYR (Relevance in vocational and general studies) at the school. This has never been done before, which made us even more curious. The intention with this interdisciplinary cooperation was to make the hairdresser students as prepared as possible for work experience abroad. With: **How can internationalization contribute to learning, where the integration of FYR is a part of the vocational training?** As our problem for discussion, we chose to make different qualitative data gathering research with both students and teachers. Through this research we have been focused on finding out how students learn in common core subjects, programme subjects and socially. Our theoretical platform has been, among others. Vygotsky's view on of man as a social being and learning as a social interaction. In addition, we have focused on Dysthe's sociocultural view of learning, which states that knowledge never exists in a vacuum, it is always situated in a historical and cultural context. The same applies for the language that the knowledge is expressed through. With our internationalization project we intend to describe a phenomenon to create a better understanding of a problem, that is why we chose casestudy as our method of approach. Through interpreting and analyzing our research, we categorized the statements. The results of the research shows that what they have learned is closely connected to the personal, but perhaps not as much to the professional. On the other hand, internationalization as a method of working with FYR showed to be useful for both students and teachers. Their feedback has been decisive when it comes to the continuation of this project. In the school year 2017/2018 the internationalization project is still active, where FYR is a part of the vocational training of hairdressers at Rvgs. As a result, other departments at the school have started using internationalization as a method of working with FYR.

Innhold

Forord	2
Sammendrag	3
An internationalisation project in vocational education	4
1.0 Innledning	8
1.1 Bakgrunn og formål med internasjoniseringsprosjektet	9
1.2 Problemstilling	11
1.3 Forsknings spørsmål	11
1.4 Oppgavens oppbygging	12
2.0 Begrepsavklaring og feltbeskrivelse	12
2.1 Internasjonisering	12
2.2 FYR	14
2.3 Perspektiver på læring - internasjonisering og FYR	17
2.4 Læreplan for de involverte fag	19
2.5 Den generelle delen av læreplanen	20
2.6 Frisørfaglig, fellesfaglig og sosial læring	21
3.0 Læring som utgangspunkt for internasjoniseringsprosjektet	23
3.1 Sosiokulturell læring	23
3.2 Yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk	28
3.3 Yrkesdidaktisk grovplan for internasjoniseringsprosjektet	30
4.0 Metode	36
4.1 Casestudie	38
4.2 Kvalitativt intervju	42
4.2.1 Kvalitativt elev og lærerintervju	43
4.2.2 Transkribering av elev og lærerintervju	45
4.2.3 Analyse av intervjuer	47
4.2.4 Observasjon	48
4.2.5 Analyse av observasjon	52
4.2.6 Innholdsanalyse	54
4.3 Analyse av tekster og dokumenter	55
4.4 Presentasjon av resultater gjennom undersøkelser	57
4.4.1 Presentasjon av resultater fra elevintervju av forberedelsen	57
4.4.2 Presentasjon av resultater fra lærerintervju av forberedelsen	59
4.4.3. Presentasjon av resultater fra innholdsanalysen	64

4.4.4 Presentasjon av resultater fra observasjon	66
4.4.5 Presentasjon av resultat fra elevintervju av evalueringen	67
4.4.6 Presentasjon av resultat fra lærerintervju av evalueringen.....	69
4.5 Forskningsetiske betraktninger	75
4.5.1 Reliabilitet og validitet	75
4.5.2 Generaliserbarhet	76
4.5.3 NSD	76
4.5.4 Lærerrollen kontra forskerrollen	77
5.0 Drøfting	78
5.1 Drøfting av funn fra forskningsspørsmål 1	78
5.2 Drøfting av funn i forskningsspørsmål 2.....	82
5.3 Drøfting av problemstilling	85
6.0 Konklusjon med veien videre.....	90
Litteraturliste	92
Vedlegg 1 – Tverrfaglig oppgave.....	97
Vedlegg 2 Vurderingsskjema tverrfaglig oppgave	104
Vedlegg 3 Learning agreement	105
Vedlegg 4 - Samtykkeskjema.....	109
Vedlegg 5 Intervjuguider.....	111
Vedlegg 6 NSD	122

Figurliste

Figur 1 Vårt læringstriangel (2017).	22
Figur 2 Forholdet mellom fagdidaktikk og yrkesdidaktikk etter modell fra KIP- team DH (2011).	29
Figur 3 Prosessen i internasjoniseringsprosjektet etter modell av Grete Haaland Sund (2003).	30
Figur 4 Den didaktiske relasjonsmodellen etter Hiim og Hippe (1998).	31
Figur 5 Oversikt over undersøkelser i internasjoniseringsprosjektet	37
Figur 6 Tidsperspektiv over undersøkelser i internasjoniseringsprosjektet.	38
Figur 7 Case study model etter Yin (2001).	40
Figur 8 Arbeidsprosess av kvalitative intervju.	43
Figur 9 Arbeidsprosess av observasjon.	49
Figur 10 Observasjonsskjema.	51
Figur 11 Oversikt over analyse av vurderingsskjema.	56
Figur 12 Oversikt over innholdsanalyse.....	65

1.0 Innledning

Samfunnsutviklingen viser blant annet behov for både yrkesretting og internasjonalisering i yrkesopplæringen, for å imøtekomme fremtidens kompetansebehov i arbeidslivet (Meld. St. nr. 28, (2015-2016), 2015 p .8). Tidligere utdanningsminister Torbjørn Rød Isaksen uttalte 09.05.17: «Regjeringen vil at flere studenter skal dra på utveksling til utlandet. Det gir nye impulser og kvalitetsheving i utdanningene både hjemme og ute». Romsdal videregående skole (Rvgs) er en skole som har jobbet seg sakte, men sikkert oppover og fremover når det gjelder internasjonaliseringsprosjekter. Skolen har tidligere ikke hatt en tydelig strategi for internasjonalisering, men det har vært tradisjon for at flere fag har deltatt på ulike internasjonaliseringsprosjekter. Ifølge rektor Ivar Rød ved Rvgs var det i løpet av skoleåret 2016/2017 førtifem elever ved fire ulike utdanningsprogram som var involvert i ulike internasjonale prosjekt.

Samtidig hadde skolen ifølge handlingsplanen til skolen flere overordnede og prioriterte utviklingsmål for skoleåret 2016-17. Et av målene var at skolen skal styrke relevans og yrkesretting av fag gjennom FYR-satsinga (Romsdal videregående skole, 2017). FYR står for fellesfag, yrkesretting og relevans. Satsningen ble igangsatt av Kunnskapsdepartementet i 2011 for å hindre frafall i videregående opplæring. Hva FYR omfatter vil bli nærmere presentert i kapittel 2.2. For å nå målene i handlingsplanen for skolen har det vært satt i gang ulike tiltak for å forankre FYR arbeidet. Elevundersøkelser blir gjennomført hvert skoleår for å finne svar på hvor tilfredse elevene er med opplæringen. Besvarelser fra tidligere elevundersøkelser har vist lite bruk av yrkesretting, men elevundersøkelsen gjennomført av skoleeier høsten 2017 viser at Rvgs hadde gjort noen forbedringer og fått relativt gode resultater for yrkesretting. Dette kan tyde på at tiltakene gir effekt, men fremdeles har det utviklingspotensialet. På bakgrunn av dette valgte vi å integrere FYR som en del av internasjonaliseringen som et kombinert pedagogisk prosjekt.

Tidligere forskning viser at læringsutbyttet i internasjonalisering er forankret gjennom fagene prosjekt til fordypning, programfag og fellesfag. I tillegg knyttes læringsutbyttet også i stor grad til personlig utvikling og sosial læring (Sørbråten, 2016, p. 3). Denne masteroppgaven retter fokus mot internasjonalisering og FYR som et pedagogisk prosjekt. Med bakgrunn i blant annet funnene til Sørbråten har vi valgt å se på om et internasjonaliseringsprosjekt der FYR er integrert kan bidra til frisorfaglig, fellesfaglig og sosial læring for elever ved Vg2 frisør. Målet er å bidra med ny kunnskap, der kombinasjonen av internasjonalisering og FYR kan bli et varig integrert pedagogisk prosjekt i skolen.

Vi har valgt å benytte casestudie som metode først og fremst for å beskrive et fenomen og skape forståelse og for å få en dypere innsikt i et komplisert problem. Et casestudie gjør det mulig å gå inn i dybden på en enhet, og dermed komme frem til detaljerte og inngående beskrivelser av et fenomen. (Ramian, 2012, p. 20)

1.1 Bakgrunn og formål med internasjonaliseringsprosjektet

Til daglig er vi begge ansatte ved Romsdal videregående skole, hvor vi jobber som lærere for Vg2 frisør. Rvgs er en av de største videregående skolene i Møre og Romsdal. Skolen har cirka 800 elever fordelt på ni ulike programområder. Hovedsakelig er skolen en yrkesfagskole. Erfaringer som yrkesfaglærere har gjort oss oppmerksom på viktigheten av at yrkesfaglærere holder seg oppdaterte både faglig og pedagogisk. Vår erfaring kan vi kjenne igjen slik Sannerud presenterer behovet til fremtidig yrkeskompetanse i sin Phd - avhandling. (Sannerud, 2005) synliggjør at samfunnet er i endring og yrkesfagene endrer seg. Slik vi tolker det vil det si at en yrkesfaglærer ikke bare trenger å holde seg oppdatert på den faglige, men også den samfunnsmessige utviklingen. For å utvikle våre elever og oss som lærere er vi opptatte av å finne gode pedagogiske verktøy som fungerer i undervisningen.

Frisørfaget er et yrke med lange tradisjoner og har i oppgave å fylle samfunnets behov for profesjonell hårpleie. I kunnskapsløftet er opplæringen i frisørfaget posisjonert sammen med andre håndverksfag under design og håndverk. Læreplanen for faget påpeker at opplæringen skal vektlegge praktisk grunnleggende arbeid med hår, samt bruk av ulike verktøy og produkter. I tillegg til praktisk faglig kompetanse fastslår lærerplanen at opplæringen skal bidra til sosial kompetanse. Opplæringen i frisørfaget har også i oppgave å bidra til nyskaping gjennom orientering i et internasjonalt perspektiv (Kunnskapsdepartementet, 2006).

Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) er et forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet og forvalter EU-programmer og en rekke andre ordninger på vegne av eiere og oppdragsgivere (Senter for internasjonalisering [SIU],2011). Under en internasjonalsiseringskonferanse i Molde 21.09.2017 presenterer Tore Kjærgaard i SIU sin tolkning av internasjonalisering som: «utdanning gjennom internasjonalisering, der internasjonalisering kan brukes som et pedagogisk verktøy, og der man bruker internasjonalisering som virkemiddel for å oppnå bestemte læringsmål». For å få gjennomført et internasjonalt praksisopphold måtte skolen søke om midler gjennom SIU som er Norges kontor for internasjonale utdanningsprogrammer.

Rvgs søkte om støtte fra Erasmus+ programmet slik at elevene kunne ta deler av utdanningen i utlandet.

Etter uttalelsen til tidligere utdanningsminister Torbjørn Rød Isaksen 09.05.17. der han påpeker regjeringens ønske om at flere studenter skal dra på utveksling til utlandet, kan vi se sammenheng i hans uttalelse og Møre og Romsdal fylke som for perioden 2017-2020 har satt seg som mål om å gi flere elever mulighet til å være med på internasjonaliseringsprosjekt. Leder i utdanningsutvalget for Møre og Romsdal fylkeskommune uttaler: «Arbeidslivet i Møre og Romsdal er i høg grad internasjonalt, så det er viktig at vi gir flest mogleg sjansen til å ta del i dette arbeidet». Videre vil fylkesutdanningssjefen sette i gang flere tiltak for at flere elever skal få være med på internasjonaliseringsprosjekt (Møre og Romsdal fylkeskommune [Mrfylke], 2017). Slik vi tolker dette blir våre regionale mål å gjennomføre internasjonal utveksling med arbeidspraksis en del av vårt samfunnsoppdrag.

Rvgs og vi som ansatte har som mål å være: «...best når det gjelder kvalitet, kreativitet og kultur for læring og vi skal være en skole som gjør elevene ettertraktet og kvalifisert for framtida» (Romsdal videregående skole, 2017). Ifølge handlingsplanen har skolen flere overordnede og prioriterte utviklingsmål for skoleåret 2016-17. Et av målene var at vi skulle styrke relevans og yrkesretting av fag gjennom FYR-satsinga (Romsdal videregående skole, 2017). I løpet av skoleåret 2015/2016 deltok ledere, felles og yrkesfaglærere fra alle Rvgs avdelinger på FYR skoleringen. Prosjektet har som formål å skape mer relevans og yrkesretting av fellesfagene innen de yrkesfaglige utdanningsprogrammene og er ett av flere tiltak for å øke gjennomføringen i de yrkesfaglige utdanningene. En av utfordringene i den norske skolen etter Kunnskapsløftet trådte i kraft har vært at elevene ikke ser sammenheng mellom utdanningens innhold og yrket de ønsker å kvalifisere seg for. (Hiim, 2013, p. 19) I kap.3.2. vil vi utdype behovet for å kombinere disse to satsningsområdene for å legge til rette for yrkesrelevant opplæring ved Rvgs.

1.2 Problemstilling

Med den nasjonale og regionale satsning på internasjonalisering og FYR som bakgrunn har vi valgt å slå de sammen som et prosjekt. Heretter kalt internasjonaliseringsprosjektet. Målet er å finne kunnskap om hvordan internasjonaliseringsprosjektet kan bidra til frisørfagelevenes læring. Målet danner grunnlaget for problemstillingen som er følgende:

Hvordan kan internasjonalisering bidra til læring for elever på Vg2 frisør, der integrering av FYR er en del av yrkesopplæringen?

Vi har i problemstillingen valgt å ta utgangspunkt i vår tolkning av læring der vi deler læringsbegrepet opp i frisørfaglig, fellesfaglig og sosial læring. Vi viser til vår begrepsavklaring side i kap.2.4. Vår problemstilling omfatter yrkesopplæringen, selv om vi har begrenset våre undersøkelser til programområdet frisør. Bakgrunnen for arbeidet med internasjonalisering og FYR som vi har beskrevet i kap.1.1. viser at denne kunnskapen ikke er aktuell bare for vår region, men også for andre regioner og andre yrkesfaglige utdanningsprogram.

1.3 Forskningsspørsmål

Med problemstillingen som bakgrunn har vi utarbeidet forskningsspørsmål ut i fra undersøkelser gjennomført under forberedelser, utenlandsopphold og evaluering av internasjonaliseringsprosjektet. Problemstillingen operasjonaliseres i to forskningsspørsmål.

Hvilken innflytelse kan FYR ha for elevenes læring i et internasjonaliseringsprosjekt?

Hvilken betydning kan utenlandsoppholdet ha for elevenes læring?

Problemstillingen og forskningsspørsmålene skal sammen ha potensiale til å fange opp ulike aspekt rundt elevenes frisørfaglige, fellesfaglige og sosiale læring ved bruk av internasjonalisering og FYR sammen som et pedagogisk prosjekt.

1.4 Oppgavens oppbygging

Her vil vi kort si litt om oppgavens oppbygging og hvordan de ulike kapitlene blir presentert.

I internasjonaliseringsprosjektet har vi valgt å introdusere bakgrunn, mål og problemstilling i første kapittel. Videre vil vi redegjøre for hvilke fenomener vi ønsker å undersøke. Vår teoretiske tilnærminger blir presentert kapittel tre. Vi har valgt å gjennomføre ulike undersøkelser som vi presenterer i kapittel fire.

Avslutningsvis i oppgaven vil vi gjøre rede for og drøfte funnene i våre undersøkelser der vi også konkluderer og sier noe om veien videre.

2.0 Begrepsavklaring og feltbeskrivelse

For å få en utvidet forståelse av betydningen av internasjonalisering i skolen vil vi her se nærmere på internasjonalisering og FYR i et historisk, internasjonalt, regionalt og lokalt perspektiv. Vi vil løfte frem og se på intensjonen av de nasjonale og internasjonale rammer og styringsdokumenter for yrkesfag, internasjonalisering og FYR i skolen. Samtidig vil vi også synliggjøre læreplanene for de involverte fag i prosjektet samt den generelle delen av læreplanen. Avslutningsvis vil vi trekke frem begrepet læring, som vi avgrensar til frisørfaglig, fellesfaglig og sosial.

2.1 Internasjonalisering

Internasjonalisering og internasjonalt samarbeid i skolen er politisk forankret. I Stortingsmelding nr. 14 (2008-2009) ble det fastslått at internasjonalisering er noe som skal angå alle elever og studenter i norsk skole. Alle elever og studenter skal ta del i og lære om relevant fagkunnskap, andre språk og kulturer. Internasjonalisering skal ifølge stortingsmeldingen «åpne utdanningssystem mot omverden og fremme samarbeid og internasjonale perspektiv både på individnivå, for utdanningsinstitusjonene, og på myndighetsnivå» (St. meld. nr. 14, 2008-2009, p. 11). Ifølge stortingsmeldingen «skal internasjonalisering av utdanning ikke bare defineres som et mål i seg selv, men også som et virkemiddel for å fremme økt kvalitet og relevans i norsk utdanning» (St. meld. nr. 14, 2008-2009, p. 5). Videre kommer det frem av stortingsmeldingen at «ei internasjonalt rettet utdanning, basert på god kvalitet og relevans, skal gjøre Norge til en attraktiv kunnskapsnasjon og samarbeidspartner» (St. meld. nr. 14, 2008-2009, p. 5).

Siden Romerkontrakten på 1950 - tallet har det vært mål om å utvikle en felles politikk på yrkesutdanningsområdet i Europa. Siden 1993 har EU hatt et marked med flyt av blant annet tjenester, arbeid og kapital. Utdanning har blitt oppfattet som en viktig støtte for å oppnå næringslivets behov for kompetanse. I et historisk perspektiv har EUs utdanningspolitikk konsentrert seg om to hovedområder. Å sikre bedre kvalifisert arbeidsstyrke for å styrke næringslivets konkurransevne og å skape en europeisk identitet. EU har utviklet og etablert overnasjonale utdanningsprogrammer med klare mål og finansiering. Et av EUs utdanningsprogram for perioden 2013-2020 er ERASMUS+. Simen Ekren (Ekren, 2015) konkluderer med at Erasmus+ «til syvende og sist handler om å forsøke å skape en felles europeisk identitet» (Karlsen, 2015, p. 473). Tidligere statsråd Tora Aasland sier: «*Internasjonalisering av utdanning er viktig for at Norge som kunnskapsnasjon skal delta i den globale utviklingen. Elever og studenter må rustes til å møte utfordringene i et stadig mer internasjonalt orientert arbeidsliv. Økt internasjonalisering betyr bedre flerkulturell kompetanse, både for elever og studenter hjemme og ute - og for utdanningsinstitusjonene i Norge*». Også i frisørfaget oppleves den globale utviklingen. Kunder og ansatte i dagens frisørsalonger er mer flerkulturell. For å imøtekomme endringene som tidligere statsråden påpeker, ser vi behov for at fremtidige frisører utvikler kjennskap til og kunnskap om både frisørfaglig og kulturelle likheter og ulikheter.

Møre og Romsdal fylke hadde i perioden 2009 - 2012 en egen internasjonal strategi for å gi flere elever og lærlinger mulighet til å delta på internasjonaliseringsprosjekter. Videre var det i planstrategien for perioden 2012- 2016 mål om at ungdom i fylket skulle utvikle god kompetanse i språk og internasjonalt samarbeid. Internasjonalt arbeid i videregående skole i Møre og Romsdal fylke har tidligere vært opp til hver enkelt skole å ha ansvar for. Rvgs har hatt lite satsning på internasjonaliseringsprosjekter. På tross av lite styring og fokus fra ledelse om internasjonalisering ved skolen har det nesten hvert år i lang tid vært ulike internasjonaliseringsprosjekter. Felles for prosjektene er at de har vært utviklet og drevet frem av engasjerte ansatte ved ulike avdelinger.

Verken skolens handlingsplan eller fylkets strategiplan for de nærmeste årene inneholder en satsning på internasjonalisering. Derimot er det i fylkesplanen for Møre og Romsdal 2017 – 2020 viet et særlig fokus på tre innsatsområder kultur, kompetanse og verdiskaping. For å nå målet innenfor kompetanse og verdiskaping må skole og næringsliv jobbe sammen. Målet er å skape et mer internasjonalt konkurransedyktig næringsliv, der skolene leverer den kompetansen som næringslivet har behov for. Det er også satt opp et mål om at utdanningssystemet i fylket skal føre til verdiskaping, nytenking og inkludering. Et av fylkets samfunnsmandat er å være konkurransedyktige og kunne levere den kompetansen for å møte de globale utfordringene som

næringslivet har i dag. For å nå målene fylket har satt seg for perioden 2017 – 2020 om å gi flere elever og lærlinger mulighet til å delta på internasjonale aktiviteter har det blitt gjennomført undersøkelser som viser en tydelig oversikt over hvor stor ulikhet det finnes innad i fylket. I rapporten kommer det også frem tiltak som fylket vil igangsette for å gi elever og lærlinger mulighet til å delta på aktiviteter uavhengig av hvilken skole de tilhører. Tilbakemeldingene fra skolene som har deltatt på internasjonalisering er at de opplever at elever og lærlinger som deltar får styrket internasjonal forståelse for et globalisert arbeidsmarked, mellommenneskelige perspektiv og flerkulturell forståelse. Et internasjonalt fokus i skolen vil derfor bli viktigere og viktigere i tiden fremover (Møre og Romsdal fylke, 2017).

Både planer og andre formelle retningslinjer oppmuntrer til et godt samarbeid mellom skole og arbeidsliv. (St.meld. nr. 30 2003-2004). Faget prosjekt til fordypning (PTF) ble innført ved Kunnskapsløftet. Faget gir mulighet til at et visst omfang av opplæringen kan skje som arbeidslivsutplassering allerede fra Vg1. Hensikten er at det skal legges til rette for helhet og sammenheng i opplæringen, og at opplæringen skal være yrkesrettet. (Hiim, 2013, p. 20) Møre og Romsdal fylke fikk i 2017 innvilget midler gjennom ERASMUS+ til opplæring i bedrift for frisørfaget. Lærlinger i regionen vil fra 2018 ha muligheten til å delta på internasjonalt praksisopphold i løpet av Vg3. Frisørfagelever fra Rvgs har nå mulighet til å gjennomføre internasjonale praksisopphold både på Vg2 og Vg3.

2.2 FYR

I perioden 1974-1994 var det yrkesrettet opplæring i matematikk, fysikk og kjemi. Wasenden (2001) påpeker at yrkesrettingen hadde stor effekt på elevenes motivasjon og mestring. For at flest mulig skulle få mulighet til å studere til høyere utdanning ble det fra 1990 tallet satset på å styrke allmennfagene innenfor yrkesskolene. Tidlig på 90 tallet ble det satt ned et utvalg blant annet for å vurdere strukturen i den videregående skolen (NOU 1991:4). Anbefalingene utvalget anmodet ble grunnlaget for Reform 94. Reformen hadde fortsatt fokus på yrkesretting av allmennfagene. Konklusjonen av Markussen og Aamodt i NOU (2003:16) om Reform 94 viser at mange elever ikke tilegnet seg de grunnleggende ferdighetene som var forventet i løpet av opplæringstiden i skolen. I tillegg førte reformen til økt frafall i opplæringen. I NOU rapporten synliggjøres målet om å etablere en tettere sammenheng mellom allmennfagene og yrkesfagene.

En ny reform Kunnskapsløftet ble innført i 2006. I den nye reformen nevnes ikke yrkesretting direkte i tilknytning til fellesfagene som tidligere ble kalt allmennfagene. Læreplanene i de ulike fagene var lik uansett programområde. En annen faktor som førte til at det ble tvil om yrkesretting

ikke skulle være et fokus var at eksamen i fellesfag ble sentralgitt. Karlsen utvalget fikk i 2007 i oppdrag å vurdere hvordan fag og yrkesopplæringen best kunne møte opplæringens fremtidige utfordringer (NOU 2008:18). Utvalget vurderer læreplanene for teoretiske. Og at de kan oppfattes fjern fra yrkesutøvelsen. I St. Melding nr. 44 (St. meld. nr 44, 2009-2010, 2009) støtter de Karlsenutvalgets funn og beskriver hvilke tiltak de ønsker å sette i gang for å gjøre fellesfagene mer yrkesrettet og relevante for elvene.

Det er ifølge prinsipper for opplæringen kommuner og fylkeskommuner som har ansvar for en helhetlig opplæring. Ifølge Hiim er læreplanene etter lærernes oppfatning ikke tilstrekkelig relevante for yrkesfag. Reell yrkesretting må nødvendigvis innebære at innholdet i fellesfagene er relatert til behov for språklige, matematiske, naturfaglige eller samfunnsfaglige kunnskaper i det enkelte utdanningsprogram og yrkesområde. Dette må være et hovedprinsipp i utvikling av nye læreplaner for fellesfag (Hiim, 2013, p. 113).

I 2009 ble det igangsatt en satsning som kan kalles en nasjonal dugnad. Ny Giv var et prosjekt med mål om å øke gjennomføringen i videregående opplæring. Satsningen er et samarbeid mellom stat, fylkeskommuner og kommuner. Som en del av Ny Giv prosjektet er FYR- satsningen som sattes i gang i 2011. I det treårige Ny Giv prosjektet har skolen arbeidet for å få bedre overgangen for elevene fra ungdomskolen til videregående skole. I prosjektet vil elevene som trenger ekstra oppfølging få tilbud om tettere oppfølging i fellesfag. I motsetning til Ny Giv har FYR et mål som inkluderer alle elever ved yrkesfaglige utdanningsprogram, ikke bare elever som har behov for tettere oppfølging. Rammeverket til FYR viser til satsningen på yrkesrettingen av fellesfag av programområdene på yrkesfag. Hensikten er å øke elevenes motivasjon og å synliggjøre nytteverdien av fellesfagene, ved at fellesfagene oppleves som relevante for elevenes fremtidige arbeidsliv. «Et overordnet mål for FYR er at det skal bidra til å øke kvaliteten på opplæringen, for derved å øke gjennomføringen i videregående opplæring. Det er et mål for Utdanningsdirektoratet at alle videregående skoler med yrkesfaglige utdanningsprogram ved utgangen av 2016 jobber aktivt og systemisk med yrkesretting av fellesfagene. Dette arbeidet skal prege skolens samarbeidskultur, tilrettelegging og organisering av opplæringen. Yrkesretting av fellesfagene gir derfor bedre samarbeid mellom fellesfaglærere og programfaglærere» (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Hvert fylke har sin egen FYR - kontakt. Møre og Romsdal fylke har en rådgiver som er ansvarlig for arbeidet med FYR. I tillegg er Borgund videregående skole i Ålesund knutepunktskole for vårt fylke og ansvarlig for å organisere prosjektet i prosjektperioden som varte frem til 2016. I regi av utdanningsdepartementet var det også lagt føringer for at hver arbeidsplass skal ha en egen

ansvarlig som skal koordinere prosjektet. I løpet av skoleåret 2015/2016 deltok minimum to personer, derav en fellesfag og en programfaglærer fra hver av skolens avdelinger på den nasjonale FYR skoleringen. Tema i skoleringen var lærerens arbeid med yrkesretting og relevans og skolens arbeid med å bygge kultur for sammenheng, yrkesretting og kultur i yrkesfaglig opplæring. For å sikre tilrettelegg for felles forståelse, behov for tilrettelegging i arbeidet og fordeling av oppgaver deltok også ledere fra alle skolens avdelinger på skoleringen. Blant annet ble lederne gjort oppmerksom på utfordringene lærere møter når de arbeider med yrkesretting og relevans i opplæringen. Ved Rvgs ble det lagt opp til at hver avdeling skulle ha en egen FYR kontakt. Våren 2016 fastsatte avdeling DH kortsiktige og langsiktige mål for arbeidet med FYR.

Arbeidet med å nå målene som avdelingen satte startet med en felles planleggingsdag våren 2016. Det ble avtalt at det er programfaglærerne som er premissleverandører. Det var viktig at alle programfaglærere stilte forberedt til planleggingsdag med årshjul for opplæringen i programfag. Årshjulet skal være til hjelp for fellesfaglærere å «henge på» egne fag ut i fra tema. Avdelingens ansatte satte seg mål om å bli kjent med overlappende mål i ulike fag ut fra læreplanen i fagplanene i løpet av det kommende skoleåret. Som langsiktig mål ble avdelingen enige om at i løpet av to skoleår skulle alle programområder ved avdelingen gjennomføre minimum et større FYR samarbeid.

Lærerteam for Vg2 frisør som besto av en norsklærer, en samfunnsfaglærer, en engelsklærer, en kroppsøvingslærer og to frisørfaglærere hadde sitt første møte for samarbeid om skoleåret 2016/2017, september 2016. Teamet konkluderte om at det var lurt å avklare og finne en felles forståelse om hvordan en yrkesrettet undervisning best kunne gjennomføres. Møtet hadde fokus på programfagenes årshjul. Det er ulike måter å oppfatte hva yrkesretting innebærer. De ulike oppfatningene kan føre til utfordringer i et samarbeid. I kap.3.2. utdypes vi mer om dette. I følge KIP som er et forskningsprosjekt om yrkesdidaktisk kunnskapsutvikling og implementering av nye læreplaner. KIP- team DH er ett av fem delprosjekter som er organisert under KIP. I prosjektet har KIP- team DH jobbet med en problemstilling om hvordan en kan realisere yrkesrelevant og helhetlig opplæring fra første dag i videregående skole. Problemstillingen for delprosjektet KIP- team DH ble iverksatt på grunn av det økende frafallet i yrkesfaglig studieretning i den videregående skole. Ifølge KIP – team DH er det lærerne og elevenes ulike læringsbehov som ligger til grunn for samhandling, det er de som finner løsninger som ivaretar mangfoldet av behov. Valg av yrkespedagogiske metoder skal relatere teorien til praksis for å skape mer helhet og sammenheng i opplæringen, slik at opplæringen oppleves meningsfull og relevant for elevene (Dahlback, Hansen, Haaland, & Sylte, 2011, p. 64).

Slik vi tolker KIP – team DH ville vi at fellesfagene skulle ta utgangspunkt i programfagets faglige innhold og arbeidsmåter. I et samarbeid ville vi at faglærer og programfaglærer skulle planlegge, gjennomføre og vurdere i felleskap den delen av de ulike fellesfag som var yrkesrettet. Programfaglærerne skulle være premissleverandører, og årshjulet skulle gjøre det enklere for fellesfaglærerne å følge med på hvilke temaer det arbeides med i programfag til enhver tid. Samtidig kunne fellesfaglærerne få mulighet til å undervise i tilsvarende tema dersom det var relevant for sin undervisning.

2.3 Perspektiver på læring - internasjonalisering og FYR

Vi har ikke funnet tidligere forskning på internasjonalisering og FYR som et pedagogisk prosjekt sammen slik som vi har gjort. Det vi har funnet er perspektiver på internasjonalisering og FYR hver for seg.

I Norge har det ikke vært tradisjon for å koble internasjonalisering inn i den yrkesfaglige utdanningen, men noe forskning og undersøkelser er gjort. I en masteroppgave fra 2016 fokuserer Sørbråten på internasjonalisering som en del av utdanninga på yrkesfag (Sørbråten, 2016). Hennes undersøkelse skulle besvare hvilket læringsutbytte elevene hadde på yrkesfag av internasjonalisering. Studien viser at internasjonalisering som en del av utdanningen kan ha potensiale i seg og utvikles slik at elevene opplever en mer helhetlig læring, hvor også sosial og personlig utvikling vektlegges. Graden av læringsutbyttet er basert på hvor forberedt læreren er i forkant av praksisperioden. Videre sier studien at læringsutbyttet er mer komplekst enn først antatt. Den faglige delen av læringsutbyttet som først og fremst knyttes til faget PTF, (nå YFF) er noe mindre fremtredende enn læring av generell art som kultur, kommunikasjon og språktrening. Videre sier studien at elevene opplevde i stor grad en personlig vekst, mestring og sosial trening gjennom deltagelsen i internasjonalisering.

I en annen masteroppgave skrevet av Sunde og Lofsberg fra 2014 viser resultatene av deres undersøkelse at elevene opplevde at det sosiale var et viktig element, som også påvirket den faglige læringen. Denne elevgruppen var ute i praksis på et bilverksted i Tyskland. Der de var en del av en gruppe i et praksisfellesskap for å løse mekaniske arbeidsoppgaver sammen med andre (Sunde &Lofsberg, 2014).

I våre undersøkelser om forskning på yrkesretting fattet vi størst interesse for KIP – team DH sine undersøkelser. Yrkesretting ble innført allerede med R – 94, men likevel ser det ut til å være antagelser som sier at det har vært lite yrkesretting fra 1994 og frem til 2011.

Ifølge KIP sin sluttrapport som betyr Yrkesdidaktisk kunnskapsutvikling og implementering av nye læreplaner, viser det seg at det er viktig å fremheve at gjennom yrkesretting ikke er snakk om en senkning av nivået i fellesfag, men å gi fagene et annet og mer meningsfullt innhold for fag- og yrkesopplæringen. Elevene skal gjennom integrering av fagene forstå hensikten med å lære, slik at de opplever at dette er noe de har bruk for i sin videre yrkeskarriere (Dahlback m.fl., 2011, p. 268). Samtidig sier KIP- team DH at deres funn og erfaringer viser at yrkesretting, eller yrkesforankring av fellesfagene er viktig for å skape motivasjon for faglig læring. Interessen for å lære vekkes ofte først når elevene ser overføringsverdien til det de skal bruke kompetansen til som yrkesutøver (Dahlback et al., 2011, p. 269). Videre sier de at etter KL06 kan deres funn tyde på at utfordringene i den yrkesfaglige videregående opplæringen, nå handler om manglende relevans både i praksis og i teori (Dahlback et al., 2011, p. 281).

I følge Phd - avhandlingen til Ann Lisa Sylte handler essensen av begrepet yrkesretting om hvordan teorien relateres til praksis og yrkesutøvelsen. Det vil si at utdanningen og opplæringen er sentrert rundt de sentrale yrkesoppgavene og yrkesfunksjonene som er grunnlaget for yrket. Kort sagt, så vektlegger yrkesrettet utdanning *hva* yrkesutøveren faktisk gjør i jobben sin. Som vil si noe om *hva* innholdet i opplæringen må vektlegge og *hvilken* arbeidsmetode yrkesutøveren trenger å *kunne* for å ivareta yrkesutøvelsen på en god måte. Hva betyr å yrkesrette i teorien? I arbeid med mennesker kan teoretiske regler bli «hengende i løse luften» og glemmes, hvis de ikke prøves ut og korrigeres i dialogen med virkeligheten, praksis. Teoriene må med andre ord læres gjennom handling og praksis. Videre sier avhandlingen at «Oppskrifter for undervisning i menneskelige læreprosesser, er mer problematisk enn oppskrifter på ting. Derfor er det kontekstavhengig om teorien oppleves yrkesrelevant eller om den blir en oppskrift for praksis uten at eleven nødvendigvis forstår hva som skjer i arbeidsprosessen, og hvorfor resultatet blir som det blir. Dette betyr at teorien må relateres til en praktisk kontekst (Sylte, 2017, p.121).

I en masteroppgave fra Inger Margrethe Elden var fokuset på hvordan tolkes og praktiseres yrkesretting ved en FYR- skole og en ikke- FYR skole? Funn i studien viser at noen områder ser ut til å være spesielt utfordrende når det gjelder yrkesretting. Ett område var tilrettelegging og organisering, og det så ut til å være avgjørende om lærerne fra yrkesfag og fellesfag skulle få en dialog om innhold og opplegg i undervisningen. Eksamen i engelsk var et annet område som så ut til å hindre yrkesretting. Videre sier denne studien at noen fellesfaglærere opplever yrkesretting som

et dilemma. De synes det er vanskelig å vite hvor mye yrkesretting det bør eller kan være, og hva som er smertegrensen for innholdet og egenarten i fellesfaget. Ut fra de to skolene som danner grunnlaget for denne studien, og forskjellen mellom de, kan det se ut som FYR – prosjektet virker inn på noen sentrale forhold rundt yrkesretting. FYR- skolen som deltok i undersøkelsen viser en større vilje til å jobbe aktivt med yrkesretting og der sier studien at det kan være slik at de som knutepunktskole har en programforpliktelse til yrkesretting, eller det kan rett og slett være at de leter etter muligheter heller enn begrensinger Til slutt sier denne studien at det å se på to skoler ikke kan gi et generelt bilde på hvordan FYR virker, men det kan vise en tendens (Elden, 2014, p.73).

2.4 Læreplan for de involverte fag

Vi vil nå synliggjøre hvordan vi har tatt utgangspunkt i og brukt læreplanen i norsk, engelsk, samfunnsfag og yrkesfaglig fordypning i vår planlegging og gjennomføring av vårt internasjoniseringsprosjekt. Videre vil vi presentere hvordan vi har nyttet den generelle delen av læreplanen. Eksempel på konkrete læringsmål som er benyttet blir presentert i kap.3.3.2. Læreplanene har vært utgangspunkt for å nå målet om å utvikle elevenes språk, yrkesidentitet, samarbeid og kultur.

«Læreplanverket består av den generelle delen, prinsipper for opplæringen, læreplaner for fag og fag og timefordelingen. Dette er forskrifter til opplæringsloven og skal styre innholdet i opplæringen» (Kunnskapsdepartementet, 2017). Læreplanen i de ulike fag fastsetter målet for faget, angir formål, beskriver hovedområder og beskriver grunnleggende ferdigheter, kompetansemål og vurdering for faget. Kompetansemålene beskriver hva elevene skal kunne etter endt opplæring ut fra trinn.

Læreplanen for Vg2 frisørfag er i Kunnskapsløftet delt opp i tre ulike programfag. Produksjon, frisyredesign og faget som opprinnelig het prosjekt til fordypning nå YFF. Vi har i vårt internasjoniseringsprosjekt valgt å ha fokus på Prosjekt til fordypning som ble innført som eget fag gjennom Kunnskapsløftet 1.august 2007. Fra høsten 2016 ble faget revidert og det endret navn til yrkesfaglig fordypning YFF. Ut ifra formålet med YFF kan vi lese at faget skal gi elevene mulighet til å prøve ut enkelte, eller eventuelt flere sider av de aktuelle lærefag innen valgt programområde. Faget skal gi elevene mulighet til å fordype seg, eller spesialisere seg i ut fra mål i Vg3 planen. Det er poengtert at YFF skal gi elevene mulighet til å lære i realistiske arbeidssituasjoner, og at det skal være mulig å veksle mellom ulike læringsarenaer. Slik vi tolker

det, vil elevenes mulighet til å delta på internasjonal arbeidspraksis og nasjonal arbeidspraksis være i tråd med formålet for faget (Kunnskapsdepartementet, 2016).

I internasjonaliseringsprosjektet har vi hatt fokus på språk, yrkesidentitet, samarbeid og kultur. I tillegg til å bruke enkelte mål fra YFF involverte lærerteamet enkelte mål fra læreplanene i norsk, engelsk og samfunnsfag (Vedlegg 1). Alle fagene har mål som retter seg mot det faglige fokuset i oppgaven. Det var spesielt i engelsk kompetansemålene for Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram der målene er delt opp i tre: Språklæring, muntlig kommunikasjon, skriftlig kommunikasjon og kultur, samfunn og litteratur som hadde mange mål som var egnet å bruke i prosjektet. Ellers er kompetansemålene i læreplanen for samfunnsfag delt inn i fem ulike hovedtema: Utforskeren, individ, samfunn og kultur, arbeid og næringsliv, politikk og demokrati og internasjonale forhold. Også i samfunnsfag oppfatter vi at mange av målene er i tråd med fokuset i internasjonaliseringsprosjektet. Når det gjelder norsk er kompetansemålene for Vg2 i yrkesfaglige utdanningsprogram delt inn i muntlig kommunikasjon, skriftlig kommunikasjon og språk, litteratur og kultur. At målene i de involverte fag er i tråd med spesielt det faglige fokuset for prosjektet skal gjøre opplæringen mer motiverende for elevene og føre til at de forstår lærestoffet lettere.

2.5 Den generelle delen av læreplanen

Den generelle delen av læreplanen beskriver opplæringens dannelsesoppdrag og verdimeslige, det kulturelle og kunnskapsmessige grunnlag. Læreplanen bygger på formålet i opplæringsloven § 1-1 som definerer de overordnede målene for grunnopplæringen i Norge. Paragrafen påpeker blant annet at opplæringen skal gi elevene historisk og kulturell innsikt. At den skal bygge på respekt for menneskeverd og likeverd. Videre skal opplæringen gi elevene innsikt i kulturelt mangfold og fremme demokrati. Elevene skal utvikle kunnskap, mestring og holdninger for å kunne mestere sine liv og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. De skal ha medansvar og har rett til medbestemmelse. Elevene skal bli møtt med tillit, respekt og krav, og skolen skal legge til rette for utfordringer som fremmer dannelse og lærelyst for den enkelte elev.

Innholdet har blant annet fokus på hvordan opplæringen skal gi elevene opplæring for at de kan møte og mestre livets oppgaver, hvordan de skal forberedes for å ha en livslang yrkesutøvelse og på det allmenndannende mennesket. En god allmennutdanning vil å følge den generelle delen av lærerplanen som tilegnelse av konkret kunnskap om menneske, samfunn og natur. Kunnskap og modenhet til å møte livet praktisk, sosialt og personlig. Samt å kunne tilegne seg egenskaper og verdier som letter samhandlingen mellom mennesker for å gjøre det spennende å leve sammen med

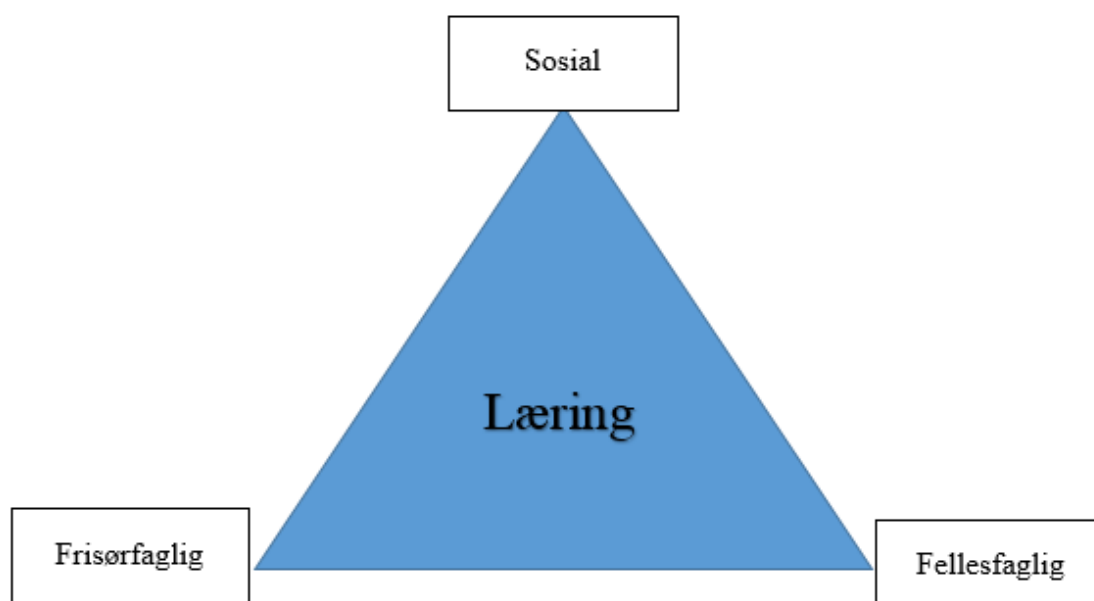
(Kunnskapsdepartementet, 2006). Som lærere i skolen mener vi at det er vårt ansvar å utvikle og lede en opplæring i tråd med samfunnsutviklingen og den fagrelevante utviklingen. Videre fokuserer den generelle delen av læreplanen i stor grad på personlig utvikling og samhandling med andre. I læringsplakaten står det blant annet: «skolen og lærebedriften skal stimulere elevene og lærlingene/lærekandidaten i deres personlige utvikling og identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståelse og demokratisk deltakelse» (Kunnskapsdepartementet, 2006).

Vi er forpliktet til å tilpasse opplæringen til hver enkelt elev for at hver enkelt skal ha mulighet til å utvikle flere sider av mennesket: «Det meningssøkende-, det skapende-, det arbeidende-, det allmenndannende- det samarbeidende-, og det miljøbevisste mennesket. Intensjonen er at til sammen skal disse målene ende opp i det integrerte mennesket (Kunnskapsdepartementet, 2011). Alle de ulike mennesketypenes egenskaper er viktig å utvikle for å gi de mulighet til å ha et grunnlag for å møte et samfunn i utvikling. Den generelle delen setter også krav til at skolen må legge opp til at hver enkelt elev skal få utviklet en helhetlig kompetanse.

2.6 Frisørfaglig, fellesfaglig og sosial læring

Læring kan tolkes som et vidt og abstrakt begrep. Ifølge Illeris finnes det ikke noe i seg selv som kun er læring. (Illeris, 2012) Nils Magnar Grendstad har definert læring som å lære er å oppdage og at oppdagelsene kan knyttes til det faglige lærestoffet. Samtidig må oppdagelsene sees i kontekst med mennesker og verden i rundt. (Grendstad 1986, p. 33). I kap.3.1. blir sosiokulturell læring utdypet, noe også Grendstad påpeker i sin forklaring av begrepet.

I kap.2.4. og 2.5. viste vi til hvordan vi brukte læreplanene i internasjonaliseringsprosjektet. Læreplanene er todelt, den generelle delen og en fagspesifikk del. Den fagspesifikke delen tar for seg de konkrete faglige målene for opplæringen. De fagspesifikke læreplanene er i yrkesfaglige utdanningsprogram delt i programområde og fellesfag. Vi vil derfor dele de fagspesifikke læreplanene inn i frisørfaglig og fellesfaglig kompetanse. Innen internasjonalisering har fagspesifikk kompetanse blitt omtalt som hard skills, mens det allmenne, den sosiale og personlige kompetansen blir omtalt som soft skills. Vi har på bakgrunn av deling av kompetansene i læreplanene og internasjonaliseringens deling av begrepet valgt å undersøke både elevenes faglige og sosiale læring gjennom våre undersøkelser i denne oppgaven. Med utgangspunkt i læreplanene deler vi læringsbegrepet som illustrert under inn i fellesfaglig, frisørfaglig og sosial læring.

Figur 1 Vårt læringstriangel (2017).

I læreplanene er den sosiale kompetansen definert som: «et sett av ferdigheter, kunnskaper og holdninger som vi trenger for å mestre ulike sosiale miljøer» (Kunnskapsdepartementet, 2016).

Under formålet med opplæringen, i læreplanen til Vg2 frisør er det påpekt at «opplæringen skal bidra til å utvikle sosial kompetanse og evne til kommunikasjon med kunder og fagpersoner fra ulike miljøer, og dermed legge grunnlag for profesjonell yrkesutøvelse i ulike sammenhenger» (Kunnskapsdepartementet, 2016). For å ivareta formålet med opplæringen i faget er behovet for sosial kompetanse likestilt med behovet for frisørens faglige kompetanse. I NOU (2015:8) viser Ludvigsen utvalget til samfunnets raske utviklingstrekk. Utvalget foreslår på bakgrunn av den raske utviklingen fornyelse av skolen innhold delt inn i fire kompetanseområder:

- fagspesifikk kompetanse
- kompetanse i å lære
- kompetanse i å kommunisere, samhandle og delta
- kompetanse i å utforske og skape

De fire kompetansebegrepene inkluderer mer enn konkrete kompetansemål i fag. Slik Hiim påpeker skal de ulike utdanningsprogrammene og læreplaner ta utgangspunkt i yrkeskunnskapen og kompetansekriteriene i yrket elevene kvalifiserer seg for dersom man skal få til relevans mellom utdanning og yrke (Hiim, 2013). Denne helhetstenkningen i kompetanse tolker vi til å være i tråd med frisørfagets behov for kompetanse.

3.0 Læring som utgangspunkt for internasjonaliseringsprosjektet

I kap.2. hadde vi introduksjon av tema for oppgaven. Vi redegjorde for vårt mål om å bruke internasjonalisering og FYR sammen som et kombinert pedagogisk prosjekt i undervisningen. Vi ville se om prosjektet kunne legge til rette for frisørfaglig, fellesfaglig og sosial læring for elever ved Vg2 frisør. Det finnes mye relevant teori innen å lære og det å legge til rette for læring. Vi vil i følgende kapittel presentere oppgavens teorigrunnlag med utgangspunkt i begrepet sosiokulturelt læringssyn som noe vi betrakter som hovedtyngden i vår oppgave. Vi har valgt å bruke Lev Vygotskij og Olga Dyste slik de forstår dette læringssynet. Avslutningsvis vil vi belyse begrepet situert læring og læring sosialt gjennom Olga Dysthe og Etienne Wenger sitt syn. Teorien vi har brukt danner grunnlaget for analyse og drøfting av resultater av våre undersøkelser.

I tillegg vil vi belyse noen perspektiver på læring med utgangspunkt i begrepene didaktikk, yrkesdidaktikk og yrkespedagogikk. Vi har valgt å se spesielt på forståelsen av fagdidaktikk kontra yrkesdidaktikk. Vi vil også belyse forståelsen av de ulike typer didaktikk da vi mener ulikhetene i forståelsen kan være relevant og viktig i planlegging og gjennomføring av FYR - arbeidet.

3.1 Sosiokulturell læring

Vi vil her formidle hvilken teori som har vært utgangspunktet i internasjonaliseringsprosjektet. Teorien skal bidra til elevenes utvikling faglig og sosialt ut fra prosjektets rammer. Vår forståelse av yrkesopplæringen er at den ikke kan læres, bare isolert. Vi har en tanke om at yrkesopplæringen ofte skjer i samhandling og samarbeid med andre mennesker. I frisørfaget er det en viktig komponent å kunne kommunisere, samarbeide og samhandle med andre mennesker både når elever er i en opplæringssituasjon og som ferdig utdannet. Dette er noe av frisørfagets nøkkelkompetanse som det blir lagt stor vekt på, når du jobber i en salong. Nøkkelkompetanse kan for eksempel være å omhandle kommunikasjon med kollegaer og andre som vi formoder er tett oppkoblet mot den generelle delen av læreplanen (Sylte, 2013, p. 73).

Med elevenes arbeidspraksis i London med læring i forkant, under og etter oppholdet, kan dette kobles til læring på flere felt. Derfor har vi gjennom dette internasjonaliseringsprosjektet en antagelse om at læring skjer sosialt, uavhengig om det er snakk om fellesfag, programfag med relevant undervisning i skole og bedrift, både som lærende, og veiledere i skolen og bedrift. Med bakgrunn av dette har vi valgt å ta våre utgangspunkt i teoretikeren Lev Vygotskij og Olga Dysthes systematiseringer på det sosiokulturelle synet på læring.

Vi har valgt å bruke disse teoriene fordi at deres forståelse av læringssynet virker relevant i forhold til vårt internasjonaliseringsprosjekt. Vi begrunner dette med at Vygotskij betraktet mennesket som et sosialt vesen og menneskets læring som et sosialt anliggende i samspill med andre. Dysthe påpeker også at sosiokulturelle perspektiv bygger på et konstruktivistisk syn på læring, men legger avgjørende vekt på at kunnskap blir primært konstruert gjennom samhandling og i en kontekst, og ikke primært gjennom individuelle prosesser. Vi kommer tilbake til hvordan vi angriper disse teoriene lenger ut i teksten.

Først vil vi ta for oss et av hovedtrekkene til EUs overnasjonale utdanningspolitikk som er utdanningens betydning for følelsesmessig tilhørighet, og en felles europeisk identitet. Med et samfunn med økende sosial uro og større ulikhet viser flere studier siden 2002 at utdanning blir sett på som en viktig faktor for å fremme flerkulturell forståelse og et aktivt medborgerskap (Karlsen, 2015, p. 477). Skolen skal både utdanne og danne. I opplæringsloven §1-1 legges det vekt på at utvikling av kunnskap, ferdigheter og holdninger som er viktig for å både mestre sitt eget liv, delta i arbeid, inngå i nære sosiale fellesskap og delta i samfunnslivet. Barn og unge har rett til å bli møtt med tillit og respekt, og har rett til medvirkning. De skal delta i det sosiale fellesskapet som skolen er preget av og, respekt for den enkelte, likeverd, likestilling, ytringsfrihet, solidaritet og toleranse. De skal få kunnskap om demokrati og trening i demokratiske prosesser i praksis. I fellesskapet skal den enkelte ansøres og støttes i utviklingen av sin identitet. Samtidig skal de møtes med tydelige krav og forventninger. Holdninger og meninger skal utfordres og forsvares i tråd med demokratisk praksis og enkeltindividets rettigheter. Skolen er et sosialt felleskap der de grunnleggende verdiene formidles og praktiseres, utvikles og formes. Skolen skal støtte opp under og stimulere til en positiv selvoppfatning og tro på egne evner og muligheter til å lære. Alle skal kunne bidra inn som verdifulle deltakere i fellesskapet i barnegruppen, i klassen og i samfunnet (Meld. St. nr. 28, 2015-2016). Med bakgrunn av dette vil det antakeligvis gi elevene kjennskap og kunnskap til alle disse kriteriene gjennom internasjonaliseringsprosjektet.

Som sagt tidligere i kapittelet påpeker Vygotskij at han skiller mellom et barns faktiske utviklingsnivå og dets potensielle utviklingsnivå. Dette antar vi også angår ungdommer og han sier

videre at det første viser til læring som allerede har funnet sted, det andre til læring som er i ferd med å begynne. Faktisk utviklingsnivå uttrykker hva barnet kan mestre på egen hånd, potensielt utviklingsnivå uttrykker hva barnet kan gjøre under voksen veiledning eller i samarbeid med en mer dyktig jevnaldrende. Avstanden mellom disse to nivåene kaller Vygotskij *sonen for den nærmeste utviklingen*. Barnets utvikling er dermed ikke bare avhengig av dets medfødte kapasitet, men også av dets kapasitet til å nyttiggjøre seg av erfaringer fra kommunikasjon og samarbeid med andre. Med dette har han fått stor betydning for synet på læring innenfor så vel barnehager, skoler, som høyere utdanningsinstitusjoner.

Vi forstår det slik at Vygotskij mener at utvikling har et utgangspunkt i sosial aktivitet og at den selvstendige tenkningen er et resultat av sosial aktivitet. Disse tankene virker for oss fullstendige og relevant for vårt prosjekt med tanke på hva elevene sammen skulle delta på.

Vygotskij betraktet mennesket som et sosialt vesen og menneskets læring som et sosialt anliggende i samspill med andre. Vygotskijs sosio – kulturelle perspektiver på læring og utvikling har også inspirert til utvikling av nye begreper. For eksempel introduserte Rogoff på 1980 - tallet begrepet «apprenticechip». Begrepet betyr læretid, eller det å gå i lære hos noen. På samme måte som lærlinger er barn aktivt observerende og deltagende i virksomheter som omgir dem. Læringen deres er også strukturert av gjeldende praksis og innebærer å mestre bruk av redskaper og oppfinnelser fra tidligere generasjoner. Som lærlinger blir også barn assistert av folk som er dyktigere enn dem selv (Vygotskij, 2001, p. 15). Dette er noe vi støtter oss til, og i frisørfaget har metoden å lære faget på vært en tradisjon i alle år, og fremdeles like aktuell i dag.

Dysthe derimot sier at hun oppdaget noen sentrale elementer i sosiokulturelle tilnærminger innenfor læringsteori: Læring har med relasjoner mellom mennesker å gjøre, læring skjer gjennom deltagelse og gjennom samspill mellom deltagerne, språk og kommunikasjon er sentralt i læringsprosessene, balansen mellom det individuelle og det sosiale er et kritisk aspekt av ethvert læringsmiljø. Læring er langt mer enn det som skjer i elevens hode, det har med omgivelsene i vid forstand å gjøre. Dysthe sier videre at den sosiokulturelle tradisjonen blir også kalt sosiohistorisk, kulturhistorisk eller situert, uttrykk som alle poengterer at kunnskap er avhengig av den kulturen den er en del av. Kunnskap eksisterer aldri i et vakuum, den er alltid «situert», det vil si at kunnskapen er innfiltrert i en historisk og kulturell kontekst. Det samme gjelder språket som kunnskapen kommer til uttrykk gjennom (Dyste, 2001, p. 36). Vår forståelse av dette antar vi at mennesker stort sett er avhengig av verden rundt seg for å kunne ta inn nye impulser. Hvis en person for eksempel bare er for seg selv på en øde plass uten å ha noen form for kontakt med andre, ville antageligvis denne personen stagnert, uten påvirkning og form for videre utvikling.

Dysthe påpeker også at sosiokulturelle perspektiv bygger på en konstruktivistisk syn på læring, men legger avgjørende vekt på at kunnskap blir primært konstruert gjennom samhandling og i en kontekst, og ikke primært gjennom individuelle prosesser. Dysthe har fremstilt seks sentrale aspekter ved et sosiokulturellt læringssyn:

- Læring er situert
- Læring er grunnleggende sosial
- Læring er distribuert
- Læring er mediert
- Språket er sentralt i læringsprosesser
- Læring er deltagelse i praksisfellesskapet

Videre sier hun at læring som situert, sosial, og mediert virksomhet og distribuert kognisjon er ganske nye tema i pedagogikken, selv om de har røtter i tenkningen til Dewey og Vygotskij (Dyste, 2001, p. 43).

Dysthe påpeker at det å sette læring i en sammenheng handler om at den er «situert» Dysthe hevder videre at de fysiske og sosiale kontekstene der kognisjon skjer, er en integrert del av aktiviteten, og at aktiviteten er en del av læringen. Dette er noe vi støtter oss til i dette internasjonaliseringsprosjektet, og forstår Dysthe slik at hun løfter frem læring og kunnskap som skjer gjennom samhandling og aktivitet med andre. Relasjonen til internasjonaliseringsprosjektet har nettopp vært å bygge opp relevante faglige oppgaver for elevene slik at de skulle være best mulig forberedt til arbeidspraksis i London.

Som lærere forstår vi Dysthes aspekter slik at når læring skjer situert har en fokus på læringskonteksten. At en legger opp til et læringsmiljø som er relevant, og forbereder elevene på det som er målet med opplæringen. Aspekt to der læring skjer sosialt anser vi at det spilles på kulturelle og historiske kunnskaper, der læring skjer sosialt. Alle mennesker drar nytte av forhistoriske grunnleggende teknikker og arbeidsbeskrivelser. Frisørrelevane som er ute i arbeidspraksis i London får oppleve både en annen kultur, samt arbeidsmetoder og miljø. Gjennom dette får elevene delta i en sosial samhandling og kommunikasjon med andre kolleger fra et annet land. Når læringen skjer distribuert som er tredje aspektet, er læringen delt mellom to personer. Eleven kan søke den kunnskapen gjennom å følge en instruktør i en frisørsalong for å fange opp læring på den måten. Det fjerde aspektet forstår vi slik at når læring skjer mediert er det en kombinasjon av språk og metoder.

I vårt fag bruker vi fagterminologi, språk og ulike verktøy som maskiner og sakser. Dette er noe eleven må læres opp til gjennom veiledning med en instruktør. Frisørelevne får denne muligheten gjennom internasjonaliseringen, der de arbeider med ulike metoder og verktøy sammen med nye mennesker. Språket er et femte aspekt som Dysthe påpeker er linken mellom kulturen (Det ytre) og den menneskelige tenkningen (Det indre) (Dyste, 2001, p. 49). Forståelsen vår av dette aspektet blir at kommunikasjon er et av frisørfagets fundament, der språket og kroppsspråket spiller en stor faktor. Våre elever må forberede seg på å forstå og gjøre seg forstått på et annet språk, som i dette tilfelle er engelsk. Det sjette aspektet sier noe om deltagelse i praksisfellesskapet, og med dette betrakter vi at læring skjer på ulike arenaer, så vel som hjemme eller ute i en frisørsalong.

Faglig og sosialt lærer frisørelevne av å være ute i arbeidspraksis som en del av et fellesskap i en frisørsalong, der eleven må gjøre og handle. Med disse seks aspektene ser vi hvordan en helhetlig læring skjer grunnleggende sosialt, gjennom å være deltagende aktiv. Som vi har påpekt tidligere antar vi at sosiokulturell teori og tidligere forskning kan relateres til vår problemstilling gjennom denne masteroppgaven.

Avslutningsvis har vi lyst å presentere Wengers sosiale teori om læring og praktiseringen av den slik den blir presentert. Vi formoder at denne teorien er i tråd med internasjonaliseringsprosjektet der frisørelevne måtte være best mulig forberedt til utenlandsoppholdet. Elevene arbeidet målrettet med relevante faglige og sosiale øvelser i alle fag med samme mål, samt at læring gjennom arbeidspraksis i London kunne gi elevene en meningsfull opplevelse med ulike kulturer og språk.

I en kort oppsummering sier Wenger: 1. Vi er sosiale vesener. Dette faktum er langt fra banalt, men utgjør et sentralt aspekt av læringen. 2. Kunnskap dreier seg om kompetanse i forbindelse med forhold, der tillegges verdi – så som å synge rent, at oppdage videnskapelige fakta, at reparere maskiner, at skrive digte, at være selskabelig, at vokse op som en dreng eller pike, og så videre. 3. Erkendelse er et spørsmål om deltagelse i bestræbelser på at opnå sådanne forhold, det vil sige at utvise aktivt engasjement i den omgivende verden. 4. Mening det vil si vores evne til at oppleve verden og engagere os i den som noget meningsfuldt, er i det sidste ende læringens mål. Som en refleksjon av disse antagelser legges det primært fokus på den sosiale teori om læring. Dette er en prosess hvor man er en aktiv del av sosiale praksisfellesskaper som vi skaper identitet i forhold til (Illeris, 2012, p. 142).

3.2 Yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk

Vi vil nå se nærmere på begrepene yrkespedagogikk og yrkesdidaktikk. Først vil vi presentere en definisjon av begrepene, deretter vil vi presentere hvordan individuelle oppfatninger av begrepene kan ha påvirket planleggingen og gjennomføringen av prosjektet. Avslutningsvis vil vi forklare hvordan ulike læringsarenaer kan ha påvirket elevenes læring i internasjonaliseringsprosjektet.

Vi har valgt en definisjon på yrkespedagogikk og en definisjon av yrkesdidaktikk som vi vil se på opp mot hvordan vi har planlagt og lagt til rette for læring gjennom vårt internasjonaliseringsprosjekt.

Yrkespedagogikk har sin egenart i at den omhandler og er forankret i yrkesutøvernes arbeidsoppgaver, arbeidsprosesser og produksjonsprosesser (HIOA, 2014, p. 2).

Og yrkesdidaktikken handler om praktisk teoretisk planlegging, gjennomføring, vurdering og kritisk analyse av yrkesspesifikke lærings- og undervisningsprosesser. Og om kritisk analyse og bruk av yrkesfunksjoner som grunnlag for læring (Hiim & Hippe, 2001, p. 31).

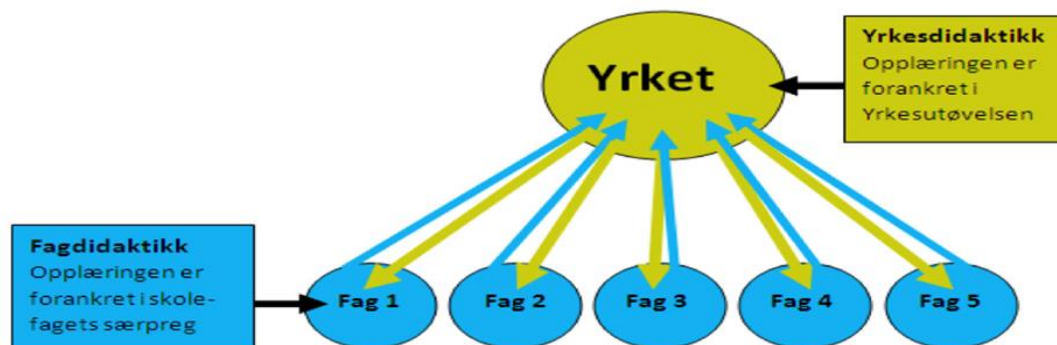
I kap.2.3. og 2.4. så vi nærmere på skillet mellom den fagspesifikke og den generelle delen av læreplanen. Den fagspesifikke delen har vi valgt å dele opp i frisørfaglig og fellesfaglig. Et sentralt problem ut ifra intensjonene i Kunnskapsløftet handler om å skape mening og relevans med styrket yrkes og praksisforankring (St. meld. nr. 30, 2003-2004). Rvgs har hatt lite tradisjon for samarbeid om innhold i undervisningen mellom felles og programfaglærere. At skolen nå har fokus på FYR og yrkesretting av fellesfag kan føre til at vi kan bli mer bevisste på hvordan vi kan endre praksis for å legge til rette for en mer relevant opplæring for våre elever. I denne sammenheng peker Tarrou på en viktig differanse mellom yrkesdidaktikk og didaktikken i allmenne fag. Hun tolker skillet mellom yrkesdidaktikken fra didaktikken til de allmenne fagene, til å være yrkesfagenes nære tilknytning til praksisfeltet det utdannes til, noe de allmenne fagene på videregående skole ikke har (Tarrou, 2005, p. 198). I følge Sylte er det i dagens utdanning av yrkesfag og allmenne faglærere skapt et stort skille. Skillet gjør at allmenne faglærere er kvalifisert og kan undervise på yrkesfaglige utdanningsprogrammer uten å kunne noe spesielt om yrkesfag (Sylte, 2013, p. 195).

Yrkesretting eller yrkesforankring har for yrkesfaglærere en nær sammenheng med en tradisjon for praktisk tilnærming i opplæringen. Der læring skjer via refleksjon over praktiske oppgaver, etterfulgt med begrunnelser for arbeidet (Sylte, 2013, p. 195). For å illustrere forholdet mellom fagdidaktikk og yrkesdidaktikk har KIP- team DH (2011) utarbeidet en modell som gir et godt bilde på hvordan et lærerteamet kan gå frem for å finne relevante oppgaver i alle fag. Slik vi tolker

modellen er opplæringen i fagdidaktikken forankret i skolefagenes særpreg. Skolefag kan for eksempel være norsk, matematikk, engelsk, design og produksjon. Mens i opplæringen innen yrkesdidaktikk er forankret i yrkenes- kompetansebehov og i en dagsaktuell og fremtidsrettet yrkesutøvelse.

I kap.2.4. forklarte vi hvordan læreplanene av de involverte fag kan være utgangspunkt for samarbeid i internasjonaliseringsprosjektet.

Forholdet mellom fagdidaktikk og yrkesdidaktikk kan illustreres på følgende måte:

Figur 2 Forholdet mellom fagdidaktikk og yrkesdidaktikk etter modell fra KIP- team DH (2011).

Det er lagt vekt på at elevene skal ha opplæring i både fag og det allmenne mennesket. Opplæringen skal ikke skje isolert, men det skal være sammenheng mellom skolens innhold og samfunnet utenfor. Ronny Sannerud definerer yrkesdidaktikk til å omfatte planlegging, gjennomføring og vurdering av strukturerte yrkesspesifikke læringsforløp i skole og bedrift basert på relevante arbeidsoppgaver forstått i en organisatorisk og samfunnsmessig sammenheng. Hvor den lærende som subjekt er involvert i hele forløpet (Sannerud, 2005, p.211). Slik vi tolker Sannerud skal utdanningen være relevant for hver enkelt elev sitt fremtidige yrkesvalg.

Waage skiller mellom undervisning og opplæring. Han tolker at undervisningen er den opplæring som skjer i klasserommet, mens opplæring er den opplæringen som skjer utenfor klasserommet (Waage, 2010, p. 10). I internasjonaliseringsprosjektet skjer opplæringen i og utenfor skolen. I forberedelsesfasen er skolen og det lokale arbeidslivet læringsarena. Under oppholdet i London er læringsarenaen flyttet ut av skolen og foregår hos ADC college, i arbeidslivspraksis, hos vertsfamilie og i samfunnet. At opplæringsarenaen er flyttet ut, legger til rette for en praktisk tilnærming og gir elevene mulighet til å lære i et relevant miljø.

3.3 Yrkesdidaktisk grovplan for internasjonaliseringsprosjektet

Ut ifra vårt syn på hvordan læring kan skje vil vi i dette kapitlet presentere vår yrkesdidaktiske grovplan for internasjonaliseringsprosjektet, der vi har hatt mål om å finne kunnskap om hvordan internasjonaliseringsprosjektet kan bidra til frisørfagelevenes læring. Prosjektet har en tidsramme fra høsten 2016 til våren 2017. Innledningsvis vil vi beskrive hvordan lærerteamet for Vg2 frisør har planlagt prosjektet. Deretter vil vi presentere hvordan vi har brukt de seks kategoriene i den didaktiske relasjonsmodellen til Hiim og Hippe i vårt internasjonaliseringsprosjekt.

I kap.2.1. og 2.2. har vi presentert den nasjonale og regionale satsningen på internasjonalisering og FYR. Ut ifra satsningen og skolens plan om gjennomføring av internasjonalt praksisopphold for frisørelevne ved Rvgs vinteren 2017, begynte lærerteam for Vg2 frisør sin planlegging.

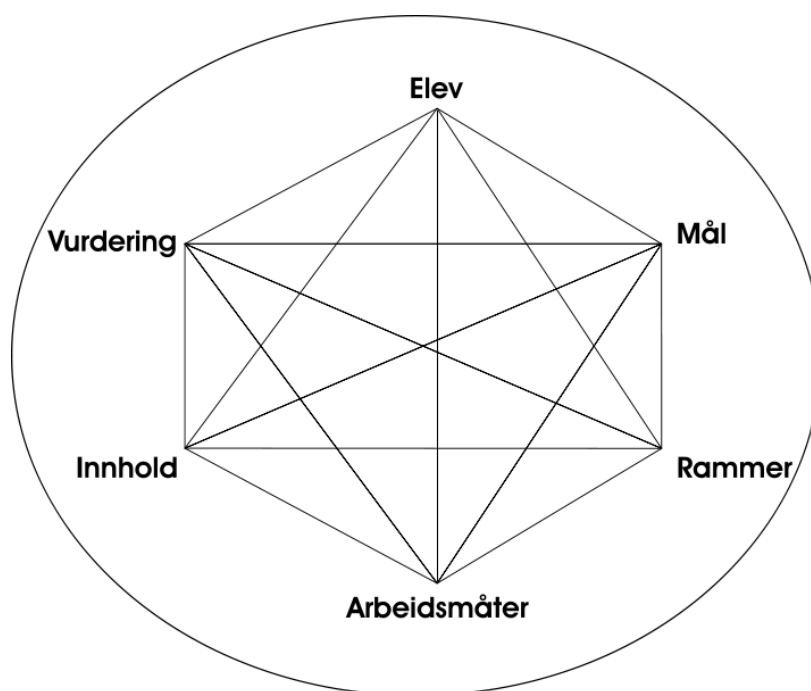
Internasjonaliseringsprosjektet ville berøre flere fag og lærere. Det har ikke vært tradisjon for at programfaglærere og fellesfaglærere ved vår avdeling har jobbet så tett på hverandre tidligere. Lærerteamet besto av fire fellesfaglærere og to programfaglærere. Det var kun en av lærerne i teamet som hadde god erfaring med internasjonaliseringsprosjekter fra tidligere. Alle lærerne i teamet var enige om at vi måtte ha jevnlig møter dersom vi skulle holde samarbeidet varmt gjennom hele skoleåret. Det første møtet for lærerteamet ble gjennomført i september 2016 og hadde hovedfokus på å få en felles forståelse, og avklare mål og rammer for internasjonaliseringsprosjektet. For å kvalitetssikre arbeidet laget vi en illustrasjon og en pedagogisk plan for arbeidet med utgangspunkt i prosesspilen til Grete Haaland.

Figur 3 Prosessen i internasjonaliseringsprosjektet etter modell av Grete Haaland Sund (2003).

Med utgangspunkt i planlegging, gjennomføring og vurdering har vi valgt å bruke den didaktiske relasjonsmodellen. Ved å benytte den didaktiske relasjonsmodellen under planleggingen og gjennomføring av prosjektet ble det sikret en helhet og det ble mer oversiktlig for lærerteamet. Vi vil her presentere hvordan vi benyttet de seks hovedkategoriene i modellen: Mål, elever, rammer, arbeidsmåter, innhold og vurdering. Modellen danner et helhetlig system der ingen av faktorene kommer først. «En må hele tiden bevege seg mellom faktorene – frem og tilbake, for alle henger sammen og påvirker hverandre» (Hiim, Hippe, & Keeping, 1998, p. 36). Slik vi tolker og har brukt

modellen henger alle faktorene sammen, så dersom vi endrer et sted vil forandringen påvirke de andre faktorene.

Figur 4 Den didaktiske relasjonsmodellen etter Hiim og Hippe (1998).

3.3.1 Mål

Med mål om å finne kunnskap om hvordan internasjonaliseringsprosjektet kunne bidra til frisørfagelevenenes læring har vi i begrepsavklaringen i kap.2.4. delt læringsbegrepet opp. Vi har tatt utgangspunkt i den generelle delen av læreplanen og de fagspesifikke læreplanene.

Internasjonaliseringsprosjektets innhold og mål har til hensikt å skape en helhetlig å relevant kompetanse i frisørfagopplæringen. I følge Hiim og Hippe henger målene nøye sammen med innholdet i opplæringen og må velges ut i fra målene (Hiim og Hippe, 2001). Som nevnt tidligere har vi valgt å dele kompetansen opp i frisørfaglig, fellesfaglig og sosial kompetanse. Lærerteamet har samarbeidet for å finne kompetanse og læreplanmål for å utvikle både elevenes faglige og sosiale kompetanse. Viser til kap.2.4. og 2.5. Ut i fra valg av kompetanse og læringsmål skulle elevene etter gjennomføring av internasjonaliseringsprosjektet ha styrket språkkunnskap, yrkesidentitet sosiale og kulturelle forståelse.

3.3.2 Elever

Alle de tolv elevene på Vg2 frisørfag ved Rvgs skulle få samme mulighet til å delta på internasjonaliseringsprosjektet. Prosjektet skulle gjøre det mulig for elever med ulike forutsetninger til å kunne bryte med hverdagen for å lære i nye omgivelser. Vi la til rette for at det skulle være en god dynamikk og optimal læringskultur i gruppen, ved blant annet å sikre at det var motiverte elever som deltok. Ifølge Imsen vil motivasjon skape aktivitet og være en forutsetning for læring (Imsen, 2005, s. 226). Vi planla derfor å gjennomføre en grundig prosess med informasjon, søknad og intervju.

I oppstarten av prosjektet startet vi med å informere elever og foresatte på et foreldremøte på Vg1. Vi formidlet muligheten for å delta på internasjonalt praksisopphold for elevene når de startet på Vg2. Med tanke på at elevene skulle ha noe å se frem til, og at dette kanskje kunne bidra til skoleglede og kunne være en motivasjonsfaktor på veien videre til sin yrkesutdanning. Elevene utarbeidet en skriftlig søknad. I tillegg hadde elevene også et muntlig intervju på skolen. Kriteriene for deltagelse var elevens motivasjon, orden, adferd og fravær i inneværende skoleår. Selv om det ikke ble alle elevene fra frisørklassen som reiste til London, skulle de elevene som ble værende i Molde være i arbeidspraksis i Norge og følge samme undervisningsopplegget som de andre elevene gjennom hele skoleåret. Det var ulike årsaker til at noen elever ikke ønsket å delta. De elevene det gjaldt var i arbeidspraksis i Norge på lik linje med de som dro til London.

3.3.3 Rammer

Ut i fra læreplan, skolens regelverk, tid, tilgjengelige ressurser har vi lagt til rette for undervisningen i internasjonaliseringen. Hiim definerer rammer som «rammefaktorer er altså forhold som kan fremme eller hemme undervisning og læring på mange forskjellige måter» (Hiim og Hippe, p. 134). Praksisoppholdet skulle som tidligere nevnt vare i to uker i London. ADC – college har vært vår samarbeidspartner. ADC- college er en stor kommersiell aktør med lang erfaring når det gjelder mobilitets prosjekter. De er lokalisert i Nordvest London. ADC - college skal organisere vertsfamilier og yrkespraksis for elevene. Fordelen med å velge ADC- college i London er blant annet at det er en glimrende beliggenhet for våre estetiske fag. ADC- college samarbeider med gode, anerkjente frisørsalonger med høy faglig standard. London er også meget attraktivt på grunn av sitt språk og sin beliggenhet i forhold til Molde. Eleven fikk mulighet til å oppleve en attraktiv metropol som var en kontrast til småbyen Molde på Nord-Vestlandet i Norge. London er multikulturell og byr på store kontraster i forhold til den normale hverdagen for våre elever. En av fordelene med å samarbeide med ADC- college var at de kunne tilby vertsfamilier

som kunne bidra til å fremme elevenes språk og sosiale kompetanse, samt gi muligheter for å videreutvikle en bredere forståelse for kultur og kommunikasjon. Å bo hos vertsfamilie kan være utfordrende for mange. Elevene skulle få muligheten til å oppleve og gjøre seg erfaringer med språk og kultur på en naturlig måte. To dager av oppholdet var planlagt til opplæring av engelsk språk og kultur i regi av ADC - college. For å delta på de faglige og sosiale aktivitetene krevde det at elevene planla og tok selvstendige avgjørelser. Selvstendighet vet vi av erfaring er en kompetanse som arbeidslivet etterspør i våre fag.

Hver deltaker fikk tildelt sin personlige mentor i bedrift for at de skulle oppleve trygghet og faglig oppfølging. Vi hadde en fast kontaktperson hos ADC college. Kontaktpersonen var vårt bindeledd mellom deltakere, vertsfamilier og bedrifter. Følgepersonens ansvar var å forsikre seg om at alle deltagerne følte seg trygge, ble godt møtt og ivaretatt. Det var avtalt at følgepersonen skulle møte kontaktpersonen hos de ulike bedriftene. I følge Hiim skaper oppfølging av lærer en trygghet hos elever ute i arbeidspraksis (Hiim, 2013, p. 323). Ellers hadde vi dialog med deltakerne via Rvgs sin digitale læringsplattform - fronter og/eller telefon.

3.3.4 Arbeidsmåte og innhold

Fra skolestart på Vg2 frisør og frem til avreise til London planla lærerteamet at elevene skulle jobbe målrettet med oppgaver knyttet til praksisoppholdet. For å legge til rette for en yrkesrelevant og helhetlig opplæring skulle undervisningen være tilpasset elevenes læreforutsetning og interesser. I norskfaget skulle de jobbe med utarbeidelse av CV og søknadsoppbygging mot frisørfaget. De skulle også gjennomføre rollespill med fokus på frisørfaget med blogg og rapportskrivning. I engelsk har elevene jobbet med fagterminologi ut i fra engelske frisørfagbøker, søknad og CV skrivning. I engelsk gjennomførte de en språktest og sendte CV. ADC - college skulle tilpasse arbeidsplassene best mulig i forhold til deltakernes nivå og individuelle mål med oppholdet. I samfunnsfag hadde elevene undervisning med fokus på ulike kulturer, personlig økonomi og EU. Det ble også lagt vekt på om elevene opplevde store forskjeller fra Norge og England når det gjaldt dannelse og kommunikasjon i frisørfaget. I YFF fikk elevene en innføring i grunnleggende teknikker og ulike salongers kultur og miljø samt en forståelse av generelle kulturforskjeller innenfor frisøryrket. I tillegg jobbet elevene med å bli bevisst over hvilke egenskaper og nøkkelkompetanse en frisør trenger for å utøve faget profesjonelt. Målet var at elevene skulle være best mulig forberedt og bevisst for å nyttiggjøre seg av praksisoppholdet.

For at lærerteamet skulle oppnå et så tett og godt samarbeid som mulig ville lærerteamet ha fokus på det tverrfaglige internasjonaliseringsprosjektet gjennom hele skoleåret. I samarbeidet om utarbeidelse av den tverrfaglige oppgaven (vedlegg 1) skulle alle de involverte lærere utarbeide

vurderingskriterier med utgangspunkt fra kompetansemålene i de ulike fagene. Lærerteamet ville at elevene skulle være kjent med det å jobbe med kriterier og egenvurdering derfor var dette arbeidet viktig. Elevene skulle selv medvirke i samarbeid med lærerteamet om å utarbeide vurderingskriterier med utgangspunkt fra kompetansemålene med kjennetegn på måloppnåelse i de ulike fagene. Egenvurderingsskjemaene de skulle bruke både på skolen og under oppholdet i London ville ha fokus på den faglige og sosiale læringen.

Nivåene i vurderingsskjemaene ble betegnet som høyt, middels nivå og på begynnelsesstadiet (Vedlegg 2). Med kjennetegnene ville elevene få kjennskap til hva som skal til for å nå de ulike målene i oppgaven. Dette er noe vi formoder er viktig for at elevene selv får medvirkning til sin egen læring. I Stortingsmelding 30 (St. meld.nr (30 2003-2004), 2004) og «Prinsipp for opplæringa» fremheves betydningen av elevenes medvirkning, og at utvikling av elevenes egne læringsstrategier må bli en integrert del av opplæringen i grunnleggende ferdigheter og fag. Stortingsmeldingen knytter medvirkning til den enkelte elev og lærings innflytelse og medbestemmelse i daglig yrkesopplæringsarbeid, individuelt og på gruppenivå. Elevmedvirkning innebærer at deltaking i avgjørelser som gjelder læring, både for hver enkelt og for gruppen. I et inkluderende læringsmiljø er elevmedvirkning positivt for utviklingen av sosiale relasjoner og motivasjon for læring i alle trinn i opplæringa.

I arbeidet med fagene er elevmedvirkning med på å gjøre elevene mer bevisst om egne læringsprosesser, og det gir større innvirkning på egen læring. Videre sier de at elevene skal kunne delta i planlegging, gjennomføring og vurdering av opplæringa innfor rammen av lov og forskrift, medregnet læreplanverket. Hvor omfattende medvirkningen er, og hvordan elevene medvirker, vil variere blant annet med alder og utviklingsnivå. Elevmedvirkning forutsetter kjennskap til ulike valgalternativ og mulige konsekvenser av dem. Arbeidet med fagene vil på ulike måter føre til at elevene blir bedre kjent med egne evner og talenter. Det vil gi dem et bedre grunnlag for medvirkning og styrke evnen til å bevisstgjøre valg (Opplæringslova, 1998 § 1 – 1).

Under oppholdet i London forfattet elevene logg hver dag. Loggen skulle inneholde elevenes faglige og sosiale opplevelser i de ulike fagene (vedlegg 1). Planen var at elevene skulle bruke loggen som utgangspunkt for å utarbeide en rapport som inneholdt opplevelser og erfaringer som kunne knyttes til norsk, engelsk, samfunnsfag og frisørfaglig læring.

I tillegg til vurderingsskjema fra den tverrfaglige oppgaven fikk elevene vurderingsskjema med ut i arbeidspraksis til sin salong. I den forbindelse utarbeidet lærerteamet et vurderingsskjema, der eleven med utgangspunkt i daglig loggskrivning, vurderte seg selv faglig og sosialt etter hver uke. Salongene fikk også vurderingsskjema med samme kriterier, der de kunne legge til kommentarer

(Vedlegg 3). Dette vil vi gjøre for å sammenligne evalueringene elevene gjorde av seg selv og vurdering frisørsalongene gjorde. Eneste forskjellen på de skjemaene var at bedriftene fikk den engelske versjonen mens elevene fikk vurderingsskjema på begge språk.

I tidligere utviklingsarbeid som vi har arbeidet med har det vist seg at når elevene er aktivt involvert i vurderingsprosessen blir ikke bare motivasjonen til skolearbeidet styrket, men også læringsutbyttet, noe som gir vurdering for læring. Etter å ha jobbet noen år med det, ser vi at dette gjør elevene mer bevisst på egen læring og samtidig får mer eierforhold og relevans til sin egen utvikling av kompetanse i sin profesjon. I tillegg blir de fire prinsippene for god undervisvurdering som opplæringsloven krever ivarettatt.

3.3.5 Vurdering

Formålet med vurdering er å fremme læring. I kap.3.3.4. har vi beskrevet arbeidsmåte og innhold i internasjonaliseringsprosjektet. Viser til kap.3.3.5. hvor vi beskriver hvordan vi vil bruke vurdering for læring som vurderingsverktøy. Faglig skulle læringsutbytte bli ivarettatt via jobbskygging og erfaringslæring i tilpassede bedrifter. Viser til kap.3.1. der vi forstår Dysthe sine aspekter slik at når læring skjer situert har man fokus på læringskonteksten og at en legger opp til et læringsmiljø som er relevant, og forbereder elevene på det som er målet med opplæringen. Viser her til kap.4.4.5. der undersøkelsene viser at mange elever sier at de lærer mye av å være ute i yrkespraksis og at det da er på «ordentlig» som de sier. Læringsutbyttet ved å ha yrkespraksis i London er her knyttet sammen med hvilke fagspesifikke oppgaver elevene får delta på. Hvilke arbeidsoppgaver elevene kan bidra med og vil kunne gjøre er tatt styring om fra kontaktlærer. I samarbeidet med bedriftene ble det utformet en "learning agreement" med mål hentet fra læreplanen (Vedlegg 3). Dette er et vurderingsskjema som er kjent for elevene fra før og som de er vant å jobbe etter. Mentor i bedrift fikk muligheten til å vurdere elevene ut i fra i denne og elevene fikk utdelt samme skjema for å vurdere seg selv. Forskriftene i opplæringsloven som vi henviser til i kap.3.3.5. omhandler blant annet elevenes rett til å ha medvirkning i vurderingsarbeidet. At deltakerne fikk mulighet til å sammenligne og knytte de nye erfaringene opp mot tidligere erfaringer fra regional praksis. Ved å erfare faget i en ny kulturell kontekst mener vi kan ha styrket deltakernes forståelse av yrket.

I kapitlet har vi sett nærmere på hvordan lærerteamet for Vg2 frisør har utarbeidet en yrkesdidaktisk grovplan i internasjonaliseringsprosjektet. Vi har i den didaktiske planleggingen tatt utgangspunkt i den didaktiske relasjonsmodellen til Hiim og Hippe (1998). Grovplanen har vi presentert fortløpende ut i fra modellens seks kategorier med elever, mål, rammer, arbeidsmåter, innhold og vurdering.

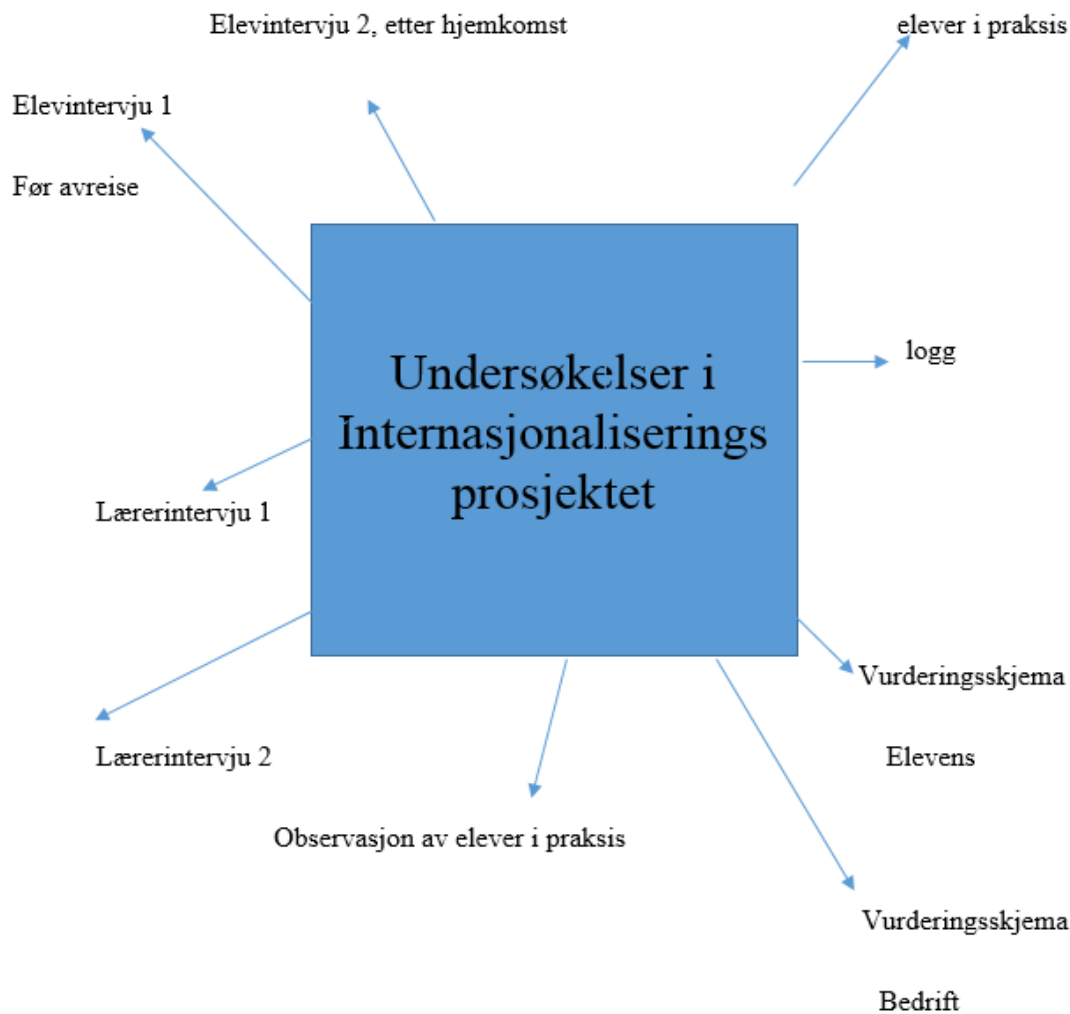
4.0 Metode

Med bakgrunn fra vår problemstilling vil vi i dette kapittelet redegjøre for metoden som er brukt ved våre undersøkelser. Når en skal velge en metodisk tilnærming, er det viktig at det finnes sammenheng mellom problemstilling, teorigrunnlag og metoden for innsamling av data. Vårt mål med undersøkelsene gjenspeiler seg i problemstillingen, der vi vil se på om elever og lærere kan oppleve læring av et internasjonaliseringsprosjekt, der integrering av FYR er en del av yrkesopplæringen.

I dette arbeidet er det benyttet triangulering der bestemte fenomener studeres fra ulike synsvinkler og synspunkter, og at problemstillingen belyses ved hjelp av innhenting av funn med ulike metoder. De ulike metodene gjenspeiler seg i forskningsdesignet og undersøkelsesmetodene blir presentert i egne underkapitler som beskriver hvorfor disse blir valgt til dette internasjonaliseringsprosjektet. Som en tilføyelse har vi innhentet informasjon med vurderingsskjema fra feltet som vi vil understreke ikke er en metode, men som kan gi en indikasjon på elevers læring ute i arbeidspraksis. Ved å gjennomføre ulike undersøkelser med utgangspunkt i forskningsspørsmålene ble vår tilnæringsmetode et casestudie, som er en metode som studerer sosiale fenomener gjennom grundig analyse av en case (Ramian,2012, p.16).

Triangulering av ulike kvalitative metoder er ikke definert som en selvstendig metode, men ifølge YIN er triangulation: the convergence of data collected from different sources, to determine the consistency of a finding (Yin, 2014, p. 241). Ved metodetriangulering har vi innhentet empiri via intervjuer, observasjoner og innholdsanalyse for å se om disse underbygger og kanskje utfordrer hverandre.

For illustrere vår innhenting av data har vi utarbeidet en figur for å gi en oversikt våre undersøkelser som illustrert nedenfor.

Figur 5 Oversikt over undersøkelser i internasjonaliseringsprosjektet

Bakgrunn for valg av undersøkelser

Vårt valg av metode til innsamling av data, er sett i lys av rapportens problemstillingen og forskningsspørsmål. Ramian påpeker at forskningsspørsmålet er det spørsmålet, undersøkelsen skal kunne svare på, når den er gjennomført (Ramian, 2012, p. 59). Vårt hovedfokus som vi ønsker svar på blir derfor å få et innblikk i frisørelevens læring fellesfaglig, frisørfaglig og sosialt gjennom internasjonalsisering. Samtidig ønsker vi å få vite mer om lærernes og elevenes opplevelse av om integrering av FYR har bidratt til læring. Dette arbeidet blir å se på som et tverrfaglig samarbeid mellom programfaglærere og fellesfaglærere, der elever, fellesfaglærere og programfaglærere blir deltagere til undersøkelsene.

Ved å ta del i hvordan elever og lærere forbereder, gjennomfører og reflekterer/ evaluerer over sitt arbeid med internasjonaliseringsprosjektet og FYR, fikk vi muligheten til å få vite mer om dette

kunne bidra til læring fellesfaglig, frisørfaglig og sosialt for elever på Vg2 frisør. Med bakgrunn av dette ser vi vår kontekst i dette prosjektet som en empirisk undersøkelse som vi antyder er i tråd med det Ramian hevder (Ramian, 2012, p. 20).

Vi har under utarbeidet en figur på hvordan og når innhenting av data blir gjennomført i prosjektet.

Forberedelser	Intervju	Under Utenlandsoppholdet	Observasjon, Logg	Evalueringen	Intervju
Før Avreise	9 Elever, 4 Lærere	I London	9 Elever	Etter Utveksling	9 Elever, 3 Lærere
Verktøy vi har benyttet oss av	Intervjuguide, Samtykkeskjema til elever, foresatte og lærere.	Verktøy vi har benyttet oss av	Logg fra elever, logg fra observasjon og vurderingsskjema, Samtykkeskjema til elever og foresatte	Verktøy vi har benyttet oss av	Intervjuguide, Samtykkeskjema til elever, foresatte og lærere.
Fokus	Forberedelsene har fokus på elevenes og lærernes opplevelse av å ha arbeidet med internasjonaliseringsprosjektet før oppholdet i London. Hvilken innflytelse har FYR hatt for elevenes frisørfaglige, fellesfaglige og sosiale læring i denne delen av prosjektet?	Fokus	Undersøkelsene fra utenlandsoppholdet har fokus på elevenes opphold i London, og hvilken læring oppholdet har bidratt til. Har utenlandsoppholdet bidratt til frisørfaglig, fellesfaglig og sosial læring?	Fokus	I undersøkelse fra evalueringen av internasjonaliseringsprosjektet har vi fokus på elevenes og lærernes læring fra forberedelser, gjennomføring og evaluering. Hadde arbeidet med internasjonaliseringsprosjektet bidratt til fellesfaglig, frisørfaglig og sosial læring for elevene? Hvilken opplevelse hadde lærerne på dette tidspunktet av internasjonaliseringsprosjektet? Kan internasjonaliseringsprosjektet ha bidratt til ny kunnskap? Kunne eventuelt den nye kunnskapen føre til en varig endring for de involverte i internasjonaliseringsprosjektet? Hvordan kan de involverte klare å føre kunnskapen videre? For å konkretisere formålet med våre undersøkelser har vi kommet frem til følgende forsknings spørsmål.

Figur 6 Tidsperspektiv over undersøkelser i internasjonaliseringsprosjektet.

4.1 Casestudie

Vi vil i dette kapittelet synliggjøre vårt forskningsdesign som beskriver et fenomen som skal belyses for å skape en forståelse og en dypere innsikt i et problem. Vårt forskningsdesign omhandler en studie som foregår over tid med en større mengde innhenting av empiri. Vårt casestudie er begrenset til **forberedelse, gjennomføring og evaluering** av et utenlandsopphold i London med arbeidspraksis i frisørsalonger for frisørelever på Vg2.

Hvis en velger casestudie som forskningsstrategi medfører dette en hel verden av muligheter og begrensninger (Ramian, 2012, p. 15). Det vil si at casestudiet er bundet sammen av en indre logikk, som binder sammen forskningsspørsmål, fenomen, datainnsamling, analyse og generalisering sammen i en forskningsstrategi. Ordet «case» stammer fra det latinske ordet «casus» som betyr «tilfelle» Case henviser til «tilfellet» det vil si studiet av en hendelse som ikke er planlagt, men som forekommer kun en gang (Ramin, 2012, p. 20). Vi har en forståelse av at styrken ved å bruke

casestudie i dette prosjektet er at vi har muligheten til å gå i dybden på en enhet, mens svakheten kan være at det kan være utfordrende å identifisere en årsakssammenheng, kun ved hjelp av et casestudie. Begrunner dette med at det kan ofte være mange fenomener som kan tenkes å påvirke et utfall.

Ifølge Ramian brukes casestudier først og fremst for å beskrive et fenomen å skape forståelse for å få en dypere innsikt i et komplisert problem (Ramian, 2012, p. 20). Fordelen med en casestudie er at vi får anledning til å gå inn i dybden på en enhet, og dermed komme frem til detaljerte og inngående beskrivelser på et fenomen som vil forklare hvordan vi tolker dette opp mot problemstillingen.

I følge Ramian er casestudiet en empirisk undersøkelse som er en forskning, hvor konklusjonen dras på grunnlag av «data» Dette anmoder vi betyr at konklusjonen dras på grunnlag av funn fra de ulike undersøkelsene som er brukt i dette arbeidet.

Definisjonen av casestudiet inneholder noen karakteristiske trekk som:

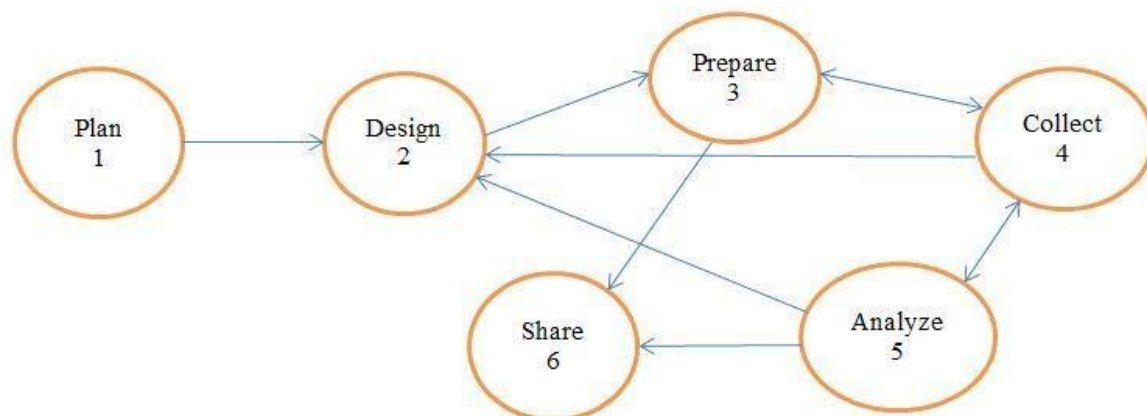
- Empirisk undersøkelse
- Et utvalgt fenomen
- Et nåtidens fenomen som er i dets naturlige sammenheng
- Forskjellige datakilder
- Argumentasjon gjennom bevisførselen
- Teoretisk generalisering
- Argumentasjon gjennomføres case for case.
- Bevisførsler i casestudiet er basert på logisk argumentasjon.

(Ramian, 2012, p. 20).

Casestudie er den naturlige forskningsstrategi for en praksisorientert forskning, ikke fordi casestudiet er enkelt – det er det ikke – men fordi det det egner seg til å tilføre praksis dyptgående, problemløsende viten (Ramian, 2012, p. 11).

Det som er karakteristisk i en slik undersøkelse er at forskningsspørsmålene besvares case for case og at hver case fører til en avsluttet case. Deretter kan en undersøke forskjeller og eventuelle likheter mellom forklaringene (Ramian, 2012, p. 22). Vi har i vårt prosjekt utarbeidet to forskningsspørsmål som sammen bør ha et potensiale til å besvare problemstillingen i tråd med det Ramian påpeker. Casestudiet blir ofte beskrevet som en form for kvalitativ forskning som vi antar er i overensstemmelse med vårt prosjekt.

Yin blir betraktes som casestudiets far og han redegjør casestudieforskning som en lineær, men gjentagende prosess. Han har ved hjelp av en modell visualisert dette med seks sentrale punkter som har en betydning for hverandre (Yin, 2009, p. 1).

Figur 7 Case study model etter Yin (2001).

Under vil vi beskrive vår forståelse og hvordan vi som forskere har brukt de seks punktene som vises i figuren til Robert K Yin.

1. Plan

Oppgavens problemstilling har hatt en sentral rolle i vår forståelse av første punkt som har vært av stor betydning for vårt prosjekt ved valg av metode og design. Vi har i vårt prosjekt valgt å ha en plan hvor vi identifiserer relevante situasjoner som vi ønsket å gå dybden på for å finne mere ut av i tråd med det Yin påpeker er et Casestudy (Yin, 2014, p. 3).

2. Design

Vår forståelse av design er at det er ulike faktorer gjennom et prosjekt som er avgjørende med hensyn til begrensinger for et casestudiet. For oss handlet avgrensingen til yrkesrelevant opplæring gjennom internasjonalsisering og FYR. Samtidig har dette også hatt betydning for hva vi vil undersøke med teoretiske rammer og analyse. Avslutningsvis vil innhentet data i selve casestudiet gi en oppsummering, hvor vi belyser forsknings spørsmål og problemstilling (Yin, 2014, p. 26).

3. Prepare

Her er vår forståelse at en forbereder seg til å bruke et casestudy som hjelpeverktøy, der en ser på muligheter og utfordringer. Vi tolker dette punktet som en kvalitetssikring for vår metodebruk for innhenting data i selve casestudiet. Vi har gjennom vårt prosjekt gjennomført en forberedelse til

internasjonalisering og FYR, der blant annet elevene fikk mulighet til engelskspråklige og frisørfaglig relevant undervisning, for at de skulle være best mulig forberedt på utenlandsoppholdet. Med slike forberedelser i forkant, ser vi at det kan ha betydning for å være mest mulig beredt til å overvinne uforutsette utfordringer (Yin, 2014, p. 70).

4. Collect

Vår tolkning av dette punktet innebærer innhenting av data, der vi i vårt prosjekt benytter ulike kvalitative metoder for å belyse vår problemstilling. Vårt prosjekt inneholder flere ulike undersøkelsesmetoder der vi triangulerer metodene vi har benyttet, for deretter å bearbeide de. Yin påpeker: Working with six sources archival record, interviews, direct observation, participant-observation and physical artifacts (Yin, 2014, p. 103). Under dette punktet kan vi kvalitets sikre våre metoder i undersøkelsene som består av kvalitative elev og lærerintervju, observasjoner/ logger og innholdsanalyse av tekster og dokumenter, samt denne rapporten som vi skriver.

Analyze

Her tolker vi at analysearbeidet på innhentet data kommer i fokus. Vi vil her henvise til kapittelet som omhandler analyse av funn på hvordan vi har bearbeidet og analysert dataene gjennom prosjektet.

Share

Hva og hvordan kan arbeidet vi har gjort med dette prosjektet deles med andre? Vi forstår dette punktet slik at internasjoniseringsprosjektet kan være et krevende arbeid, men når det blir ferdig og godkjent etter gjeldende krav, kan denne rapporten deles slik at andre kan få tilgang til våre funn og videreutvikles. Som Yin påpeker: The potential case study audiences include (1) academic colleagues, (2) policy makers, practitioners, community leaders, and other professionals groups such as a dissertation or other social science research, (3) special groups such as a dissertation or thesis committee, and (4) funders of research (Yin, 2014, p. 180).

Ifølge Fangen benyttes casestudier ofte fordi fenomenene som skal studeres, er for komplekse og/ eller kontekststøtthengige til at de kan studeres på noen annen måte. I og med at vi gjennomfører flere undersøkelser over en tid og kombinerer ulike former for dokumentasjon og metoder anslår vi at våre fenomener krever en holistisk tilnærming (Fangen, 2010, p. 187).

Videre hevder Fangen at casestudie benyttes også når målet er å forstå fenomener en vet lite om fra før, når forskeren har lite kontroll over hvordan hendelser utvikler seg, og når fokus på samhandling er mellom mennesker. Under våre undersøkelser, spesielt under observasjonen av elever i arbeidspraksis er samhandling med andre mennesker noe vi har et sterkt fokus på.

Fangen påpeker også at casestudie er egnet når en vil gripe aktørens perspektiv, eller klargjøre teorier og begreper. I og med at våre feltundersøkelser foregår innenfor pedagogiske situasjoner blant annet ved egen skole med elever og lærere, mener vi til en viss grad at dette er i tråd med det Fangen sier.

Datainnsamlingsmetodene kan både være deltagende og ikke- deltagende observasjon, ustrukturerte intervjuer med nøkkelinformanter, dokumentanalyse eller innholdsanalyse (av personlige tekster som dagbøker eller annen informasjon i offentlige protokoller og årbøker), analyse av viktige hendelser og surveys. Det er ingen fastsatt måte å gjøre rede for metodene som blir benyttet, hvordan data er blitt innsamlet, og hva resultatene er. Dette er noe vi støtter oss til ved våre undersøkelser, der vi ser på det komplekse samspillet under ett, med ulike innsamlingsmetoder (Fangen, 2010, p. 187).

I og med at vi har gjennomført ulike kvalitative metoder for å belyse et fenomen gjennom vårt arbeide med internasjonalisering og FYR, støtter vi oss til at metodetriangulering kan være fruktbart på ulike måter. Grønmo påpeker at kombinasjoner av ulike data kan gi muligheter for teorimangfold, styrke tillitten til metoder og analyseresultater og danne grunnlag for faglig fornyelse (Grønmo, 2015, p. 57).

4.2 Kvalitativt intervju

I dette kapittelet ønsker vi å fremheve noe om når og hvordan vi bruker et kvalitativt intervju og hva litteraturen sier om det.

Et kvalitativt intervju brukes når temaer fra dagliglivet skal forstås ut fra intervjupersonens egne perspektiver. Denne formen for intervju søker å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden, og særlig fortolkninger av meningen med fenomenene som blir beskrevet. I vårt prosjekt med kvalitative intervjuer i eget felt, vil vi fremheve deltagernes naturlige livsverden, der en kan finne meningen med det som en undersøker. Kvale og Brinkmann påpeker at dette skal ligge nær opp til en samtale i dagliglivet, men har som profesjonelt intervju et formål (Kvale og Brinkmann, 2009, p. 47). Det utføres i overensstemmelse med en intervjuguide som sirkler inn bestemte temaer, og som kan inneholde forslag til spørsmål.

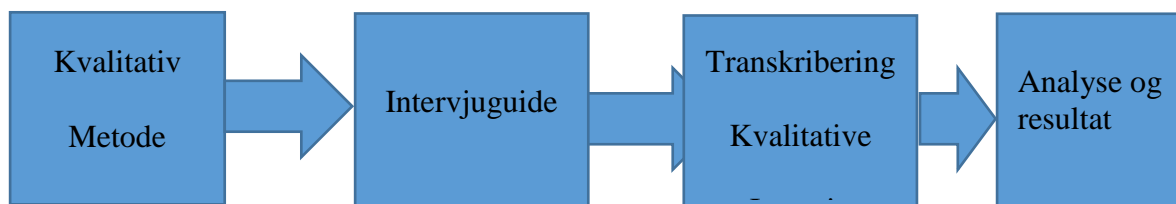
Intervjuet blir som regel transkribert, og den skrevne teksten og lydopptakene utgjør til sammen materialet for den etterfølgende meningsanalyse (Kvale og Brinkmann, 2009, p. 47). De kvalitative intervjumetodene kan i beste fall gi et kategorirepresentativt utvalg av resultat. Vårt internasjoniseringsprosjekt med FYR har fokus på ulike fenomener om læring som vi ønsker å finne en forståelse på, derfor ble det nærliggende å bruke blant annet kvalitative intervju.

Kvale og Brinkmann hevder at kvalitativ metode er noe som brukes når en ønsker å forstå et fenomen i motsetning til en kvantitativ metode, der en kan måle det. Kvalitativ metode brukes for å etablere hypoteser, og når en trenger en erstatningsobservatør. Ved å velge kvalitative metoder i dette prosjektet har vi hatt mulighet til å gå dypere inn i den innhentede informasjonen. Datainnsamling og analyse forgår parallelt. De kvalitative dataene foreligger i form av tekst eller verbale utsagn. Dalland definerer metode i sin bok «metoden forteller oss noe om hvordan vi bør gå til verks for å framskaffe eller etterprøve kunnskap» (Dalland, 2014, p.111).

4.2.1 Kvalitativt elev og lærerintervju

I dette kapittelet vil vi først ha fokus på gangen i elevintervjuet, deretter lærerintervjuet og, hvordan denne arbeidsprosessen forgår med tanke på å belyse og svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene i dette prosjektet. Vi vil gjennomføre et kvalitativt elevintervju og et kvalitativt lærerintervju før avreise til London og det samme etter hjemkomst, der vi hadde hovedtyngden på utvikling av elevers læring.

Under har vi laget en figur som beskriver helheten av arbeidsprosessen vi fulgte gjennom de kvalitative intervjuene i internasjoniseringsprosjektet. Transkriberingen og analyse av resultatene blir presentert senere i dette kapittelet. Undersøkelser som er basert på intervjuer krever at en jobber med ulike faser og ifølge Kvale og Brinkmann viser de til utvikling gjennom de syv stadier fra ide til rapport (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 114).

Figur 8 Arbeidsprosess av kvalitative intervju.

Som tidligere nevnt har vi valgt å forske på eget felt ved egen skole og målet med undersøkelsene var å få en forståelse om elevene opplevde frisørfaglig, fellesfaglig og sosial læring av internasjonaliseringsprosjektet. Derfor var det naturlig å søke svar først og fremst hos elever, det er elevene som mest sannsynlig sitter med svaret på hvordan de opplever skolehverdagen.

Undersøkelsene består av semistrukturerte intervju – det er verken en åpen samtale eller en lukket spørreskjema samtale. Ifølge Kvale & Brinkmann utføres det i overensstemmelse med en intervjuguide som sirkler inn bestemte temaer, og som kan inneholde forslag til spørsmål (Kvale og Brinkmann, 2009, p. 47).

Når man skal bygge opp en intervjuguide for elever er det ulike hensyn en må ta, som språk og hvordan du møter de. Det var viktig å understreke for deltagerne til undersøkelsen at det var frivillig å delta. Når man utformer en intervjuguide til elever som er i alderen 16 – 17 år, måtte vi ta hensyn til hvilket språk og ord vi brukte. Derfor valgte vi å legge oss på et nivå der elevene enkelt kunne forstå hva vi ønsket å få vite mer om. En annen viktig faktor var at foresatte og elever fikk tilsendt samtykkeskjema der de fikk opplysninger på hva det innebar å være deltager/respondent i dette prosjektet og hva det skulle brukes til (Vedlegg 4).

Ord som elevene kan oppfatte som vanskelige og forstå måtte forklares i forkant av intervjuet, slik at de forsto hva ordenes betydning var. Spørsmålene ble utarbeidet med utgangspunktet i problemstillingen og vi endte opp med 15 spørsmål. Etter endt prøveintervju så vi oss nødt til å endre litt på rekkefølgen av spørsmålene og tilføyde noen prober, dette for å få bedre flyt i intervjuet. Vi erfarte fort nødvendigheten med flere prøveintervjuer, det er først da en oppdager helt klart at det var noe som manglet. Etter at vi endret rekkefølgen på spørsmålene la vi inn noen ekstra oppfølgingsspørsmål som kalles prober. Vi gjennomførte selve intervjuet på nytt, og da falt brikkene bedre på plass i en mer naturlig form. På elevintervjuene ble det avsatt en hel dag der hver enkelt elev fikk førtifem minutter til rådighet.

Den endelige intervjuguiden til elevene ble delt inn i to faser med oppmykningsspørsmål for å ufarliggjøre det hele og gjøre eleven litt varm. Med dette mener vi at det kan oppleves litt skummelt for elever å være med på noe de ikke aner hva er og, derfor startet vi litt mykt med enkle spørsmål. Deretter kom spørsmålene som kunne belyse problemstillingen i internasjonaliseringsprosjektet. Som Dalland påpeker er det viktig å være nøye med å sørge for at deltagerne har det bra og forstår den informasjonen som blir gitt i forkant (Dalland, 2014, p. 169).

Fordelingen av arbeidet med gjennomføringen av undersøkelsen ble vi enige om at den ene av oss intervjuet og den andre noterte, observerte og styrte diktafonen. Dette fungerte godt og vi fikk

gjennomført alle intervjuene på en dag, men varigheten på de forskjellige intervjuene kunne variere fra tjue til femti minutter. Alle elev intervjuene ble gjennomført på et tomt klasserom på skolen der vi fikk sitte uforstyrret, men i et trygt miljø som elevene kjenner fra før. For oss var det helt naturlig å gjennomføre disse intervjuene som omhandler elevenes læring i skolehverdagen i et pedagogisk miljø.

Grunnlaget for vårt empiriske materiale av undersøkelsen fremkommer etter 18 elevintervjuer og 8 lærerintervjuer. Gjennom disse undersøkelsene med elevintervjuer og lærerintervjuer ble språket ulikt formulert, men bygd opp på samme fundament (Vedlegg 5). Som Kvale & Brinkman påpeker beskrives intervju som et håndverk, produksjon av kunnskap og som en sosial praksis. Dette begrunnes med at selve ferdighetene man trenger for å intervjuer, først og fremst læres gjennom intervjuerfaring, på samme måte som en lærer seg et håndverk (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 36 – 37).

Lærerintervjuene ble gjennomført på ulike dager som vi hadde avtalt på forhånd. Intervjuene til lærerne hadde samme fokus som elevene som omfatter internasjonalisering og FYR. Dette er for å få forståelse av lærerrenes opplevelser og, eventuelt understøtte resultatene som kunne komme fram av elevintervjuene. Lærerne er de vi anser som tilrettelegger, underviser og planlegger internasjonaliseringen og, derfor var det naturlig å søke informasjon også hos de. Ved å få begges syn på dette arbeidet kunne vi undersøke eventuelle forskjeller og likheter mellom forklaringene.

Det finnes ingen standardprosedyrer eller regler for utførelsen av et forskningsintervju eller en hel intervjuundersøkelse. Ifølge Kvale & Brinkmann er det enkelte standardtilnærminger og teknikker som skal velges for de forskjellige trinnene av en intervjuundersøkelse. Som forskere må vi være i stand til å ta veloverveide beslutninger om metode, basert på kunnskap om temaet for undersøkelsen, de foreliggende metodologiske valgmulighetene, deres etiske implikasjoner og valgenes forventede konsekvenser for intervjuprosjektet som helhet (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 115).

4.2.2 Transkribering av elev og lærerintervju

Transkriberingen i etterkant krevde for oss at det var stillhet i rommet, i tillegg til at det tok alt fra en time til tre timer på hvert av de ulike intervjuene. Kvale sier at når intervjuene transkriberes fra muntlig til skriftlig form, blir intervjusamtalene slik at de er bedre egnet til å analysere (Kvale, 2007, p. 105).

Samtalen i et intervju utvikler seg mellom mennesker i samme rom. Vi brukte lydopptak for å ta vare på intervjuene. Under transkriberingen abstraherte vi ord for ord til skriftlig form I følge Kvale & Brinkmann betyr å transkribere å transformere, som vil si å forme fra en form til en ny form. I tråd med Kvale & Brinkmann valgte vi å skrive ned ord for ord, samt latter og lyder av det som ble sagt og ytret gjennom intervjuet, selv om vi kanskje kunne plukket ut bare det som ble sagt som var av betydning for besvarelse av problemstillingen.

Med vårt samarbeid i dette internasjonaliseringsprosjektet, fordelte vi transkriberingen slik at en transkriberte elevintervjuene og den andre lærerintervjuene. I etterkant har vi lurt litt på om resultatet hadde sett annerledes ut hvis vi byttet på, men det var for tidkrevende å gjennomføre i og med vi hadde så mye datamateriale som skulle bearbeides.

Vi vil ikke si at det var ukomplisert å transkribere der utfordringene var særlig knyttet til fortolkning til det som ble sagt, men for vår del var det et givende arbeid. Kvale & Brinkmann hevder at forskere som transkriberer sine egne intervjuer, lærer mye om sin egen intervjustil og dette er noe vi støtter oss til. Under transkripsjonen vil de til en viss grad huske, eller gjøre seg tanker om de sosiale og emosjonelle aspektene ved intervjusituasjonen, og allerede ha påbegynt meningsanalysen av det som ble sagt (Kvale & Brinkmann, 2009, p.189).

I tillegg fikk vi under dette arbeidet erfare at det var viktig å nummerere hver enkelt deltager i undersøkelsen, slik at vi kunne bruke samme nummerering på de samme deltagerne gjennom alle undersøkelsene vi skulle gjennomføre i dette prosjektet. Dette tok mye tid, men for oss var dette viktig arbeid i forhold til å bevare gyldigheten i arbeidet.

Til slutt ble vår neste arbeidsprosess å gjøre en meningsfortetting som skulle bidra til en forkortelse av intervjupersonens uttalelser til korte formuleringer. Kvale & Brinkmann påpeker at lange setninger blir komprimert til kortere, hvor den umiddelbare mening i det som er sagt, gjengis med få ord (Kvale og Brinkmann, 2009, p. 212).

Vi valgte kanskje å gjøre det litt tungvint for oss selv, men allikevel, mente vi at dette var en fin og oversiktlig måte å samarbeide på. Under dette arbeidet ble det klipt og limt, der vi klypte ut spørsmål 1, for deretter å lime alle besvarelsen til respondentene under spørsmål 1. Slik gjorde vi det med alle spørsmålene i alle intervjuene vi gjennomførte. På denne måten hadde vi god oversikt til å uttrykke temaet som dominerte den naturlige meningsenheten så enkelt og klart som mulig. På bildet under vises noen av bildene av denne arbeidsprosessen der vi hengte dette opp på en tavle, slik at det til slutt munnet ut i et destruktivt utsagn, slik vi tolket det.

4.2.3 Analyse av intervjuer

I arbeidet med å tolke og analysere deltagerens svar gjennom datamaterialet fra intervjuene, har vi benyttet oss av meningskoder, eller kategoriseringer av uttalelsene som en analysemetode. Som nevnt tidligere har vi valgt å undersøke forskjeller og eventuelle likheter mellom forklaringene som kom frem av undersøkelsene i fra forberedelsene, utenlandsoppholdet og evalueringen. Kvale & Brinkmann påpeker at dataeksempler sammenlignes konstant med henblikk på å finne likheter og forskjeller, som vi mener er i tråd med våre undersøkelser noe som fører til utvelgelse av nye data og formuleringer av teoretiske memoranda. Deretter foretas en mer fokusert koding, og analysen flytter seg gradvis fra deskriptive til mer teoretiske nivåer, noe som gjennom kodingsprosessen fører til en «metning» av materialet når ytterligere kodinger ikke synes å fremkalle ny innsikt eller nye fortolkninger (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 209).

Alle intervjuene under forberedelsene og evalueringen av internasjonaliseringsprosjektet er bygd opp på samme fundament og har fokus på begreper som **frisørfaglig, fellesfaglig og sosial læring** hos elever på Vg2 frisør. Med utgangspunktet for koding av uttalelser fra intervjuene ble dette benyttet som en analysemetode. Som vist på bildet over har vi klippet og limt der vi definerte hva som hadde med faglig og sosial læring å gjøre. Inspirasjon til å genere disse kategoriene fikk vi gjennom tidligere utviklingsarbeid (Sørbråten, 2016) og ulike faglitterære kilder.

Det var viktig for oss å forsøke ha et profesjonelt nøytralt blikk i forhold til vår rolle som kreves i et intervju. Det kan til tider være utfordrende som intervjuer å ikke la seg påvirke eller ilegge andre meninger om hva vi tror deltagerne mener. På den annen side blir vi en del av intervjuet og var glad vi hadde gjennomført noen prøveintervjuer først slik at dette falt naturlig inn med trening. Vi vil støtte oss til Kvale & Brinkmann sine råd som sier at en må tenke på intervjuet som en «levende

samtale», og da vil nok vår rolle som intervjuer og samtalepartner påvirke deltagerne på et eller annet tidspunkt gjennom intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 200).

I alle intervjuene gjennom internasjoniseringsprosjektet har vi valgt å fokusere på hvordan internasjonisering med integreringen av FYR kunne bidra til læring. I de første elev og lærerintervjuene vektlegger vi hvilke faglige og sosiale forberedelser, som ikke bare dekket YFF – faget, men også programfag og fellesfag. Dette kunne være kulturelle, språklige og frisørfaglige utfordringer som munnet ut i utsagn som fremkom av analysen. I tillegg var det viktig å avdekke sosiale og personlige utfordringer med hensyn til utenlandsoppholdet, som blir knyttet til det sosiale perspektiv.

I intervjuene under evalueringen valgte vi samme strategi og, hadde fokus på utenlandsoppholdet og tiden etter hjemkomst. Her var vi interessert å få vite hva elever og lærere mente kom ut av utenlandsoppholdet frisørfaglig, fellesfaglig og sosialt. Dette hadde også YFF - faget som utgangspunkt, men var også knyttet til programfag og fellesfag. Som sagt tidligere ble intervjuene gjennomført gjennom to runder, forberedelsen og evalueringen av internasjoniseringsprosjektet. Det ble dermed naturlig å koble inn ulike benevnelser knyttet til faglig og sosial læring i denne prosessen.

I første runde valgte vi å fokusere på læring gjennom forberedelser og forventninger for elever og lærere til utenlandsoppholdet. I tillegg ble det viktig å fremheve hvilken nytte for læring yrkesrettingen medførte. Dette kunne for eksempel være kulturelle, språklige, frisørfaglige forberedelser. Vi lagde også kategorier som gjenspeilet seg noe på den generelle del som gikk ut på den sosiale og personlige læringen. Dette kunne for eksempel være forberedelser i forhold til utenlandsoppholdet med arbeidspraksis på frisørsalong. I tillegg hva dette kunne innebære av læring knyttet til det sosiale perspektiv.

Under evalueringen valgte vi samme utgangspunkt for å samle oppnådd læring. Disse kategoriene ble våre hjelpeverktøy i analysen med vårt videre arbeid.

4.2.4 Observasjon

I god tid før avreise til London ble det bestemt og avtalt med vår samarbeidspartner at vi skulle få gjennomføre observasjoner av elever i arbeidspraksis ved frisørsalonger. Dette var for å ha et sammenligningsgrunnlag gjennom våre funn og resultater i internasjoniseringsprosjektet. Under

viser vi et observasjonsskjema som vi brukte og, kunne gi våre umiddelbare tolkninger når vi var ute og observerte.

Vi vil her presentere planen over hvordan vi ville gjennomføre observasjonene. Under observasjonen valgte vi å ha fokus på språk, frisørfaglige teknikker og nøkkelkompetansen som en frisør bør inneha. Nøkkelkompetanse kan bety at du kan kommunisere med kunder, kollegaer og andre. I tillegg så vi etter om eleven med kroppsspråk og ansiktsuttrykk kunne gi oss en indikasjon på hvordan de hadde det mens de var i arbeidspraksis som vi antar har med sosial læring/utvikling. Under viser vi et skjema som vi ville bruke for gjennomføring av observasjonen av elevenes arbeidspraksis i London der vi kunne skrive inn umiddelbare tolkning.

1.	2.	3.	4.	5.
Hva observerer vi	Er i dialog med feltet. Beskrivelse	Umiddelbar tolkning/ notater	Logg/referat umiddelbart i etterkant av praksisbesøket	Analyse

Figur 9 Arbeidsprosess av observasjon.

Ved observasjonene som vi gjennomførte på deltager/elever måtte vi som observatører være tilstede i praksisfeltet for å se og høre på deltagerne, mens de handler eller samhandler, uttrykker meninger eller er involvert i hendelser. Derfor valgte vi å ha observasjoner der deltagerne var ute i arbeidspraksis. Ved å reise sammen med elever til London ville dette gi oss anledning til å være tilstede med deltagerne/ elevene på fritiden.

I og med at observasjonene fra arbeidspraksis ikke gikk etter planen, valgte vi likevel å gjennomføre observasjonene. Vi begrunner dette med at det å ha adgang til flere felt der deltagerne var, kunne gi oss en synsvinkel på det personlige plan, og kunne da være relevant for vårt studie. Vi var usikker på om vi kom til å bruke dette, men vi hadde en mulighet om det ble nødvendig. I frisørsalongene fikk vi tillatelse til å gjennomføre korte observasjoner på hver arbeidsplass, der vi kunne ha fokus på faglig og sosial læring.

For oss som skulle gjennomføre observasjonene opplevde vi endringene av planen som frustrerende, og vi var redde for at dette ikke skulle bli matnyttig i forhold til innsamling av data. Vi

har likevel valgt å ta med våre observasjoner som vi gjennomførte som en tilleggsdata til vårt arbeid. Da vi var på besøk på de ulike arbeidsplassene må det sies at vi ble godt ivaretatt, så problemet lå ikke der. Underveis i prosessen ble vi enige med oss selv om at all innhenting av data var viktig, og dermed ble bildet utfordrende, men på den andre siden mer motiverende. Vi har reflektert mye over hvordan vi kunne håndtert dette annerledes, men tiden strakk dessverre ikke til for å rydde opp i dette. All data skulle innhentes på komprimert tid, og avtalen vi hadde fra før, gjaldt ikke lenger. Dette gikk i feil retning, selv om vi i forkant av Londonoppholdet hadde planlagt og prøvd å hindre misforståelser for å kvalitetssikre arbeidet vårt. Dette var ikke enkelt på grunn av at det var for mange ledd som var involvert.

Vi fikk besøkt alle ni arbeidsplassene, og det ga oss en indikasjon på det vi søkte svar på. Det var viktig for oss som deltagende observatører at vi var en av de andre ansatte, så vi slo av en naturlig prat med alle. Gjennom våre observasjoner var det hensiktsmessig at vi fulgte våre skjemaer slik at det vi så etter fulgte et system. Det var viktig for oss å forsøke å oppdage begreper som trer frem som meningsfulle i forhold til forskningsfeltet, og observere aktiviteter i sin naturlige setting. Den vanligste forskerrollen i feltarbeid er å delta i den sosiale samhandlingen, men ikke i de miljøspesifikke aktivitetene som er særegne for det aktuelle miljøet. Som Habermas (1984:112) påpeker, er en utførende innstilling som allerede nevnt, nødvendig for å få tilgang til menneskers tankegang, deres symbolsystemer og deres egen forståelse av sin handling. Selv når du samler kommunikative erfaringer, skriver Habermas, kan du ikke behandle disse erfaringene som fakta. En utførende innstilling innebærer at du deltar i konversasjon og samhandling med de menneskene du har til hensikt å forstå. Habermas diskuterer primært samfunnsforskeren som en virtuell deltager, men kan også overføres til reell deltagelse i samhandling med dem du observerer (Fangen 2010, p. 74).

Som tidligere beskrevet brukte vi utvalgte ord som skulle observeres som var utarbeidet med bakgrunn av ordene i problemstillingen som gikk på det faglige og sosiale. Dette var for å ha en rød tråd gjennom våre ulike undersøkelser

For å ha kontroll over arbeidet når vi skulle analysere resultatene gjennom observasjonen ble våre deltagere nummerert slik som i de andre undersøkelsene. Dette ble gjort for å ha oversikt over hvem som var hvem når resultatet av alle undersøkelsene skulle presenteres og sammenfattes.

Observasjonsskjemaet var et godt hjelpeverktøy der vi fikk skrevet ned våre umiddelbare tolkning av våre ord som står i skjemaet. Vi har seks nøkkelord som er gjentagende i våre undersøkelser med skjemaer og observasjoner. Vi vil her avklare hva vi legger i hvert ord. Med godt humør ser vi etter

om eleven er smilende og tilfreds. Med ordet høflig skulle vi se etter om eleven opptrådte høflig ovenfor mennesker de var i relasjon med. Med ordet samarbeidsvillig og kommunikasjon så vi etter om det var samhandling både arbeidsmessig og gjennom samtaler mellom elevene, ansatte og kunder i frisørsalongen. Med ordet HMS så vi etter arbeidsstillinger og hygiene, men dette var et ord som vi ikke har vektlagt så mye gjennom våre undersøkelser. Det siste ordet vi så etter var om elevene jobbet med tekniske faglige frisørteknikker i praksis. Gjennom disse ordene fremtrer det relevant teori som muligens kan underbygge våre funn i dette arbeidet, og dermed kan dette bidra til et svar på problemstillingen som vi ville finne ut av.

Bakgrunnen for bruken av disse ordene var at de skulle gjenspeile og ha en sammenheng med problemstillingen som innehar begrepene faglig og sosialt.

Under viser vi observasjonsskjemaet som ble brukt under observasjonen og forklarer bruken av det.

Hva ser vi etter	Deltager 1	Bedrift 1	Observasjoner
Godt humør?			
Høflig			
Samarbeidsvillig			
Kommunikasjon			
HMS			
Frisørfaglige teknikker			

Figur 10 Observasjonsskjema.

Til daglig er elevene vant til at veileder går rundt og observerer og noterer, når de arbeider praktisk på skolen, så dette virket ikke som det ble noe unaturlig opplevelse for elevene. Den ene observatøren kjenner deltagerne av undersøkelsen godt fra før, fordi hun til daglig er lærer for elevene. Dette kan formodentlig være utfordrende for en forsker, men på den andre siden kan kanskje dette være en fordel med tanke på trygghet og, deltageren kan derfor slappe mer av når forskeren er tilstede i salongen og observerer. Vi er selvfølgelig klar over at vi må skille mellom rollene når vi er lærere og når vi er forskere, og at dette kan være en balansegang som kan være vanskelig. I følge Katrine Fangen er det viktig å bygge opp tillit, uten tillit vil du som nevnt ikke kunne få tilstrekkelig innpass, og observasjonene blir tilsvarende overfladiske (Fangen, 2010, p. 61).

Mens vi observerte elevene i praksis skrev vi ned umiddelbare tolkninger hver for oss med en gang. Avslutningsvis ved hvert besøk hadde vi en litt uformell samtale med hver enkelt elev på de ulike

arbeidsplassene for å avslutte vårt besøk. Etter at vi hadde forlatt frisørsalongen satte vi oss ned for å strukturere våre feltnotater og sammenlignet om vi var samkjørt, eller ikke i våre observasjoner.

Arbeidsmetoden var å ta notater, og deretter skrive referat/ logg. Notatene beskriver hva som ble iaktatt og, hva vi så og hørte. For oss var det viktig å beskrive feltnotatene så fullstendig som mulig, mens de var ferske. I etterkant ser vi at det var hensiktsmessig for oss å ta med disse små observasjonene som tilleggsdata, der vi kunne gå inn å sammenligne våre feltnotater og referater/logger fra observasjonen. Å ha ord som går igjen gjennom alle undersøkelsene som også kan brukes til å observere en person, gjorde arbeidet lettere. Arbeidet ble tydeligere å forholde seg til både under og ved jobben som skulle gjøres i etterkant av observasjonen.

Observasjoner er systematiske iakttagelser av utvalgte fenomen for å kunne belyse spørsmål og hypoteser. Beskrivelser av observasjonen vi gjennomførte er tilnærmet det Knud Ramian påpeker. Den store styrken ved observasjoner er å ha muligheten til å beskrive fenomenene i deres kontekst. Det er jo nettopp Casestudiets ide å kunne studere fenomenene i deres kontekst. Derfor ble nettopp dette en god begrunnelse for at vi valgte å ta med observasjonene i dette internasjonaliseringsprosjektet. Forskeren Erik Maaløe påpeker, at casestudietets feltarbeid former sig annerledes, fordi det i høyere grad enn den etnografiske undersøkelser styres av teorier og hypoteser. Det betyr at feltarbeidet i et casestudie struktureres omkring utvalgte situasjoner i organisasjonens liv. Han foreslår at observasjoner styres av noen enkle faste spørsmål:

- Hvem gjør hva?
- Hvem gjør de det for/ imot/ sammen med?
- Hvorfor gjør de det, og hvordan gjør de det?

(Ramian, 2012, p. 98).

Dette kan være en enkel og grei huskeregel for observasjoner i feltet og vi tenker at ved observasjoner er det viktig med notater og logg som samles i en form som er oversiktlig, slik at den er klar for analyse og resultater?

4.2.5 Analyse av observasjon

Ifølge Fangen foregår analyse av materialet umiddelbart fra første stund i en feltarbeid studie. Analyse omfatter alle nivåer av fortolkning og bearbeiding av materialet. Analyse vil vanligvis si at du tilfører noe mer til det du har sett og hørt. Ved å trekke veksler på bredere meningssammenhenger kan du sette det du observerer inn i et nytt perspektiv. Dersom du bare konstaterer det du ser og hører har du foretatt en fortolkning av første grad. Det å være opptatt av

konstaterende spørsmål innebærer at du stiller spørsmål om hvordan eller hvorfor noe er, var eller kommer til å bli (Fangen, 2010, p. 208). Vi har valgt slike spørsmål som skal åpne for beskrivelser av personer og tilstander og for forklaringer av hvorfor noe forandrer seg eller forblir uforandret. Dette innebærer at vi måtte være mest mulig nøytral overfor aktørene i det feltet vi observerte. Gjennom vårt arbeide hadde vi et ønske om å beskrive aktørene slik de oppfatter seg selv og hverandre på deres egne premisser.

Med utgangspunkt i våre observasjoner ble det automatisk gjort en umiddelbar tolkning av det vi så etter. I følge Fangen vil analyse vanligvis si at du tilfører noe mer til det du har hørt og sett (Fangen, 2010, p. 210). Under observasjonen var vi to personer som skulle se etter de samme ordene som er beskrevet ovenfor, og derfor ble det spennende i etterkant om vi hadde lagt til merke til de samme funnene. Vi noterte våre observasjoner, men vi valgte også å gjøre bredere notater for å sammenligne og systematisere våre beskrivelser som overaskende viste seg å være ganske like.

Fangen påpeker at førstegradsfortolkning blir beskrevet som en tynn beskrivelse som gjengir bare det som observeres mens en andre gradsfortolkning blir beskrevet som en tykk tolkning som begynner med dine egne tolkninger av hva deltagerne driver med, eller tror de driver med, for så systematisere tolkningene (Fangen, 2010, p. 208 – 209).

For vår del var det korte og enkle hendelser som skulle observeres, derfor kan dette være en årsak til at beskrivelsene ble så like, eller på den andre siden så kan det vise seg at vi har vært grundig i forarbeidet til undersøkelsen. Hvis vi skal være kritiske kan det være at en av årsakene var at observasjonene var korte og ble gjennomført bare en gang, men samtidig vil vi si at det vi så var en virkelighet der og da.

Med Fangen sitt utgangspunkt har vi gjennom observasjonen forsøkt å få en forståelse av om arbeidspraksisen i salong, hadde båret frukter for elevene faglig og sosialt. Som forskere var det viktig å forsøke å forstå og utvikle kunnskap om denne virkeligheten (Fangen, 2010, p. 212).

Som Fangen påpeker var det nyttig for oss å gjøre rede for umiddelbare funn og refleksjoner. Med feltnotatene kunne vi alltid gå tilbake for å ta et gjenblikk. Spørsmålet om våre korte besøk med observasjoner styrker, eller gir svakheter vet vi ikke helt sikkert. For oss føltes det riktig å ta de med som en tilleggsdata som kanskje kunne gjenspeile og underbygge funn fra våre tidligere undersøkelser. Tanken på hvorfor vi valgte å ta med observasjonene begrunner vi med at da fikk vi et innblikk på hvordan elevenes verden og opplevelse var der og da.

4.2.6 Innholdsanalyse

Her vil vi beskrive og forklare hvordan vi har brukt innholdsanalyse under utenlandsoppholdet som en tilleggsundersøkelse for å bidra å underbygge et svar i forhold til problemstillingen.

Våre undersøkelser som ble gjennomført under Londonoppholdet skulle belyses gjennom observasjoner av eleven i arbeidspraksis. Datainnhenting ble også gjennomført gjennom vurderingsskjemaer og tekster, der eleven gjorde en egenvurdering med logg og at ansvarlig veileder på salongene gjorde det samme med sine praksiselever. Under oppholdet var hensikten å se på utvikling og læring faglig og sosialt for å ha en rød tråd gjennom hele internasjonaliseringsprosjektet.

For å kunne gjennomføre analysearbeidet måtte vi innhente samtykke av både foresatte og elever (Vedlegg 4). Vurderingsskjemaene er utarbeidet med tanke på vår forskning, og disse er beskrevet både på engelsk og norsk. Vi er klar over at et vurderingsskjema i seg selv ikke er en undersøkelsesmetode, men vi har en antagelse om at dette kan være en tilleggsfaktor som kan bidra til noen svar på problemstillingen. Vi kommer til å bruke det som er hensiktsmessig i forhold til vår problemstilling i tråd med Grønmo sine tanker. Disse tekstene er private og ikke offentlige og ifølge Grønmo vil det være en viktig del av forberedelsene å få til avtaler om adgang til å bruke tekstene. Videre sier han at i denne forbindelse må forskeren vurdere hvor mye informasjon som skal gis om hensikten med bruken av tekstene og om studiens formål mer generelt. I utgangspunktet bør det være mest mulig åpenhet om dette, og ellers bør vurderingen av åpenhet omkring innholdsanalyser baseres på de samme prinsipper og hensyn som vurderinger av åpenhet i forbindelse med observasjon og utspørring (Grønmo, 2015, p. 189).

I slutten av hver uke måtte elevene vurdere seg selv og bedriftene vurderte hver enkelt elev med samme type skjema. Vurderingskriteriene var utarbeidet av lærere før avreise med fokus på nøkkelordene/ handlingene vi så etter i observasjonen da elevene var ute i arbeidspraksis. Gjennom disse vurderingsskjemaene var det tre nivåer som elevene/deltagerne skulle krysse av på høyt, middels, eller på begynnelsesstadiet på kompetanse og deretter føye til eventuelle refleksjoner av hver arbeidsuke. Vi presiserer at på engelsk kalles de ulike nivåene A, B, C. Disse vurderingsskjemaene ble utarbeidet både på engelsk og norsk slik at bedriften hadde en mulighet til forstå hva de skulle vurdere (Vedlegg 3).

Frisørsalongene skulle gjøre det samme som elevene hver uke for å kvalitetssikre funnene. Da kunne vi lettere se om det var ulike oppfatninger mellom det elevene vurderte og det bedriftene oppfattet av de samme kriteriene. Dette ble også gjort for å redusere vår påvirkning til elevene,

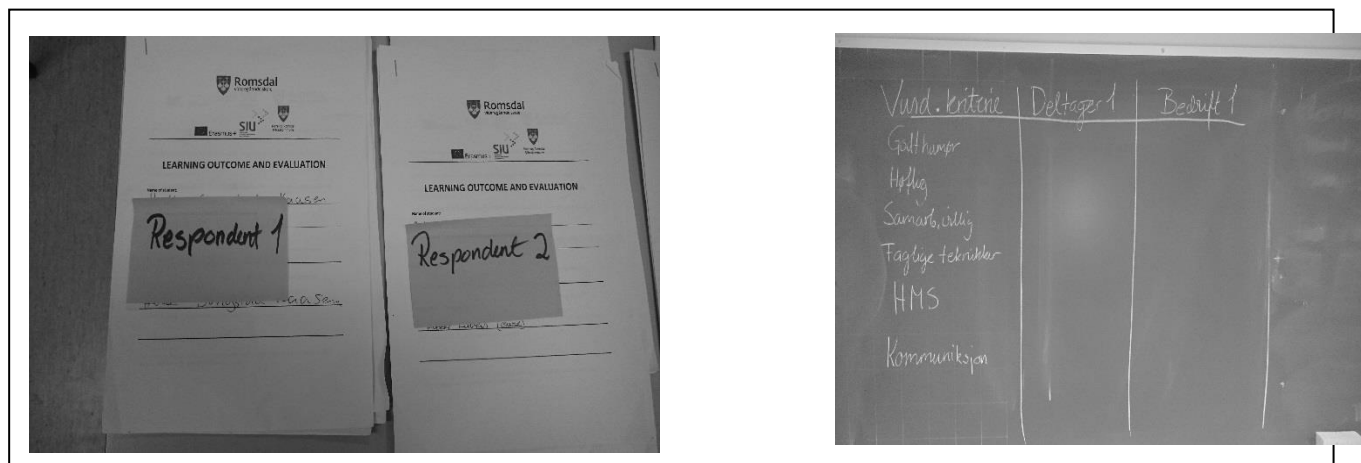
derfor ga vi elevene tydelig informasjon om hvordan skjemaene/ tekstene skulle brukes i denne studien.

Gjennomføringen av disse datainnsamlingene var systematiske og vi mente at de kunne være fruktbare for vår studie. I følge Grønmo sier han at for å redusere eller kontrollere denne påvirkningen og for å vurdere omfanget og retningen av påvirkningen bør forskeren gi god informasjon om hvordan tekstene skal brukes i den aktuelle studien, og informasjonen bør være mest mulig lik til alle som skal delta på studien. Videre sier Grønmo at for å unngå feiltolkninger om tekstenes representativitet og mening bør forskeren legge vekt på å forstå tekstens innhold ut fra den konkrete situasjonen, da tekstene ble utformet og formidlet, og i lys av forfatterens intensjoner, teksten sosiale funksjoner og leserens persepsjoner (Grønmo, 2015, p. 192 – 193).

4.3 Analyse av tekster og dokumenter

For å analysere tekstene og dokumentene valgte vi å bruke samme nummerering som ble gjort med alle undersøkelsene. Som bildet under viser la vi alle vurderingsskjemaene utover på en stor flate etter rekkefølge med deltager en til nummer ni. Dette ga oss muligheten til å ha kontroll over arbeidsprosessen. Vi utarbeidet også et skjema for å skrive ned vurderingene som elevene hadde gjort og vurderingene som frisørsalongen hadde gjort av eleven. Vi valgte å ha rød farge på elevene sine vurderinger og en hvit farge på salongenes vurderinger. Dette gjorde vi for å kvalitets sikre våre funn og da tredde også resultatenes forskjeller bedre frem.

Bilde og figur av denne arbeidsprosessen uten resultater, men hvordan den er bygd opp.

Vurderingskriterier	Deltager 1			Bedrift 1 salong			Resultat/ tolkning
	A	B	C	A	B	C	
Godt humør							
Høflig							
Samarbeidvillig							
Faglige teknikker							
HMS							
Kommunikasjon							

Figur 11 Oversikt over analyse av vurderingsskjema.

Vi fordelte arbeidsoppgavene slik at en leste opp de ulike vurderingene og refleksjonene, mens den andre skrev de inn på skjemaet. Det å være to personer når en skal arbeide med ulike undersøkelser

som skal analyseres. Det kan være hensiktsmessig å ha to hoder og fire øyne for å kvalitetssikre arbeidet. Avslutningsvis sammenfattet vi funnene av undersøkelsen, slik at de ble klar for presentasjon.

Vi vil avslutningsvis understreke at oppbevaringen av alle våre data var utilgjengelig for andre og ble oppbevart i et låsbart, brannsikkert skap for at vi forskere skulle føle oss sikker på at ikke noe uforutsett skulle skje med våre data.

4.4 Presentasjon av resultater gjennom undersøkelser

I denne delen vil vi presentere essensen av våre resultater basert mot analysen opp mot problemstilling, forskningsspørsmål og analysekategoriene. Gjennom Internasjonaliseringsprosjektet har vi utført flere ulike undersøkelser for å kunne besvare våre forskningsspørsmål og problemstilling. Først vil vi presentere funn fra **forberedelsen** til utenlandsoppholdet for elever på Vg2 frisør. Deretter setter vi fokus på **gjennomføringen** mens elevene var ute i arbeidspraksis i London og avslutningsvis vil vi vise til resultater som kom frem av **evalueringen** etter elevenes hjemkomst fra utenlandsoppholdet.

4.4.1 Presentasjon av resultater fra elevintervju av **forberedelsen**

Med bakgrunn av første elevintervju var hensikten å presentere elevenes individuelle opplevelser og erfaringer de har i det å jobbe med internasjonalisering og FYR, og hvilke utbytte dette gir i forhold til læring. Under oppholdet i London skulle elevene bo hos vertsfamilier og være ute i arbeidspraksis i frisørsalonger, og da var det spennende å få vite hvilke forventninger de hadde til dette.

Før avreise har det vært lagt ned forberedelser der elevene har hatt yrkesretting mot frisørfaget i alle fellesfag og gjennomført flere obligatoriske tester og søknader på engelsk. I det kvalitative intervjuene ble det utformet noen oppmyknings spørsmål for å kunne fange opp elevene. Derfor startet vi intervjuet med å spørre om de gledet seg til utvekslingen. Funnene viste at det var ingen tvil om at de fleste gledet seg, men det var spesielt en elev som sa at hun egentlig ikke ville dra. Alle elevene la til at de var utrolig spent på oppholdet og litt utrygg på å snakke engelsk, både hjemme hos vertsfamilien og på jobb.

Frisørfaglig har alle elevene en formening om at det å være ute i arbeidspraksis medfører ekstra god læring i tillegg til det de lærer på skolen. De sier videre «*Det blir mer på ordentlig og virkelig når de jobber ute i frisørsalong*» I og med at elevene skulle ut i arbeidspraksis i London, var vi spente på om noen av elevene hadde en formening om de kunne tenke seg på sikt å jobbe i utlandet. Flere elever uttaler her at de kan tenke seg dette og er overveldet bare med tanken. De sier at det er i London de kan oppleve nye moter raskt og noen sier at da blir drømmen oppfylt. Enkelte sier de er litt usikre hele oppholdet fordi de sier at språket er en utfordring og vil vente med å svare på dette til etter utvekslingen. Motivasjonen og engasjementet til utvekslingen før avreise er ganske stor, der de fleste sier at de gleder seg så mye at de gjerne skulle reist i går, mens en sier at dette er noe hun har gledet seg til siden det ble informert om på Vg1.

Mens tre av elevene sier at de gleder seg, men at de er spente og redde for hvordan det blir å jobbe i salong, og sier videre at dette er virkelig alvor. Mens en elev sier at hun ikke er så engasjert og motivert lenger og har begynt å tenke realistisk som hun sier. Først forteller hun at frisørfaget ikke er noe for henne lenger, og i tillegg mener hun det blir en utfordring å være borte hjemmefra så lenge.

Det å bo hos en vertsfamilie som kan være multikulturell kan sikkert by på utfordringer for noen, derfor ville vi gjerne vite hvordan elevene så på dette. De fleste elevene uttaler at dette tror de blir koselig og som en elev sa, sitat «*Det skal bli trivelig å bli kjent med nye kulturer og fritidsaktiviteter og høflighet*», mens en sier at det kan bli utfordrende med kommunikasjon fordi hun ikke er flink i engelsk, men sier samtidig at det blir spennende.

Videre er vi spent på hva elevene håper å lære gjennom internasjonaliseringen fellesfaglig, frisørfaglig og sosialt. Noen uttaler at de faglig har et ønske om å lære seg flere nye frisørfaglige teknikker, mens sosialt var det noen få som sa at de håpet på å bli mer selvstendige. Det kan godt være at vi ikke var tydelige nok da dette spørsmålet ble stilt, men de hadde fått både en skriftlig og muntlig forklaring på meningen med begrepene faglig og sosialt i forkant av intervjuet. Ellers sier de at de faglig håper å styrke sine engelskkunnskaper, men sier at uttalelsen av setningene kanskje kan bli litt feil av og til, men at dette skal gå bra.

Elevene har også en forhåpning om å lære nye frisørfaglige teknikker og kommunikasjon for å se om det er noen forskjeller på faget mellom Norge og England. Dermed blir oppsummeringen til elevenes forberedelse til oppholdet i London slik at nesten alle elevene hadde store forventninger til seg selv i forhold til det faglige og litt mindre på det sosiale. Det var kun tre elever som av ulike

årsaker sa at oppholdet i London kunne bli vanskelig i og med at de var sjenerte og en var umotivert til frisørfaget.

I forhold forberedelsen med FYR - arbeidet var vi interesserte i å få vite om elevene merket at fellesfagene var yrkesrettet. Alle elevene mente at dette merket de godt fordi Londonturen hadde vært fokus gjennom hele skoleåret. De fortalte om de ulike oppgavene som de hadde gjennomført, der de hadde jobbet med cv, søknader i norsk og engelsk og at de hadde spesielt i engelsk hatt mye fagterminologi til frisørfaget og rollespill. En deltager sier *«I samfunnsfag har vi lært en del om at flere burde velge yrkesfag og hvordan vi ville gjort dette for at yrkesfag skulle komme enda mer på banen politisk. Vi burde engasjere oss mer politisk for å få flere til å velge yrkesfag synes jeg.»*

Alle elevene mente det var store fordeler med at fellesfagene ble yrkesrettet mot frisørfaget. Blant annet se en elev *«Jeg synes det er bra og at det burde vært enda mer yrkesrettet fordi det engasjere elevene mye mer og det er faktisk noe vi bryr oss om. I stedet for å lære noe som ikke interesser oss. Når det er rettet mot frisør blir vi gladere og flere elever deltar i undervisningen»*

Avslutningsvis ville vi vite noe om elevene trodde arbeidsplassen hadde forventninger til dem når de var til London. Der var det alle som mente det var viktig å ha god oppførsel og gjøre det de ble bedt om og ikke minst være lærevillig. En elev sier *«Håper at de forventer at jeg kan få vise på øvelshodet hva jeg kan slik at de ser at jeg er villig til å arbeide, sånn at jeg kan knytte kontakt til senere i livet, hvis jeg skal flytte til London»*

Hvis en skal sammenfatte disse funnene gjennom dette intervjuet viser det seg at de fleste gleder seg til internasjonaliseringen, men er selvfølgelig veldig spente. Alle er engasjerte for frisørfaget bortsett fra en som sa at hun ikke skal bli frisør. Elevene sier at de har store forventninger til å være i arbeidspraksis og at opplæringen da blir mer relevant. Faglig er de opptatt av orden, adferd og lære nye teknikker innen frisørfaget. Tre av elevene kan virke noe usikre og engstelig for hva som venter dem, men sier at de har gjort et valg og må stå i det. Når det gjelder yrkesretting var alle samstemte og at dette var noe de mente var en fordel, og hadde et ønske om at det kunne vært enda mer yrkesretting. De sa at yrkesretting i fellesfagene medførte til engasjement til faget og undervisningen ble motiverende.

4.4.2 Presentasjon av resultater fra lærerintervju av **forberedelsen**

I denne delen vil vi vise til funn fra lærerne i **forberedelsen**. Med funnene i lærerintervjuene er hensikten å presentere lærernes individuelle opplevelser, tanker og erfaringer i det å jobbe med

internasjonalisering som en knagg i FYR - arbeidet. Vi ville også forsøke å finne en forståelse på hvilke forventninger lærerne har til hva elevene kunne erfare og lære under oppholdet og arbeidspraksisen i London. Lærerne hadde samarbeidet tett og gjennomført en grundig planlegging og forberedelse før elevene skulle reise til London, der yrkesretting var en sentral del. Derfor undret vi også på hvordan lærernes oppfattelse av internasjonaliseringen med FYR hadde fungert.

Vi intervjuet fire lærere. To av lærerne var fellesfaglærere og to var frisørfaglærere. Den ene var kontaktlærer for elevene som skal følge elevene til London. En er faglærer i frisørfag, en underviser i engelsk og den siste læreren underviser i samfunnsfag. Funnene viser at to fellesfaglærere hadde erfaring fra tilsvarende internasjonaliseringsprosjekter fra tidligere, mens de to frisørfaglærerne ikke hadde noen erfaring i å planlegge og gjennomføre et slikt prosjekt. Den ene av fellesfaglærerne hadde mye erfaring fra tidligere, mens den andre hadde vært med en gang tidligere.

Når det gjaldt hvilke forventninger lærerne har til hva elevene kan lære ved å delta på internasjonalisering med arbeidspraksis svarte de noe ulikt. En forventer at elevene får utvidet sine horisonter og at de er innstilt på å lære mer. En annen forventer at elevene kommer inspirert tilbake fordi de har møtt yrket sitt i et annet land med nye mennesker.

Den ene læreren antar erfaringsmessig at elevene vil komme mer sammensveiset som gruppe tilbake. Han sier videre at i det henseende så kunne det vært et ønske at utreisen var tidligere på skoleåret for å få best mulig effekt av at gruppen kan bli sammensveiset. Mens den ene frisørlæreren forventer at hele prosjektet skal bidra til frisørfaglig og språklig utvikling. Forventingene viser seg også å være store til elevenes utvikling på å bli mer selvstendige av dette oppholdet. Alle lærerne i dette intervjuet sier at internasjonaliseringsprosjektet kan virke som et positivt arbeid med tanke på lærersamarbeid på tvers med et felles mål.

Tre av lærerne har i forberedelsesfasen opplevd en positiv effekt ved at elevene har vist interesse og vært nysgjerrige, og at frisørfaget blir litt internasjonalt som blir en del av yrkesidentiteten, og uttaler at de er glad for at utdanningsprogrammet deltar på internasjonaliseringen.

Vi har i undersøkelsen valgt å dele opp læring i fellesfaglig, frisørfaglig og sosialt. Spørsmålet om hvilket faglig læringsutbytte lærerne tror elevene vil sitte igjen med etter internasjonaliseringen sier den ene læreren «*Det at elevene får bruke gjennomgått fagstoff i konkrete situasjoner tror jeg vil føre til at det faglige læringsutbyttet blir større, enn å late som at de bruker fagstoffet gjennom å skape situasjoner som ligner i et klasserom*».

Alle lærerne tror at elevene vil ha et stort sosialt læringsutbytte av prosjektet. Samtidig tror de at elevene vil være litt skremte, ubekvemme og være usikker på om de vil mestre de ulike situasjonene som kan oppstå. En lærer har en formening om at dette er en passende utfordring og sier at de forberedelsene som er lagt ned i undervisningen vil bidra til å øke læringsutbyttet.

En annen lærer sier *«Elevene vil helt sikkert oppleve en personlig vekst, blant annet fordi de må være mer selvstendige og ikke har noe valg og, de skal jo bo hos fremmede å ta seg frem med offentlig transport. De må kanskje spørre fremmede om hjelp og i praksis har de ingen andre enn seg selv å støtte seg på, så det kan jo bli utfordrende»*. Mens de andre mener at elevene vil bli mer selvstendig, fordi de blir tvunget til å tørre å spørre om hjelp.

Lærerne uttrykker at elevene er en normal og jevn gruppe som er spredt faglig fra middels til høyt nivå i de fagene som er involvert i internasjonaliseringsprosjektet. De har en formening om at alle elevene har gode forutsetninger for å ta til seg læring på en sånn reise som dette. Om elevgruppens generelle sosiale ståsted sier en lærer at *«dette er en gruppe som er snille med hverandre og samtidig er de flinke og tåler personligheten til den enkelte, de er empatiske, inkluderende og så videre. Jeg tenker det har noe med yrkesrollen og programfagopplæringen å gjøre. De bruker jo samfunnsfag til smalltalk med kunder, sånn at det er også den gruppen jeg har som gir best respons og er mest kommunikativ, og det er et godt utgangspunkt for å ta med seg faget på tur for å si det sånn»*. En annen har en formening om at halve gruppen sliter med usikkerhet og er redd for nye situasjoner. En annen er av den oppfatning at elevene tar lite initiativ, og synes det skal bli spennende å se hvordan de løser det.

Det er en lærer som ikke har hatt noen spesielle arbeidsoppgaver i forbindelse med prosjektet. Dette på grunn av at hun har så få timer inne hos elevene. De tre andre lærerne har hatt ulike faglige eller organisatoriske arbeidsoppgaver ut fra sitt programområde. En lærer har hatt ansvar for konkrete oppgaver som for eksempel å skrive søknad og CV på engelsk. Hun sier at det har tatt tid med FYR - arbeidet, men at det har vært verd det når elevene får bruke det så direkte og at det også blir praktisk. En annen lærer har hatt arbeidsoppgaver knyttet til tett kontakt og informasjon til elever og klasselærerteam og utarbeidet tverrfaglig oppgave.

I forberedelsen før utreise har elevene jobbet med ulike arbeidsoppgaver i de ulike fagene. Lærerne sier at elevene har jobbet ganske målrettet og fokusert. De har blant annet jobbet med noen vanskelige begreper og gjort oppgaver med samtaler på ulike vis om blant annet yrkesrollen. I samfunnsfag har elevene arbeidet med at det er flere mannlige frisører i England, og sett på årsaker til dette. Ellers har de også forberedt seg på samtaler som kan oppstå på engelsk med kollegiet

under utenlandsoppholdet. De har også jobbet med EU og EØS, siden oppholdet finansieres av midler fra EØS - avtalen. Dette med tanke på å få en fin inngangsport for å få elevene til å forstå mer av det i et globaliseringsperspektiv.

Innen frisørfagundervisningen sier læreren at de har forberedt seg med å jobbe i grupper der elevene har gjort seg kjent med stedet London som de skulle reise til og hvordan man tar offentlig transport. De har videre jobbet med hvilke moter og trender man kan se i London og hvilke frisørsalonger som finnes der. Målet for arbeidet som er gjort i undervisningen før oppholdet har i likhet med de arbeidsoppgavene som ble gjennomført i undervisningen vært ulikt mellom de ulike fagene.

Oppsummert sier lærerne i denne undersøkelsen at de har trent mye for å at elevene skulle bli tryggere i møte med vertsfamilier, kolleger og eventuelle kunder. De fire lærerne er samstemte i at det er vanskelig å svare på om elevene er godt nok forberedt for praksisperioden, men de håper og tror det. Blant annet sier den ene læreren at *«Jeg tror nok at de virkelige situasjonen vil bli helt annerledes enn det de hadde forestilt seg, så de vil nok møte på en del utfordringer. Jeg håper da at vi har snakket og jobbet nok med det da»*. I tillegg var det et annet viktig argument som kom frem fra lærerne, og det var at de skulle ønske det hadde vært satt av mer tid til undervisning i kultur og samfunn, men det har ikke vært mulighet å prioritere dette på grunn av tidsnød.

En annen faktor som har kommet frem er at de har tro på at prosjektet vil bli godt gjennomført, selv om det er det første året med gjennomføring av internasjonaliseringsprosjektet for dette lærerteamet. Det sies videre at lærerteamet vil gjøre det bedre på andre og tredje forsøk der en bruker internasjonalisering sammen med FYR. En lærer sa *«min erfaring med FYR er at du skal prøve noen ganger før det sitter ordentlig»*.

Lærerne mener at elevene har vært fokusert, engasjerte og virket motiverte i undervisningen før oppholdet til London. De mener at undervisningen i denne fasen har vært reel for elevene og en sier at *«Jeg tror at for de å tenke at den søknaden her er det faktisk noen reelle arbeidsgivere som skal lese og bruke, det her er ikke på leik, det er på ordentlig, og det kanskje derfor også at det er noen som ikke akkurat har vært nervøs men at noen har vært ekstra spent på om det de har gjort har vært bra nok og lagt ekstra flid i arbeidet også. Noe jeg synes har vært en stor glede. Jeg synes det har vært veldig kjekt»*.

Det fremheves også elevenes nytte av å få kjenne på frisørfaget i et nytt perspektiv ved å delta i prosjektet. Som en lærer sa *«Når det gjelder praksisdelen til frisørelevne så kommer de jo tilbake med bokstaveligtalt et nytt perspektiv, på sin egen yrkesrolle og hvordan den utøves sånn helt ned i*

praktiske gjøremål, det er jo et flott utgangspunkt for å gi mening til de siste månedene på Vg2, istedenfor at det bare blir forberedelser til eksamen så er det kommet en ny inspirasjon og et nytt perspektiv som da fornyer undervisning situasjonen».

To av fellesfaglærerne er enige i at det har vært motiverende å jobbe med yrkesretting og den ene sier at «*jeg tror nok det at elevene skal ut å reise gjør at motivasjonen for internasjonaliserings prosjektet gjør at yrkesretting av fellesfag blir mye tydeligere. Internasjonaliseringen har gjort det enklere for meg å yrkesrette. Jeg mener at vi kan se på internasjonaliseringene som et verktøy for yrkesrettingen. Gjør det veldig reelt, rett å slett. Å tenke på at frisørfaget også er opplagt internasjonalt både når det gjelder det å kunne beherske engelsk med kunder, men også det at det er en internasjonal arena med messe og konkurranser og utveksling av trender og ideer og tror at det er veldig internasjonalt. Jeg har blitt mer bevisst på yrkesretting gjennom internasjonaliseringen. Så jeg synes det er en del ting som har kommet lettere på grunn av det prosjektet».*

En annen sier at «*jeg har lyst til å si at det er første gangen jeg har hatt frisør i samfunnsfag og det er det faget som er lettest å yrkesrette på en veldig spesiell måte, også for denne muntlig biten med denne her samtalen om daglige samfunnsforhold, kall det gjerne small talk. Som folk er vi jo i utgangspunktet forskjellige på hvordan de håndterer og hvordan interesse de har for sånt, men her tror jeg også at programfaglærerne også har skapt en bevissthet hos elevene på en nysgjerrighet for samfunnsfag. Vi har sett eksempel på at de har vært veldig ivrige på daglige samfunnsmessige saker og spørsmål»*

Hvis vi skal oppsummere sier tre av lærerne at yrkesrettingen gjør elevene mer motiverte. En sier «*Jeg hører bare hva elevene sier og de synes fellesfagene blir artigere når de får jobbe opp mot frisørfaget»* mens den siste læreren vet ikke

Den ene læreren ønsker å føye til noe han mener er viktig, og sier at elevene møter opp til undervisningen, og det mener han er den viktigste indikatoren på at de trives med et fag. Han sier videre at elevene oppleves som motiverte for undervisningen og det viser at det gir mening, og han tror ikke den hadde vært så tydelig hvis elevene ikke hadde sett samfunnsfag i en viss sammenheng med faget og yrket sitt.

Oppsummering av lærernes svar, viser at det er stor enighet om at de tror elevene kommer til å få et faglig utbytte av å delta på internasjonaliseringen. Dette gjelder både frisørfag, fellesfag og sosialt, samtidig sier de at elevene er svært motiverte i undervisningen. Lærerne mener at

internasjonaliseringen i seg selv vil bidra til utvikling både faglig og sosialt. Videre sier noen av dem at utfordringen for enkelte kan være at noen elever kan være redde og usikre for nye situasjoner. Alle lærerne opplever at integrering av FYR med yrkesretting virker motiverende på elevene og at de virker positive til undervisningen.

4.4.3. Presentasjon av resultater fra innholdsanalysen

Undersøkelsene som vi gjennomfører mens vi oppholder oss i London kaller vi for **gjennomføringen** og i dette kapittelet vil resultatene av disse bli presentert. Når vi nå skal presentere resultatene av tekster, dokumenter og vurderingsskjemaene har vi valgt å presentere essensen av våre funn.

Gjennom alle undersøkelsene i dette internasjonaliseringsprosjektet, har deltagerne hatt de samme deltagernummer. Dette for å kvalitetssikre og ha kontroll på arbeidet når vi skulle analysere. Vi har valgt å summere opp vurderingsskjemaene på den måten at vi ser på elevenes egenvurdering kontra frisørsalongenes vurderinger for å ha en sammenligning. Dette vet vi ikke er en form for metode, men vi anser at det kan bidra til å støtte funnene som er kommet frem i denne prosessen. Som et tillegg inn i dette blir tekster og refleksjoner som bedriftene har skrevet vektlagt. Resultatene her blir presentert gjennom et skjema med fargekoder. Dette ble gjort for at det skulle bli mer oversiktlig å se resultatene. Vi har som sagt tidligere hatt et ønske og undring på å se på elevenes faglige og sosiale utvikling, og gjennom disse resultatene kan det bli interessant å se om de kan gi oss en indikasjon på vår undring.

Alle elevene er vant å jobbe med egenvurdering og slike skjemaer er noe elevene kjenner godt til fra før. Vi vil understreke at elevene fikk kjennetegn på kriteriene slik at de visste hva hvert enkelt kriterie innebar A, B og C (altså nivå på høyt middels og på begynnelsesstadiet) på de ulike kriteriene. Under ser vi at det var en salong som vi kaller nummer seks som ikke hadde lagt inn vurderinger, og hvorfor dette har skjedd vet vi ikke.

Under viser vi tabellen med resultater som vi utarbeidet og, bokstaven D med fargekode rød er elevens vurdering og bokstaven S med fargekoden hvit er frisørsalongens vurdering.

Deltager/ salong	Godt humør			Høflig			Samarbeidsvillig			Faglige Teknikker			HMS			Kommunikasjon		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
D 1	x			x			x				x				x		x	
S 1	x			x			x			x			x			x		
D 2		x		x			x					x		x			x	
S 2	x			x			x				x		x			x		
D 3	x			x			x				x			x			x	
S 3	x			x			x				x		x			x		
D 4	x			x			x				x			x			x	
S 4	x			x			x				x			x			x	
D 5	x			x			x				x			x			x	
S 5	x			x			x				x			x			x	
D 6	x			x			x					x		x			x	
S 6																		
D 7	x			x			x				x			x			x	
S 7	x			x			x				x			x			x	
D 8	x			x			x				x			x			x	
S 8	x			x			x				x			x			x	
D 9	x			x			x					x			x			x
S 9	x			x			x				x			x			x	

Figur 12 Oversikt over innholdsanalyse.

Når vi ser på resultatene fra skjemaet er deltagerne og frisørsalongene svært enige om at deltagerne hadde godt humør var høflige og samarbeidsvillig. Kun deltager 2 mente selv at hun var sånn i middels godt humør. Hvorfor hun var det så vi fra intervjuet at hun var usikker på å bli frisør, og hadde ikke så store forventninger til oppholdet samt at hun grudde seg litt.

På kriteriene om deltagerne hadde lært nye faglige teknikker, HMS og kommunisert med kolleger og andre viser skjemaet at salongene og deltagerne var uenige. Deltager 3,4,5,7 og 8 mener de har lært faglige teknikker mens de andre mener det var lite av dette. Når det gjelder HMS var det deltager 5,6,7 og 8 hadde dette punktet på topp nivå, mens salongene mente at alt var på høyeste

nivå. De samme deltagerne 5,6,7 og 8 hadde et høyt nivå på dette å kommunisere med kollegaer og andre, mens de andre deltagerne var litt lavere. Alle salongene hadde vurdert alle elevene på høyt nivå når det gjaldt å kommunisere. Disse resultatene viser at salongene er rause med sine vurderinger og at elevene er strengere. Det kan være ulike årsaker til at det ikke var samsvar på de tre siste kriteriene som for eksempel kunne være kulturelle forskjeller, usikkerhet, selvbilde, språk og så videre. Dette kan vi muligens få svar på i intervjuene når elevene har kommet hjem fra London.

Frisørsalongene har også hatt muligheten til å skrive noe om hver enkelt elev på vurderingsskjemaene. Det var deltager 3,5, 7,8 og 9 som har fått tilbakemeldinger på at de var pålitelige, punktlige, flinke i engelsk, tillit og respektfulle samt at de hadde bidratt til å høyne standarden til salongene, og spesielt i forhold det som gjaldt renhold. De la også til at de hadde ikke hatt problem med å ansette disse deltagerne i sin salong.

4.4.4 Presentasjon av resultater fra observasjon

Med utgangspunkt i de samme nøkkelordene som har vært gjennomgående i alle våre undersøkelser vil vi her presentere kort våre observasjoner da elevene var ute i arbeidspraksis i London. Resultatet viste her at alle elevene hadde godt humør og var høflige og det som møtte oss var ansiktsuttrykk og kroppsspråk som viste stor trivsel. Det var kun en elev som viste et uttrykk for å være litt usikker over situasjonen.

Når det gjaldt faglige teknikker i frisørfaget, så vi svært lite til dette. Det gikk for det meste i skygning av ansatte og enkle arbeidsoppgaver som for eksempel vasking av hår og daglige rutiner som rydding i salongen. Ellers var det mange av deltagerne som fikk egne behandlinger av de ansatte. To elever hadde arbeidspraksis i en afrosalong og de fikk muligheten til å lære nye faglige teknikker som vi ikke har i vår utdanning i Norge, og det så vi elevene likte å jobbe med. Alle deltagerne virket som de ble godt ivaretatt og elevene gjorde det de ble satt til.

Når det gjaldt HMS la vi ikke merke til noe spesielt annet enn at arbeidsstillinger og arbeidsmiljøet virket bra. Bortsett fra en salong som var den eneste som lå et godt stykke utenfor London. Der så vi en elev reagerte på at håndduker skulle brukes opp igjen på kunder når de allerede var brukt.

Hvis vi skal summere opp resultatene fra arbeidspraksis ser vi at alle elevene stort sett er i godt humør, høflige, samarbeidsvillig og kommuniserer godt med kollegaer og andre. Det som vi ikke

har sett så mye av er at elevene fikk jobbe praktisk med faglige teknikker, men vi så at mye nytt ble presentert gjennom å se på de ansatte. De fleste av salongene elevene skulle praktisere i hadde høy standard og lå i sentrum av London, og gleden av å se elevenes ansiktsuttrykk med møte av sin nye arbeidsplass var en opplevelse med mye spenning og glede.

4.4.5 Presentasjon av resultat fra elevintervju av evalueringen

I dette kapittelet vil vi presentere **evalueringen** og resultatene av elevintervjuene og lærerintervjuene etter at elevene hadde kommet hjem fra London. Det blir nok her at vi mest sannsynlig kan få noen svar på om prosjektet har bidratt til læring frisørfaglig, fellesfaglig og sosialt.

I dette elevintervjuet brukte vi samme fremgangsmåte som ved første intervju slik at vi bedre kunne ha kontroll når vi skulle sammenligne svarene til elevene fra første til andre intervju. Vi ville høre om elevene hadde noen tanker etter hjemkomst om forventningene til praksisplassen ble oppfylt faglig og sosialt. Her var det alle som mente at forventningene i forhold til frisørfaget og engelskfaget ble oppfylt, der en elev sa *«Ja, forventningene ble veldig bra når jeg kom dit. Salongen jeg jobbet på var en veldig egnet for praksiselever og det var mange læringer der fra før som ble ekstra glad for en hjelpende hånd. De lærte meg utrolig mye og var veldig greie med meg»*

Med bakgrunn av de første spørsmålene ble vi nysgjerrige på om elevene opplevde noe på motivasjonen og engasjementet til frisørfaget under internasjonaliseringen og om synet på faget hadde endret seg. På dette spørsmålet svarte alle deltagerne at de var mer motivert og engasjerte, og den ene eleven som hadde vært usikker tidligere uttalte *«Ja, synet på frisørfaget har endret seg til det positive og får mye mer lyst til å bli frisør, spesielt etter at jeg så de fargerike frisyrene, så, ja veldig»* Dette syntes vi var litt underlig i forhold til hva denne deltageren hadde sagt tidligere, men det kan være ulike årsaker til dette, men det blir bare spekulasjoner. Det kan kanskje ha med at hun har vært usikker på veien videre når det gjelder yrkesvalg.

For at effekten av at praksisperioden i London kunne være så lærerik som mulig valgte alle ni å komme med ulike forslag på hva som kunne vært gjort annerledes, men hovedvekten av svarene gikk på at de kunne tenke seg å jobbe enda mer med konkrete arbeidsoppgaver i praksis.

Når vi spurte elevene om de syntes noe var krevende eller utfordrende under praksisperioden, var det alle som opplevde at det var både utfordrende og krevende. En sa blant annet *«Det kunne være*

stressende og da er det ikke så enkelt å tenke klart. Det var hyggelige folk som ivaretok meg, men jeg føler selv at jeg ikke er spesielt god i engelsk når jeg skal praktisere det, selv om jeg har gode karakterer. Det er annerledes når du skal lytte og svare når noen snakker fort og når de hadde en annen uttalelse enn det vi lærer på skolen. Jeg lærte veldig mye etterhvert, dessuten lærte jeg mye av å prate i praksis, enn når jeg sitter i klasserommet på skolen» Vi anser det som viktig å få frem noen av elevenes svar for å fremheve enda mer elevenes verden gjennom dette intervjuet.

De fleste av elevene sier at det å plutselig bli overlatt til seg selv med å finne reisemåter til jobben, treffe nye mennesker, snakke engelsk med fremmede og frykten for å føle seg utrygg, var noe de påpekte og kjente på, med unntak av en som ikke følte at noe hadde vært utfordrende eller krevende. Hun sier at *«Jeg lærte noe nytt hver dag og at hun spurte mye og var nysgjerrig, men at hun sleit litt de første dagene med å forstå språket for de snakket så fort, men da spurte jeg om de kunne gjenta og snakke litt saktere og da gikk det bra. Jeg er ikke redd for å reise eller være alene med utfordringer»*

Det var spesielt to elever som hadde utfordringer som vises ut fra svaret at de følte seg utilpass og hadde nesten angst for alle de oppgavene som sto for tur, men som hun ene sa *«jeg har valgt dette selv og var villig til å presse meg selv med nye utfordringer som jeg aldri hadde turt i fjor. Jeg har alltid vært en sjenert person som har hatt problemer med å snakke med fremmed»*

Siden problemstillingen i denne masteroppgaven har hovedvekt på om elevene har hatt noen form for faglig og sosial læring, ble det nødvendig å spørre deltagerne om hvordan de opplevde dette. Alle sier her at de har hatt et stort utbytte av å praktisere engelsk og at de har hatt personlig utvikling der de ble mer nødt å hoppe ut i det enn om de hadde vært hjemme.

Utfordringen var å snakke engelsk og at dette kunne være skummelt i starten, men at det gikk seg til etter hvert. I frisørfaget sier alle at de har blitt bedre på en av nøkkelkompetansen i frisørfaget som har med det å kommunisere med andre og fremmede mennesker. Som en sa *«Ja, jeg har utviklet meg og har lært mange nye teknikker innen frisørfaget og ikke minst om kundebehandling, men på en annen måte enn i Norge. De har et helt annet miljø og kultur på hvordan de er mot hverandre og er veldig hyggelige. Hierarkiet i London i en salong er helt annerledes enn i Norge, der alle unge og lærlinger skal ha respekt for de eldre og de som var ferdig utdannet frisør, og vi måtte ikke forvente respekt tilbake. Jeg følte jeg ble prioritert og ble godt ivaretatt og ingen har vært slem. Personlig har jeg vokst og tør mye mer enn før, dessuten har hele klassen fått et mye tettere bånd etter dette oppholdet og det er gøy»*

Et annet spørsmål vi undret på var om elevene hadde hatt stor nytte av at fellesfagene som hadde vært yrkesrettet mot frisørfaget før elevene skulle ut i arbeidspraksis i London. Her var alle enig om at de hadde hatt stort utbytte av dette, men sier at de ønsker enda mer yrkesretting og at det er mer motiverende å jobbe i fellesfag når de er yrkesrettet. En elev sa blant annet at *«det har vært motiverende i samfunnsfag å lære om kulturen og mennesker før vi dro, for da var jeg mer forberedt til jeg kom til London. I tillegg har vi lært faguttrykk fra frisørfaget i engelsk og det er jeg veldig glad for»*

Vi mente også at det var viktig å få vite noe om samholdet i klassen før og etter utvekslingen og om noe hadde endret seg med tanke på det sosiale. Her var det alle som mente at klassen hadde blitt mer knyttet og bedre kjent, og noen sa at de har blitt mer avhengige av hverandre og slik er det etter hjemkomst også.

Helt avslutningsvis ville vi høre om elevene hadde fått bruk for noe av det de har lært. På dette svarer alle ja, og her kan vi sammenfatte flere ord som ble nevnt som: selvstendighet, tryggere på seg selv, mer utadvendt, språk, frisørfaglige teknikker, kommunikasjon og høflighet.

Denne undersøkelsen viser at elevene etter utenlandsoppholdet er motiverte til å bli lærling og kjenner enda mer på hva frisørfaget innebærer på en god måte. Faglig hadde de lært mye nytt innen frisørfaget, men kanskje ikke fått gjort så mye selv og i fellesfag hadde de hatt god bruk for engelsk og samfunnsfag med ulike kulturer. Elevene var meget tydelige på at de hadde hatt en personlig utvikling.

4.4.6 Presentasjon av resultat fra lærerintervju av evalueringen

I utgangspunktet var tanken at vi ville intervju de samme lærerne som ble intervjuet før reisen til London. Når vi sendte ut ny forespørsel etter hjemkomst ble vi gjort oppmerksom på at en faglærer i frisørfag ikke var så involvert i klassen lengre, det ble derfor vanskelig å besvare de spørsmål som vi ville finne svar på. Vi tok en avgjørelse at det ikke var hensiktsmessig å gjennomføre intervjuet og har av den grunn tre deltagere med i intervjuet av lærerne etter hjemkomst.

Vi ville under intervjuene høre om hvilke faktorer lærerne har opplevd som har fremmet eller hemmet elevenes faglige og sosiale utvikling. Vi ville derfor høre lærernes oppfattelse av hvordan elevene har fungert etter de kom hjem fra London.

Alle tre opplever at det har vært positivt å arbeide med internasjonalisering og FYR dette skoleåret. En av lærerne jobber ved flere av skolens avdelinger. Han synes det var interessant at avdelingene som deltar i internasjonaliseringsprosjekter er de avdelingene som samarbeider best. Han sier «vi diskuterer hvordan vi gjør ting slik at det på en måte er et integrert opplegg. Det er ikke fantastisk, men det er bra forankra i skoleledelsen, også er det bra forankra fra skoleeier, fordi at vi har Vg3 søknader, slik at det er vertikalt og horisontalt forankra og integrert og det er bra. Definitivt positiv utvikling».

En annen lærer sier «Det har vært veldig motiverende, vi snakka sikkert litt om det sist også, at jeg merker at stort sett i klassen har det vært en forventning og et driv frem mot at de skulle reise ut, og når de kom tilbake igjen merket vi en økt bruk i det å bruke språket. Men nå har vi ikke hatt så mange ganger etter at vi kom tilbake igjen. Det har vært litt amputert med onsdager som har gått bort til andre ting, men vi har hatt et par muntlige høringer da kan du si eller et par småpresentasjoner, der merker vi på flere av elevene at de har en mye større trygghet, økt vokabular, kulturforståelse mmm. Veldig artig å høre hvordan de sammenligner på noen ting som har sjokkert de og andre ting som de kanskje fikk bekreftet da».

Mens den siste læreren mener at internasjonaliseringen har vært som en felles knagg med reelle arbeidsoppgaver på tvers av fag.

Lærerne er positive til arbeidet som er nedlagt, men de er også samstemte i at det finnes forbedringspotensialet i gjennomføringen av internasjonaliseringen med FYR som et tverrfaglig prosjekt. De tre deltagerne mener det har ført til et tettere og bedre samarbeid, men har ønske om å være med enda mer på å utvikle det tverrfaglige prosjektet videre. Som en sa «Vi har vært flinke å snakke sammen og vi har snakket mer sammen enn vi har handlet sammen om vi skal si det sånn og det er en god start. Sånn at alle vi som jobber med elevgruppa her føler et eierskap til internasjonalisering også er det sikkert sånn at vi føler at vi kan og vil være med mer i neste periode».

En faktor som fremkom var at samarbeidet har fungert bra, men at det burde vært satt av enda mer tid til fysiske møter. I den sammenheng sies det «lærerne sitter sammen og på en måte prøver å integrere kompetansemåla og faglig fokus for sammen å finne ting som kan flyttes herfra til London som kan være med på turen, synes jeg er en bra ting. Vi er såpass ambisiøse at vi gir feedback fra fellesfaglærere på elevenes refleksjoner underveis tenker jeg også er bra. Det fikk vi vel ikke til 100%, men nok til at vi vet og velger å jobbe videre på det».

I arbeidet med å videreutvikle det tverrfaglige prosjektet blir det blant annet sagt av en lærer at *«tror det ble veldig stort for oss denne gangen her. At det ble veldig mange ting å forholde seg til og at vi kanskje hadde problem med å gjøre det enkelt og oversiktlig nok til at alle følte at dette er overkommelig. Jeg kan nå huske et møte vi hadde der jeg følte at hver enkelt lærer hadde sine ideer oppi hodet også ble det litt vanskelig å sette seg inn i hva de andre mente å få det til å passe med heile prosjektet som det skulle være da. Men det kan nå være at programfaglærerne seg innad var mer klar over hva de andre holdt på med og at jeg som engelsklærer kanskje ble litt utenpå på en måte da. Vil at vi ikke gaper over for mye til neste gang».*

Organisatorisk mener to at det burde vært lagt til rette for at alle som underviste for gruppen kunne være tilstede på alle møtene. En lærer foreslår at det kunne vært satt av en hel planleggingsdag til samarbeid i løpet av skoleåret for å samarbeide om pedagogiske prosjekter. En annen mener det kan ha noe med skolens satsning på internasjonalisering å gjøre og sier *«Jeg tenker at organisatorisk at jeg har vært kritisk til at vi ikke har satt av større ressurser på skolenivå til å koordinere og utvikle internasjonalt arbeid. Det kan jeg si for det har vært ildsjel drevet blant annet av meg selv. Nå har det endret seg litt for nå har det vært satt av noe ressurser, men ganske langt unna de andre skolene i vårt fylke som er i nærheten av å ha ambisjoner av det her og i forhold til at vi er så store på tildeling så synes jeg at vi har små felles ressurser da. Hvis vi kommer opp på gode SIU prosjekter og utvikler dem over tid så får man såpass god finansiering at det økonomiske slett ikke er en unnskyldning for ikke legge de ressursene i det. For det er ressurser på organisasjonsnivå som er nøkkelen her for da får man koordinerte prosjekter og da får vi gitt støtte til nye. Det er jo ikke realistisk at ildsjeler på en avdeling skal påta seg å drive opp prosjekter i andre avdelinger. Ikke trenger vi bare en ressurs, men jeg tror nok den internasjonale strategien som vi presenterer fra skolen sin side i SIU søknader er litt papirøvelse, vi er ikke der. Sånn at det kunne nok også vært sterkere forankret og vært mer i bevisstheten til ledergruppen ved de prosjektene som har vært her».*

FYR har vært et av satsningsområdene for skolen de siste årene. Der mener to lærere at FYR nå har gått fra å være i en prosjektperiode til å være en integrert del av det pedagogiske samarbeidet som skjer på skolen. Når det er sagt sier han videre at *«jeg er ikke så sikker på at du trenger så forferdelig mye organisering rundt FYR lengre. Internasjonalisering derimot er i sin spede begynnelse og internasjonalisering tror jeg ikke det er noen avdelinger som har mindre behov for enn andre. Så sånn sett, så er kan en avdeling/utdanningsprogram muligens foretrekke å velge det bort, men det må da være fordi de har lite kunnskap om det. Å velge bort på et kvalifisert grunnlag er jo ikke tilfelle pr i dag».*

Alle lærerne mener at elevene har hatt en personlig utvikling. En sier «*elevene ble nødt til å ta ansvar hvis de skulle delta og det visste de godt på forhånd*». Videre mener hun at samarbeidet elevene imellom virker tettere og mange har hatt en opplevelse av en type internasjonal yrkesrolle og den globale fagarbeider. Lærerne sier også at elevene har fått opplevd sitt eget yrke både likt og ulikt og at det er bra for utviklingen av yrkesidentiteten til elevene. Som en lærer sa «*Jeg merker forskjell på elevene før og etter, for jeg tror at det var flere som opplevde at de behersket det, eller at det gikk bra. Det var en positiv opplevelse for de tror jeg. Men det er jo andre som sier at de vil ikke bli frisører eller kanskje har de oppdaget det før jeg vet ikke jeg. Det virker som at flere har fått en positiv bekreftelse på at dette her kan jeg faktisk gjøre og at det er artig og det er kjempeinteressant og utfordrende*».

De tre lærerne er enige i at elevene fikk styrket sine språkkunnskaper og mener elevene har fått mer trygghet og flyt. Engelsklæreren sier «*Spesielt det muntlige da. Vi ser forbedringer i det muntlige språket, kanskje økt vokabular skriftlig også, men det er det mer temabasert, så kanskje ikke de aller største vinningen i det skriftlige, kanskje rent bortsett fra at de har vært gjennom flere sjangere, for de har måttet fylt ut skjema, de har måttet lage CV, de kunne de selvfølgelig gjort eller det gjør de ellers også, men nå har det vært mer spesifikt for de skulle til et spesielt sted, de skulle, slik at det har blitt veldig virkelig for de, så jeg tror sjangermessig at de har hatt bra gevinst på det da. At de har fått prøvd seg i mer formelle type brev og oppsett av rapporter sant. Så sånn sett har de nok trukket veksler på det skriftlige også, men spesielt det muntlige jeg merker at det er størst fremgang da*».

Programfaglæreren mener faglig «*at elevene har fått sett en bredde i faget som de ikke hadde fått opplevd i norske salonger. Faglig opplever jeg at de har hatt gode opplevelser, men kanskje har de lært mer om kommunikasjon enn reint faglige teknikker*».

Noen av elevene fikk oppleve London som en multikulturell by og to lærere mener at det er positivt at noen av elevene jobbet i en salong som behandlet afrohår. Der en fellesfaglærer sier «*Jeg tenkte faktisk på en av elevene som hadde vært i salong der de jobbet med, eller det var mange afro britiske folk som gikk, med en helt annen hårtype selvfølgelig, og du har jo det her i Molde også. Hun hadde jobbet seg opp en kompetanse på å jobbe med en annen type kunder og andre type hår, det tenkte jeg faktisk at for en ressurs å få til byen, til regionen, til oss at markedet utvider seg og at kompetansen utvider seg sant. På den måten har vi fått noe av det multikulturelle tilbake hit. Og utviklingen av samfunnet i Molde og Norge. For Molde er jo ikke slik som det var når jeg vokste opp, men jeg tror at det er en styrke å få den type kompetanse tilbake. Opplevde at elevene også syntes det var spennende og artig*»

Elevenes opplevelse av den engelske kulturen og det multikulturelle samfunnet fremhever noe av det elevene har snakket og skrevet mest om etter hjemkomst. Som en lærer sier «*Veldig artig å høre de erfaringene de har gjort seg. Det kan gå på høflighet sant. Britene er høfligere i måten de henvender seg til folk i rundt på, smalltalker på, også kan det være ting som kan gå på hygiene også, der de har kommet med eksempel fra salonger der de har gjort de sjokkert sant, det har vært kjempeartig å ha lest noen av de rapportene og noen av de snakket også om det. Mange av de tingene måtte de bort dit for å oppleve. Det kan nå være at de hadde opplevd noe annet. Men en annen ting, vi har nå hovedfokus på engelsk. London er nå hovedstaden i England og noen av de som har vært der har nå kjent litt på den multikulturelle biten av det. Der de har opplevd på ha jobbet i en salong der det ikke er noen natural speakers, eller som har engelsk som morsmål og som ikke har engelsk som morsmål sant, men de har kommet til London fra sine forskjellige land og tatt med sine kulturer og kanskje de som kommer herfra behersker engelsk bedre enn de som jobber i salongen. Så det har jo også vært artige, interessante og utfordrende opplevelser for elevene da. Og veldig typisk for London for eksempel. Det multikulturelle aspektet der».*

To lærere mener at elevene har vært mer interessert, engasjert og motivert. De mener det skyldes at elevene opplever at det er relevans i undervisningen. Som programfaglæreren sier «*at dette er noe som oppleves som nyttig for elevene og at de for eksempel lærer seg fagterminologi i engelsk for vi har mange frisørfaglige bøker på engelsk. Jeg synes elevene virker mer oppglødd til engelsk».*

Mens en annen fellesfaglærer påpeker «*de skal ut å reise og at det er relatert til programfagene, at de er forberedt på det og at det gjør et arbeid som trengs å gjør i forkant relatert til det de faktisk skal gjøre, så er de der å opplever det også bearbeider de etterpå det tror jeg har mye modning og positiv læring i fordi de ser at det har den relevansen. Som eksempel: Ja, nå for eksempel har vi jobbet med wikispaces og der har de hatt forskjellige områder i den engelsktalende verden da, og der en gruppe deler de erfaringene de hadde fra England som de hadde vært utplassert i, at de kunne relatere ting som de kom borti der med generell kunnskap om landet og hvordan de valgte i etterkant ut i fra at de faktisk hadde vært der over flere uker da, som de også deler med de andre som jobber med andre land, men da ser man den relevansen».*

En annen faktor som kommer frem er når elevene bor hos vertsfamilier og reiser med offentlig transport bør det bidra til å gi elevene en mestringsfølelse.

Når det gjelder språket sier engelsklæreren «*det er veldig fornuftig at de jobber og bor på engelsk, det er en styrke at de får brukt det. Det er ikke nødvendigvis en styrke at de nødvendigvis gjør det i England, for i England så snakker jo folk perfekt engelsk og det kan være at noen ganger så kan det*

være fornuftig å gjøre internasjonaliseringen et sted der de andre også ikke snakker perfekt engelsk, for da senker du skuldrene litte grann og føler ikke det presset. Men det går jo an å forberede de på at sånn er det, og at nå er dere elever hos dem som har engelsk som morsmål og at de har den største forståelse for at vi ikke har det. Selv om norske elever har 3, 4 eller 5 i engelsk så er vi generelt bra i Engelsk og har en god uttale og forståelse av engelsk i forhold til elever i mange andre land».

Samtlige elever har hatt en utvikling mener våre tre deltagere i dette intervjuet. Noen i større og noen i mindre grad. En utaler at *«Vi snakket nettopp om det, at det har vært en elev som tidligere har hatt fremføringer foran oss lærere i grupperom, som nå fremfører foran hele klassen og er fri fra manuskriptet og virker som hun har stor glede av å gjøre det. Den der mestringen og den kompetansen hun har opparbeidet seg i løpet av den perioden her er utrolig artig å se. Andre har også fått et veldig bekreftet og styrket forhold til profesjonen».*

En sier at det helt opplagt positivt og opplever elevene som modnere, aksepterende og inkluderende. Læreren sier at *«det var nå en av de første tingene en gruppe snakket om da, at det hadde vært helt fantastisk og bli bedre kjent med hverandre og at det var veldig sammensveisede og en gruppe som vanligvis ikke snakker så veldig mye med hverandre gjorde det da, mye mer i etterkant, og at de er tryggere på de andre og at de har lært seg å løse problemer sammen som går på et helt spekter av ting og ikke bare å møtes i en klasseromssituasjon da. Så både tryggere på de andre og tryggere på seg selv».*

En annen mener at klassemiljøet har blitt tettere og sier *«det at de bor hos vertsfamilier slik de gjør i London, gjør at de blir utfordret på ting de ikke har prøvd før. Å bo sammen så lenge hadde det vært verd å vurdere å ha det tidlig på høsten i stedet. For da tror jeg du får mer effekt. Vi får effekt på gruppa, men gruppa reiser jo relativt kort tid før de skal splittes igjen, så vi tar den ikke fullt ut da. Vi har egentlig et ønske for at klassemiljøet skal bli enda tettere og at utvekslingen skal skje tidligere i skoleåret».*

Kort oppsummert viser denne undersøkelsen at lærerne mener dette har vært en positiv jobb. De sier at elevene har en merkbar økning i det å formidle språk og har fått større trygghet, økt vokabular og kulturforståelse, samt mer bredde i frisørfaget. Videre sier deltagerne at elevene viser at de har hatt en positiv bekreftelse både faglig og sosialt. Ellers sier de at det kanskje hadde vært lurt å sette av mer tid til samarbeidet ved en senere anledning, og at det kanskje kunne gitt en bedre effekt hvis vi hadde gjennomført internasjonaliseringen tidligere på skoleåret. Et betydningsfullt funn er at de mener FYR - arbeidet har gått fra å være i en prosjektperiode til å bli en mer integrert

del av det pedagogiske samarbeidet ved skolen. Avslutningsvis sier lærerne at de håper at dette internasjonaliseringsprosjektet vedvarer.

4.5 Forskningsetiske betraktninger

For å ivareta de etiske prinsipper påpeker Halvorsen at man må tilstrebe sannhet, åpenhet og etterrettelighet (Halvorsen, 2003).

4.5.1 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet og validitet kan også kalles gyldighet og relevans. Reliabilitet har med forskningsresultatene konsistens og troverdighet å gjøre.

Reliabiliteten i en undersøkelse kobles ofte til hvilken grad resultatene kan reproduseres. Funn i kvalitative studier, som man ønsker å etterspore i en ny undersøkelse, på et nytt tidspunkt av andre forskere, kan være vanskelig å reprodusere (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 250). Det som kan være utfordrende med å reprodusere en undersøkelse er at deltagerne dagsform ikke er den samme hver dag, og da kan intervjusituasjonen bli helt annerledes.

Validitet blir definert som en uttalelser sannhet, riktighet og styrke. I samfunnsvitenskapene dreier det seg om hvorvidt en metode er egnet til å undersøke det den skal undersøke. (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 250) Kvale & Brinkmann sier at en fortolkning av validitetsbegrepet som håndverksmessig kvalitet er ikke begrenset til en postmoderne tilnærming. Den er imidlertid en vesentlig del av den postmoderne avvisningen av en objektiv virkelighet som kunnskap kan måles opp mot (Kvale & Brinkmann 2009, p. 253).

Validiteten er et uttrykk for hvor godt det faktiske datamaterialet svarer til forskerens intensjoner med undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen. Validiteten er høyere jo bedre de faktiske data svarer til forskerens intensjoner. Validiteten er i første rekke avhengig av hvordan undersøkelsesopplegget er utformet (Grønmo, 2015 p. 221). Validiteten og reliabiliteten sies å utfylle hverandre, ettersom de refererer til ulike forutsetninger for god datakvalitet. Samtidig er de to kriteriene også delvis overlappende, først og fremst ved at høy reliabilitet er en forutsetning for høy validitet. Som forskere er det viktig å stille seg spørsmål om deltagerne i elevintervjuet var pålitelige, og troverdige og, om de ville gi oss ærlige svar. I og med at vi er lærere så kjenner vi våre deltagere godt fra før, og er av den formening at undersøkelsene både før avreise, under oppholdet og etter hjemkomst virket deltagerne trygge og troverdige i sine svar. Vi kan selvfølgelig ikke utelukke at de under intervjuene kanskje prøvde å svare det de trodde vi ønsket. Dette er noe vi ikke kan være helt sikre på, men ved våre undersøkelser er vi av den oppfatning at elevene som

deltok virket troverdige og ærlige. Under observasjonene, så det ut til at elevene ikke ensset oss, og de var mer opptatt med sitt arbeid.

Elevene er vant og opptrent fra før at lærer går rundt og observerer og noterer, så dette ble ikke en unaturlig situasjon for dem. På samme måte må en vurdere svarene som lærerne ga under intervjuene. Vi håper og tror at svarene til våre kolleger var ærlige, men de var mer kritiske når det var nødvendig, slik vi formidlet ønske om i forkant. Vi kjenner lærerne godt og har vært kolleger i mange år, og vi er trygge på at de var ærlige under sin deltagelse til prosjektet. Det å ha en god relasjon til sine deltagere ser vi på som et pluss, der vi mener ærligheten og tryggheten kommer til sin rett. I tillegg har vi gjennom vårt arbeide gjennomført flere ulike undersøkelser der det har vært en triangulering, og med bakgrunn av dette håper vi at dette kan ha bidratt til å øke påliteligheten og troverdigheten ved vårt arbeid i tråd med Kvale & Brinkmann (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 250).

4.5.2 Generaliserbarhet

Om våre tolkninger av undersøkelsene i denne masteroppgaven kan overføres til å gjelde i andre, lignende sammenhenger, handler om hvorvidt undersøkelsene er generaliserbare. I denne studien har vi et begrenset antall deltagere innenfor et begrenset område, og ifølge Kvale & Brinkmann er det begrenset å kunne si noe om svarene har en overføringsverdi for andre skoler eller læringsmiljø (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 266). Vi har en formening at det er nærliggende at vi har en analytisk generalisering ved vårt arbeid i tråd med Kvale & Brinkmann. Her foretar vi fornuftbaserte avveielser for om svar fra et studiet kan benyttes som en parallell til andre lignende studier på bakgrunn av en analyse av kontekstens likheter og ulikheter. Til en viss grad har vi en formening om at undersøkelsen kan ha en overføringsverdi til andre lignende skoler eller opplærings miljøer. Begrunner dette med at vi anser at funnene fra en studie kan brukes som vei til hva som kommer til å skje i en annen situasjon.

4.5.3 NSD

Som forskere har man ansvar for å ivareta personvernet til de involverte i prosjektet. Vi har gjennom norsk forskningsråd meldt inn vår undersøkelse til NSD (Vedlegg 6). I tilbakemelding fra NSD ble vi gjort oppmerksomme på at vi måtte være bevisste vår rolle siden vi gjennomførte undersøkelsen ved skolen vi var ansatt. NSD pekte på noen problemstillinger dobbeltrollen kunne reise. Vårt utvalg har bestått av elever og lærere. Undersøkelsen vi ville gjennomføre krevde at det

var gitt god informasjon og innhentet samtykke fra elever, lærere og foresatte. NSD påpekte at vi spesielt måtte fremheve at det var frivillig å delta i undersøkelsen. Det var videre påpekt at deltakelse ikke skulle få noen konsekvenser for vurderingen i faget eller relasjon til lærer. I dobbeltrollen var at det også viktig at vi var forsiktig med å trekke inn forhold eller opplysninger som man kjenner til som lærer. En lærer har taushetsplikt, og man kan derfor ikke gi opplysninger om enkeltelever til forskning. Vår undersøkelse ville innebære uttalelser om en elevgruppe, vi måtte derfor innhente samtykke fra elever og foresatte, før gjennomføring av intervju av lærerne. Et annet forskningsetisk perspektiv vi måtte ta hensyn til var tredjepersoner. Personvernombudet antok at det i logger kunne forekomme opplysninger om identifiserbare tredjepersoner som medelever, personer i vertsfamilier eller personer tilknyttet praksisplassen. Dersom dette forekom skulle det kun registreres opplysninger om tredjepersonene som var nødvendig for formålet med forskningsprosjektet. Opplysningene skulle være av mindre omfang og ikke sensitive, og de skulle anonymiseres i publikasjon.

4.5.4 Lærerrollen kontra forskerrollen

Den ene av oss forskere har gjennom denne masteroppgaven hatt en dobbeltrolle, slik at på den ene siden er hun ansatt som lærer på skolen, der elevene var deltakere i undersøkelser. Med dette kan det oppstå ulike problemstillinger som var svært viktig å tydeliggjøre både ovenfor lærere og ovenfor foreldre og elever. Da en lærer tar på seg forskerhatten inntar hun en ny rolle som forsker i forbindelse med forskningsprosjektet og, da det var det viktig at det som skjedde ikke var en del av undervisningen. Læreren måtte være oppmerksom på at prinsippet om frivillig deltakelse kunne trues når de som forespørres om deltakelse står i et direkte avhengighetsforhold til læreren som forsker. Derfor måtte hun være helt tydelig på at det var helt frivillig å delta og at det ikke fikk noen konsekvenser for vurderinger i faget eller relasjonen til skolen/lærere dersom de ikke ønsket å delta. Et annet forhold som læreren måtte være helt klar på, var bruk av kunnskap i prosjektet som hun tilegnet seg om elevene fordi hun var deres lærer. Det var viktig å skille mellom den kunnskapen en allerede hadde i kraft av å være lærer og de opplysningene man innhentet som forsker. Med råd og vink om at dette kunne bli komplisert å stå med bena i begge leire bestemte vi oss for å trosse dette, og ble desto mer nysgjerrig på hvordan vi kunne gjennomføre dette uten å blande rollene. Det kunne være både bakdeler og fordeler med å stå i den posisjonen vi sto i. I forbindelse med vårt forskningsarbeid kunne ikke opplysninger som kom frem uten videre overføres til rollen som lærer. Dette kunne være en vanskelig balansegang, men anmoder selv at vi har greid godt å skille mellom de ulike rollene. Som lærer har vi taushetsplikt og kan derfor ikke gi opplysninger om enkeltelever

til forskning. Dette var selvfølgelig ikke problemfritt når en forsker kjente elevene og lærerne godt som deltok i prosjektet. Det kan jo oppleves vanskelig å gjennomføre intervjuer med kolleger uten at det forstås hvilket barn det gjelder. Dette var noe vi innhentet samtykke om og, vi mener selv at vi har vært svært oppmerksom på disse problemstillingene fra dag en.

5.0 Drøfting

Vi har gjennom dette internasjoniseringsprosjektet aktualisert hvordan Rvgs har gjennomført internasjonisering der FYR er inkludert i opplæringen på Vg2 frisør. Når vi valgte å kombinere disse prosjektene hadde vi en forhåpning om at dette kunne forbli et helhetlig prosjekt. Vi har også hatt fokus på begrepet sosiokulturelt læringssyn og synliggjort hvordan læring drives frem. Gjennom tidligere forskning vil vi kaste lys over internasjonisering og FYR der fokuset blir lagt på frisørfaglig, fellesfaglig og sosial læring.

Vi har valgt å strukturere og dele opp drøftingskapittelet med utgangspunkt i oppgavens forskningsspørsmål som består av **forberedelsen, gjennomføringen og evalueringen** av internasjoniseringsprosjektet. Først vil vi ha en drøfting på elevenes og lærernes opplevelse av arbeidet med forberedelsene til internasjoniseringen med arbeidspraksis i London, der FYR er en del av prosjektet. Forskningsspørsmål to drøftes med hensyn til elevenes opphold i London med arbeidspraksis som vi kaller gjennomføringen. Avslutningsvis drøftes problemstillingen og resultatene av undersøkelsen etter elevenes hjemkomst som vi kaller evaluering.

5.1 Drøfting av funn fra forskningsspørsmål 1

Hvilken innflytelse kan FYR ha for elevers læring i et internasjoniseringsprosjekt?

Med utgangspunkt i dette forskningsspørsmålet vil vi si at det var mange utfordringer på veien. Funnene viser at det er en viktig forutsetning å planlegge grundig for at et praksisopphold i London skal bli vellykket og lærerikt.

Det er ulike arbeidsoppgaver som må gjøres i en forberedelse når elever skal til utlandet. Det var aktiviteter i alle fag og de foregikk på ulike arenaer som i klasserommet, salongen både i grupper og individuelt. Allerede under presentasjonen av internasjonisering på Vg1 viste elevene begeistring for det som skulle gjennomføres i løpet av Vg2, og uttalte at dette ga mersmak til videre skolegang. På dette stadiet lurte vi på om vi kunne få til et helhetlig prosjekt som kunne fange alle fag i en

forberedelse til et utenlandsopphold med arbeidspraksis. Siden vi hadde lite erfaring fra tidligere ble det utfordrende å starte opp arbeidet for å integrere FYR i internasjonaliseringsprosjektet.

Forventningene til relevant arbeidserfaring i utlandet kunne gi oss muligheter til å tenke nytt. Fylkets og skolens satsninger gjorde at vi ville se på hvordan vi kunne slå sammen internasjonalisering og FYR for å finne noe som kunne bidra til relevans i yrkesopplæringen for elever på Vg2 frisør. Målet var at elevene skulle arbeide aktivt i alle fag med forståelse og kunnskap om hva som kjennetegner besøkslandets kultur på alle mulige måter, men med spesielt fokus på arbeidskulturen med kommunikasjon, frisørfaglige teknikker og språk.

Elevene har hatt stor glede av å være ute i arbeidspraksis i Norge, men i dette prosjektet formodet vi at elevene kunne få anledning til et bredere faglig tilbud, og kunne oppleve en annen arbeidskultur. Elevene jobbet daglig med fordypning både gjennom YFF – faget og fellesfagene engelsk, samfunnsfag og norsk. Vi må si at vi var usikre på om frisørfaget ble godt nok ivaretatt gjennom elevens opplevelse med yrkesrettingen i de ulike fagene. Elevenes oppfatning av skolen som læringsarena er liksom ikke på ordentlig, men når de er ute i arbeidspraksis er tonen en annen som en elev sa: «Da er det jo på ordentlig» Med dette svaret kan en jo spekulere på hva som er årsaken til dette, driver vi «leikeskole»?

I løpet av forberedelsen skulle elevene frivillig ta et valg om de hadde ønske om å delta på internasjonaliseringen. Det var viktig at eleven var klar over at de hadde tatt et selvstendig valg og at de ikke hadde blitt pålagt å delta. Dette innebar at mange elever gikk mange runder med seg selv om de ville delta på internasjonalisering eller ikke. Det ble til slutt ni av tolv elever som valgte å reise. Dermed var det tre elever som valgte å være hjemme med arbeidspraksis i Norge. Kunne dette ha en innvirkning på klasse miljøet og elevens videre utvikling, selv om de hadde fulgt samme undervisning som de andre?

Resultatene før utreise viste at nesten alle elevene som skulle delta gledet seg, men det var spesielt en som sa at hun hadde blitt demotivert underveis, og angret litt på at hun hadde tatt en avgjørelse på å dra. Hvorfor eleven hadde det slik, var som hun sa: «*Jeg skal jo ikke bli frisør, så derfor er jeg usikker og demotivert, dessuten er det veldig lenge å være borte*». Det er mulig at dette kunne vært unngått, men vi ser ikke hvordan. Eller kunne vi vært enda tydeligere under forberedelsene? Vår opplevelse av hennes utsagn der og da virket forvirrende i og med at hun hadde tatt et selvstendig valg, men vi forsto det slik at hun ønsket å gjennomføre, for da i etterkant ta en avgjørelse på sitt yrkesvalg.

De fleste elevene sa at de hadde tatt en selvstendig avgjørelse på å reise og at dette var veldig spennende. Vi tolker dette som om en naturlig prosess i et utviklingsnivået hos mennesket som

Vygotskij påpeker i kap.3.4. Dette hadde vært en prosess der elevene hadde brukt god tid på å ta en endelig avgjørelse. Det vi ser er at det kan koste elever mye energi med slike avgjørelser, der de kanskje for første gang skulle ta et valg alene å faktisk være selvstendig og målrettet uten sine vante trygge rammer. Som to elever sa: *«at vi må jo greie det, for vi har jo valgt det selv»*

Med slike svar tolker vi som at det er viktig å stille noen krav til elever når en skal på et utenlandsopphold og at de får en følelse av at dette har de vært medvirkende til selv. Dette begrunner vi med tanke på både personlig og faglig utvikling, slik at de kan være best mulig forberedt til arbeidslivet som venter dem etter endt Vg2. På den andre siden er det også viktig å påpeke at under denne forberedelsesprosessen for elever, var det avgjørende å ivareta alle elevene, men ser i etterkant med en ny runde at vi må bli enda tydeligere. Som lærere vet vi ut fra erfaring at det fremtrer betydelig utvikling med elever gjennom et skoleår, men det er ikke alle som har ønske om å utsette seg for utfordringer på samme måte.

Frisørelevne hadde vært ute i praksis i Norge ved flere anledninger tidligere, og noen hadde ekstrajobb, men likevel hørte vi at det som var i vente var noe elevene var spente på og tok på alvor. På tross av nøye forberedelser og planlegging, var det tydelig at noen av utfordringene de var engstelig for var språk, kultur, kommunikasjon, arbeidspraksis, faguttrykk og selvstendighet. Dette kan bety som vi påpekte ovenfor at det er ulike utviklingsnivå blant unge og ofte kan det trygge og vante være det enkleste valget. Likevel hadde vi et ønske om å trigge elevene til å ta nye utfordringer som kunne komme gjennom internasjoniseringsprosjektet.

Elevene bodde i ulike grupper hos vertsfamilier som kunne være multikulturelle og det i seg selv kunne oppleves som en utfordring. Vi anser at en viktig forutsetning for at en elev skal kunne fungere i et fellesskap om det er på arbeid eller fritid er å ha evnen til å kunne kommunisere. Her fikk elevene god bruk for å praktisere sine engelskkunnskaper og Dysthe (2001) påpeker at kommunikasjon gjennom språket er selve linken mellom kulturer og menneskelig tenkning som ble beskrevet i kap.3.1.

Alle elevene hadde en positiv forventning om at de ville lære mye nytt gjennom å delta på internasjonalisering. Blant annet så vi et eksempel på at det å bruke internasjonalisering som en knagg i FYR arbeidet var et betydningsfullt funn. Bakgrunnen for dette var at alle elevene utalte at når fellesfagene ble yrkesrettet var det artig å ha fellesfag. Med tanke på hva dette innebar, spurte vi deltagerne/elevene hva de mente om at fellesfagene nå ble yrkesrettet mot frisørfaget og da sa blant annet en elev sitat: *«Jeg synes det er bra og at det burde vært enda mer yrkesrettet fordi det engasjerer elevene mye mer og det er faktisk noe vi bryr oss om. I stedet for å lære noe som ikke interesserer oss. Når det er rettet mot frisørfaget blir vi gladere og flere elever deltar i*

undervisningen» Oppfatningen vår av dette utsagnet er at elevene føler seg mer motiverte når opplæringen er relevant i forhold til hvilken profesjonen eleven interesserer seg for. Ifølge KIP sin sluttrapport sies det at gjennom yrkesretting er det ikke snakk om å senke nivået i fellesfag, men gi fagene et annet og mer meningsfullt innhold for fag- og yrkesopplæringen som gjengitt i kap.2.4. Dette er noe vi kan si oss enig i, men hva med alle elevene som er usikre på hva de skal bli? Opplever de det på samme måte som de som er sikker på sitt yrkesvalg? Dette er en problemstilling vi ikke vet svaret på, men ser på det med et kritisk blikk.

Ved Rvgs har det tidligere vært noen utfordringer med å finne gode løsninger på å jobbe aktivt med FYR. Derfor var vår ide med å bruke internasjonaliseringsprosjektet som en felles knagg noe som vi ikke ville ha uprøvd. Så langt har funnene i undersøkelsen vist at elevene mente at opplæringen har vært lærerik og relevant der yrkesrettingen av fellesfag var vendt mot internasjonaliseringen som en forberedelse til arbeidspraksis i London.

Elevenes forventninger og skolens mål er sammenfallende og dette er noe som må komme tydelig frem gjennom forberedelsene til et utenlandsopphold for elever. Opplevelsen av dette internasjonaliseringsprosjektet er at det bør være godt forankret i organisasjonen for å kunne gjennomføres. Det krevde mye tid knyttet til denne planleggingen, men på den andre siden vil vi si at dette var en vesentlig faktor å legge tid i, med tanke på elevenes faglige utvikling.

I lærerteamet som deltok i undersøkelsen hadde to av lærerne erfaring i å planlegge og gjennomføre tilsvarende internasjonaliseringsprosjekt fra tidligere. Ingen av lærerne hadde tidligere erfaringer med å ha noe konkret å yrkesrette/ jobbe mot, slik som de gjorde med internasjonaliseringsprosjektet.

På en annen side var det bra at en av fellesfaglærerne hadde god erfaring med internasjonalisering fra før, slik at de kunne bidra til erfaringsdeling. Noen spørsmål som har dukket opp i etterkant var om lærerteamet burde utnyttet mer den erfaringen den ene læreren hadde? Burde lærerteamet styrt det slik at fellesfaglærerne kunne styre mer i planleggingen av elevenes tverrfaglige rapport? Hvordan kunne vi utnyttet dette bedre? Det er helt klart at tiden spilte en rolle her som en av deltagerne uttrykte.

Lærerne hadde en formening om at det å kunne bruke internasjonaliseringen i arbeidet med yrkesretting gjorde jobben enklere. De fastslo også at det å feste yrkesrettingen mot noe konkret fungerte bedre nå enn tidligere. Lærerne sier videre at effekten av dette har vist at når fagene blir yrkesrettet mot programfaget, har elevene vist både interesse og nysgjerrighet. Med tanke på disse funnene som både elever og lærere har uttalt, tolker vi som at yrkesopplæringen følte mer relevant og virkelighetsnær. Som en sa sitat: *«Det at elevene får bruke gjennomgått fagstoff i konkrete*

situasjoner tror jeg vil føre til at det faglige læringsutbyttet blir større, enn å late som at de bruker fagstoffet gjennom å skape situasjoner som ligner i et klasserom»

Målet med forberedelsen, planleggingen og samarbeidet på tvers av fag var å kunne legge trykk på relevansen i yrkesopplæringen med håp om utvikling faglig og sosialt. Som en lærer sa sitat: «*Det at eleven må mestre sosiale situasjoner blant lokalbefolkningen og ikke konstruerte settinger som ikke er i det virkelige livet er viktig. Videre sier læreren: Det har tatt tid med FYR arbeidet, men at det har vært verdt det når elevene får bruke det så direkte og at det også er praktisk.*»

Hvis en skal sammenfatte elevenes og lærernes resultater, kan vi si at funderingen vår har blitt styrket med tanke på at relevans i yrkesopplæringen må være en hovedfaktor. Det å bruke FYR som en del av forberedelsen til internasjonaliseringen viser seg at elevene og lærerne er ganske samstemte. Derfor vil vi si at svaret på forskningsspørsmålet må bli at FYR har en utslagsgivende innflytelse på læring i forberedelsesfasen til et internasjonaliseringsprosjekt i tråd med litteraturen.

5.2 Drøfting av funn i forskningsspørsmål 2.

Hvilken betydning kan utenlandsoppholdet ha for elevenes læring?

Med bakgrunn av forskningsspørsmål 2 vil vi her drøfte funn fra undersøkelsene som ble gjort under oppholdet til elevene i London som vi kaller **gjennomføringen**.

Funn fra observasjonene og innholdsanalysen viser spesielt at deltagelse i et ukjent arbeidsmiljø i et annet land ga ulike utslag både faglig og sosialt. Det viser seg at det ser ut som det er en mening og en sammenheng med disse begrepene i henhold til det teorien sier.

Tanken og hvorfor vi valgte å ta med de korte observasjonen når elevene var ute i arbeidspraksis i frisørsalonger, var at vi da kunne få et dypere innblikk i hvordan elevenes verden var i et nytt og til dels ukjent arbeidsmiljø i et annet land. Under observasjonen av elevene i arbeidspraksis var det viktig å se at elevene var i et læringsmiljø, der yrkesopplæringen kom i fokus. Det at elevene fikk en opplevelse av å være en del av et arbeidsfellesskap der de aktivt skulle jobbe med frisørfaget både alene og i samarbeid, så ut til å fungere godt. Dette underbygges av den sosiokulturelle læringsteori som setter læringen i sammenheng (Dysthe, 2001, p. 53).

Gjennom observasjonene skulle vi se etter helt konkrete utførelser, med utgangspunkt i de samme nøkkelordene som har vært gjennomgående i alle våre undersøkelser som bunner i faglig og sosial utvikling. Observasjonen av elevene i arbeidspraksis viste først og fremst at de hadde godt humør og var høflige. Ansiktsuttrykk og kroppsspråk tydet på trivsel, men det var en deltager som viste et

utrykk av å være litt usikker over situasjonen. Dette kunne det være ulike årsaker til, men vi tolker det som at denne deltageren har gruet seg mer enn det som tidligere var antatt. Dette var samme deltager som hadde uttalt under første elevintervju at hun var usikker på om hun ville bli frisør. Kunne dette tyde på hjemlengsel og utrygghet? Eller var det demotiverende, siden hun sa hun ikke var sikker på yrkesvalget? Dette var noen spørsmål som oppsto i etterkant.

Under observasjonen så vi senere i uken at samme elev hadde fått et annet uttrykk og kroppsspråk. Vi trodde nesten ikke det vi så, da eleven både virket sikker og tok initiativ til samtale på engelsk med de fleste i rundt seg. Kanskje det hadde båret frukter dette med å delta på internasjonaliseringen? Eller hadde eleven bare dårlig tro på seg selv?

Senere i praksisperioden kunne det også vise seg at internasjonalisering kunne by på noen utfordringer som vi beskriver litt senere, men også mye lærdom som kan tyde i form av personlig vekst.

Det som ble betydningsfullt etter vår oppfatning, var at observasjonen avdekket etterhvert en tendens av trygghet i form av kommunikasjon og samhandling med andre i tråd med Wenger sin teori som vi har beskrevet tidligere i kap.3.1.

I oppsummering fra arbeidspraksis i frisørsalongene så vi at deltagerne viste både godt humør, høflighet, samarbeidsvillighet med kommunikasjon på engelsk med både kollegaer og andre. Det kom frem at elevene snakket engelsk med fagterminologi som de hadde jobbet med i engelskfaget før avreise. Kunne dette tyde på at vi på den ene siden hadde planlagt nøye før utreise, eller kan det rett og slett være at elevene i løpet av ukene hadde blitt bedre kjent med de ansatte og arbeidsplassen, og dermed virket tryggere?

For det meste har elevene skygget de ansatte i salongen, men ikke utført så mange egne frisørfaglige teknikker, og dette var noe elevene hadde ønsket mer av. Vi la merke til at mye nytt ble presentert for elevene gjennom å se på hvordan de ansatte i frisørsalongen arbeidet. Med bakgrunn av dette har vi en oppfatning om at de faglig og sosialt får et bredere fagtilbud enn å jobbe i Norge. Begrunnelsen for dette er at da får du ikke bare frisørkompetanse, men også fellesfaglig kompetanse gjennom blant annet kultur og språk som vi henviser til i kap.3.1.

Med tanke på kultur og språk ønsker vi å fremheve to elever som hadde arbeidspraksis i en afrosalong, der de fikk muligheten til å oppdage nye faglige teknikker som yrkesopplæringen i Norge ikke har.

Vurderingsskjemaer var også en del av gjennomføringsfasen, der elevene skulle gjøre en egenvurdering og at ansvarlig veileder på salongene vurderte sine praksiselever. Igjen var det de

samme nøkkelordene som ble belyst. På kriteriene om deltagerne hadde lært nye faglige teknikker, HMS og kommunisert med kolleger og andre avdekket vurderingsskjemaet at salongansvarlige og elevene var uenige. Salongene hadde vurdert alle elevene på høyt nivå når det gjaldt å kommunisere med kolleger og andre på engelsk. Disse resultatene viste at salongene var rausere med sine vurderinger og/ eller at elevene var strengere. Det kan være ulike årsaker til at disse ikke samsvarte, men som lærer vet vi at elevene setter ofte seg selv lavere enn det veileder gjør i vurderingsprosess. Her henviser vi til kap.3.3.4.

Frisørsalongene har også hatt muligheten til å skrive noe om hver enkelt elev på vurderingsskjemaene. Det var flere elever som fikk tilbakemeldinger på at de var pålitelige, punktlige, flinke i engelsk, tillitsfulle og respektfulle samt at de hadde bidratt til å høyne standarden til salongene når det gjaldt renhold. De la også til at de ikke hadde hatt problem med å ansette disse elevene i sin salong.

Det mest betydningsfulle funnet som ble gjort i vurderingsskjemaene var at elevene og salongene hadde svært ulik oppfatning når det gjaldt faglige teknikker og kommunikasjon. Her viste det seg at salongene hadde en større oppfatning om at det ble gjennomført faglige teknikker i frisørfaget, mens noen elever har en formening om at det ble gjort i mindre grad. Hvorfor ble det slik og hvem eier sannheten?

Med bakgrunn og sammenligning av våre observasjoner og det elevene vurderte har vi fått en forståelse for at elevene ikke ser helt sammenhengen i læring med det å skygge/ observere de ansatte, mens at salongene er av en annen oppfatning. Dette er noe som viser seg er læring i tråd med det Wenger påpeker som ble omtalt i kap.3.1.

Et annet interessant funn var at salongene mente at alt var topp når det gjaldt HMS, mens elevene var svært uenige i dette. Arbeidskulturen og reglementet i forhold til HMS anser vi er rimelig annerledes opplagt i England enn i Norge, og vi vil presisere at under observasjonen så vi at det helt klart ikke ble lagt så stor vekt på, slik som vi er vant til i Norge. Med dette er våre observasjoner nært lik elevenes vurdering av HMS.

Tilbakemeldingene på nøkkelordet som gikk på kommunikasjon var alle salongene samkjørte og hadde en formening om at alle elevene var gode på å snakke engelsk og kommunisere med kollegaer og andre. Dette var noe vi også fikk en forståelse for under våre observasjoner, men elevene selv har på dette punktet satt seg på et lavere nivå. Årsaken til dette blir antagelser, men kan bety at de ikke har godt nok selvbilde når det gjelder og uttale seg språkmessig som de påpekte i første intervju.

Avslutningsvis vil vi si at betydningen av utenlandsoppholdet har til en viss grad gitt elevene en faglig og sosial utvikling i og med at de har fått tatt del i et felleskap og ny arbeidskultur. Med tanke på frisørfaglig læring har elevene skygget de ansatte og fulgt salongens rutiner med deltagelse i renhold og så videre. Frisørfaglig viser det seg at elevene har hatt mest læring gjennom det sosiale aspektet, som bunner i den generelle delen av læreplanen og frisørens nøkkelkompetanse. Fellesfaglig ligger betydningen av læring i det å praktisere engelsk muntlig i kommunikasjon med andre, samt at eleven har blitt kjent med nye kulturer. Slik vi ser det, påvirker deltageridentiteten elevenes helhetlige læring og gir en betydning slik som tidligere forskning viser i kap.3.1

5.3 Drøfting av problemstilling

Å forske i egen praksis i samarbeid med deltakere i prosjektet har vært både spennende, lærerikt, utfordrende og ikke minst motiverende. Gjennom internasjonaliseringsprosjektet har vi utviklet vår yrkespedagogiske og yrkesdidaktiske kompetanse. Dette har gitt oss større forståelse for hvordan teori og praksis er knyttet sammen i en helhetlig læringsprosess.

Målet med internasjonaliseringsprosjektet var å fremheve og konkretisere opplevelser elevene har hatt frisørfaglig, fellesfaglig og sosialt med læring. Samtidig var det viktig å få frem lærernes oppfatning av at FYR var en del av prosjektet. Med bakgrunn av dette vil vi i dette kapittelet prøve å belyse vår problemstilling som er:

Hvordan kan internasjonalisering bidra til læring på Vg2 frisør, der FYR er en del av yrkesopplæringen?

Først presenteres hoved funn og hva de betyr, deretter kommer et kritisk syn på hvordan funn står seg i sammen ligning med funn fra tidligere forskning.

Hovedfunnene viser at det å bruke internasjonaliseringen som en knagg i FYR – arbeidet har vært oppløftende både for elever og lærere. I en forberedelse til et utenlandsopphold for elever er det viktig å forberede elevene faglig og sosialt, og dermed ble FYR satt i fokus som kunne bidra til å vekke elevenes læring i fellesfag. Det at lærerne mente yrkesrettingen var oppløftende kan tyde på at det har vært enklere for lærerne å ha noe konkret og knytte yrkesrettingen mot. I tillegg viser det seg at elevene opplevde undervisningen mer motiverende i fellesfag. Forståelsen av dette er at når yrkesopplæringen blir knyttet mot elevenes interesse, blir undervisningen også mer relevant og virkelig i tråd med KIP- team DH sine uttalelser som blir omtalt i kap.2.3. Den store betydningen av dette må bli at når internasjonaliseringen nærmest blir brukt som en gulrot i FYR – arbeidet har hatt en positiv effekt.

Skolen som lærings arena er et viktig element når det gjelder å gjøre yrkesopplæringen relevant og derfor er arbeidspraksis en vesentlig del av yrkesopplæringen.

Et moment som vi stilte oss undrende til, var når elevene uttalte at når de var ute i arbeidspraksis var det lissom på ordentlig og da måtte de skjerpe seg, men inne på skolen er det mindre alvorlig. Hva kan dette tyde på? Leker vi skole? Må vi bli mindre «skolsk» og sette større krav? Med ordet skolsk mener vi at skolen ikke virker reell nok for elevene, og da undrer vi oss. Alvorlighetsgraden og motivasjonen til skolearbeidet under denne prosessen kom tydelig frem under internasjonaliseringsprosjektet, men så var dette noe elevene virkelig ønsket å delta på og måtte dermed yte i alle fag for å kunne delta. Dette regner vi med gjorde at elevene la inn et ekstra hogg for å oppfylle kriteriene til å kunne delta på utenlandsoppholdet.

Etter elevenes opphold i London med arbeidspraksis var det noen ord om læring som var fremtredende; personlig vekst, samhold, trygghet, språk, kommunikasjon, kultur og selvstendighet. Dette viste et skille på læring mellom de ulike fagene som går på frisørfaglig, fellesfaglig og sosialt. Først og fremst viste dette antageligvis at den generelle delen av læreplanen var i høy grad representert gjennom disse funnene som ga en indikasjon på at det var innhold av sosial læring. Et annet innslag viste at engelskfaget og samfunnsfag var representert med språk og kultur. Frisørfaget – YFF som faglig læring var noe mindre fremtredende, men nøkkelkompetansen i faget som mellommenneskelige relasjoner med kommunikasjon var til stede. Betydningen av dette kunne være at elevene ikke helt så der og da at det var læring i det å skygge de ansatte. Vi formoder at elevene antageligvis mente at læring ble å gjøre noe praktisk med frisørfaglige teknikker mens de mente at å observere en ansatt ikke var læring. Dette kunne tyde på at begrepet læring er et vidt begrep som kan være vanskelig å definere.

Etter utenlandsoppholdet sa lærerne at det var en merkbar forskjell på tryggheten til elevene i språk og muntlig engelsk og det var betraktelig enklere å holde elevene fokusert.

Internasjonalisering i seg selv overveier vi som et viktig arbeid i skolen med tanke på personlig utvikling som var et av hovedfunnene i dette prosjektet. Dette er noe som også vises gjennom Sunde og Lofsberg sin forskning. Det å flytte læringsrommet ut av skolen med arbeidspraksis i frisørsalong i London betrakter vi gir faglig bredde for elevene. Dette kan bety at de får innslag av både frisørfaglig, fellesfaglig og sosial læring.

Det eksisterer en god del tidligere forskning på FYR, men i mindre grad på internasjonalisering. Hver for seg så vi at forskningen vi har funnet er sammenlignbar, men med de eksisterende bare hver for seg. I og med at det ikke forelå noe tidligere forskning på internasjonalisering og FYR som

et kombinert helhetlig pedagogisk prosjekt vurderer vi internasjoniseringsprosjektet som en ny tanke innen yrkesopplæringen.

Med et kritisk blikk for hva andre har funnet ut i sammenligning fra våre funn vil vi sette søkelyset på Hiim som beskriver at lærere som var med i hennes forskning var av en oppfatning at læreplanen ikke var tilstrekkelig relevant for yrkesfag, men det er vi litt skeptiske til. Begrunner dette med at lærerne som var deltagere i dette prosjektet karakteriserte at deres opplevelse hadde lite hindring, men mange muligheter uavhengig av argumentasjoner som eksamen og lignende.

Vi betrakter at hvis en har noe konkret å knytte yrkesrettingen mot viste våre funn at lærerne opplevde dette som noe nytt og fruktbart. Et overordnet mål med FYR er at det skal bidra til å øke kvaliteten på opplæringen, og hvis en rent organisatorisk kan legge til rette for det, viste det seg at internasjonalisering og FYR sammen kunne ha et godt potensiale for yrkesopplæring. Med dette som en del av læren kan internasjoniseringsprosjektet utvikles og antageligvis gi elevene en opplevelse av relevant og mer virkelighetsnær yrkesopplæring.

Vi har en tanke som ofte blir brukt i reklame som er at «det enkle er ofte det beste», og med enkle grep kan en snu tradisjonen med å sette trykk på yrkesopplæringen. Det er ikke nødvendigvis slik at en må ha internasjonalisering for å gjøre en god jobb med FYR – arbeidet, men man kan kanskje relatere det mot andre knagger for å få samme resultat. Samtidig ser vi at våre funn er nærliggende tidligere funn, men det regner vi som en styrke for at det kan vedvare, fremmes og videreutvikles.

Problemstillingen i internasjoniseringsprosjektet har en hovedvekt på om elevene har hatt noen form for frisørfaglig, fellesfaglig og sosial læring, der FYR er en del av yrkesopplæringen. Derfor vil vi avslutningsvis i dette kapitlet drøfte og belyse funnene fra den siste undersøkelsen etter elevenes hjemkomst for å kunne kaste et enda sterkere lys over problemstillingen.

I siste undersøkelse som vi kaller **evalueringen** uttrykte elevene at de har hatt et stort utbytte av å praktisere engelsk og at de har hatt en personlig utvikling der de ble tvunget til å hoppe ut i det ukjente. En av de største utfordringene var å snakke engelsk og at dette kunne være skummelt i starten, men at det gikk seg til etter hvert.

I frisørfaget sier alle at de har blitt bedre på en av nøkkelkompetansen i frisørfaget som har med å kommunisere med kollegaer, kunder og andre fremmede mennesker. For å sitere hva deltager 5 sa sitat: *«Ja, jeg har utviklet meg og har lært mange nye teknikker innen frisørfaget og ikke minst om kundebehandling, men på en annen måte enn i Norge. De har et helt annet miljø og kultur på hvordan de er mot hverandre og er veldig hyggelige. Hierarkiet i London i en salong er helt annerledes enn i Norge, der alle unge og lærlinger skal ha respekt for de eldre og de som var ferdig utdannet frisør, og vi måtte ikke forvente respekt tilbake. Jeg følte jeg ble prioritert og ble godt*

ivaretatt og ingen har vært slem. Personlig har jeg vokst og tør mye mer enn før, dessuten har hele klassen fått et mye tettere bånd etter dette oppholdet og det er gøy»

Hva betyr dette? I skolen vektlegges ulike tiltak for å styrke opplæringen som går på samarbeid, samhold og trivsel, men samtidig er det viktig at eleven forstår at det blir stilt krav til dem selv om de vegrer seg. Vi har en anelse om at dette kan medføre at mennesker modnes og utvikles i tråd med den generelle delen av læreplanen som vi har beskrevet tidligere i kap.2.4.

Begreper som selvstendighet, selvbilde og mestring er noe vi oppfatter som gjentakende i denne undersøkelsen. Med bakgrunn av dette antar vi at internasjonalisering i seg selv, har bidratt til personlig vekst som elevene spesielt vektla i sine svar. På den andre siden måtte de jobbe mye med seg selv for å tilpasse seg nye folk og rutiner. Vi begrunner dette med at i tidligere forskning påpekes nettopp det at internasjonalisering knyttes med personlig utvikling og sosial læring som omtales i kap.1.0.

Det blir omtalt gjennom dette internasjonaliseringsprosjektet at FYR - arbeidet skal være en del av yrkesopplæringen. Intensjonen med å gjøre dette var at elevene skulle oppleve trykk på yrkesretting og relevans. I kap.2.2. fremstilles det at enkelte hevder at yrkesopplæringen ikke oppleves relevant nok i dagens skole derfor måtte endringer til med ny reform som skulle bidra til mer relevant yrkesopplæring. Derfor ble det desto viktigere for oss å lete etter spørsmål om temaet som kunne bidra til å gi oss noe svar om dette.

Det som opptok oss, var at elevene skulle få en så meningsfull opplæring som mulig gjennom dette prosjektet. Med dette som bakgrunn var vi nysgjerrige på om elevene hadde opplevd nytte av at fellesfagene hadde blitt yrkesrettet? Her ønsker vi å fremheve spesielt en uttalelse der blant annet en elev sa sitat: *«det har vært motiverende i samfunnsfag å lære om kulturen og mennesker før vi dro, for da var jeg mer forberedt til jeg kom til London. I tillegg har vi lært faguttrykk fra frisørfaget i engelsk og det er jeg veldig glad for»*

Dette antar vi viser at elevene har hatt faglig utbytte av FYR - arbeidet som er nedlagt og dette anser vi som en indikasjon på en endring etter utenlandsoppholdet.

Lærerne som deltok i undersøkelsen som omfattet evalueringen sa blant annet dette om arbeidet med internasjonalisering og FYR sitat: *«Det har vært veldig motiverende, vi snakka sikkert litt om det sist også, at jeg merker at stort sett i klassen så har det vært en forventning og et driv frem mot at de skulle reise ut, og når de kom tilbake igjen merket vi en økt bruk i det å bruke språket. Vi merker på flere av elevene at de har en mye større trygghet, økt vokabular, kulturforståelse. Veldig artig å høre hvordan de sammenligner på noen ting som har sjokkert de og andre ting som de kanskje fikk bekreftet da»*

Det viste seg at lærerne var positive til arbeidet, men de var også samstemte i at det finnes forbedringspotensialet i gjennomføringen av internasjonalisering og FYR som et tverrfaglig prosjekt.

En annen faktor som vi vil påpeke var at arbeidet har medført til et tettere samarbeid mellom lærerne som igjen antageligvis kunne bidra til å fremme kvaliteten på yrkesopplæringen for elevene som vi snakket om i kap.2.2. På den andre siden fremtrådte det funn på at lærerne ville ha mer tid til møter med samarbeid på tvers av fag.

Det vi vurderer som det mest betydningsfulle funnet var at alle lærerne sa at det føltes som om internasjonaliseringen gjorde at FYR - samarbeidet ble naturlig. Dette forsto vi slik at hvis man har noe konkret å knytte yrkesrettingen mot kan det bli lettere for lærerne å bruke det som et relevant pedagogisk verktøy. Som en lærer sa sitat: *«FYR har nå gått fra å være i en prosjektperiode til å være en integrert del av det pedagogiske samarbeidet som skjer på skolen. Når det er sagt er jeg ikke så sikker på at du trenger så forferdelig mye organisering i rundt FYR lengre.*

Internasjonalisering derimot er i sin spede begynnelse og internasjonalisering tror jeg ikke det er noen avdelinger som har mindre behov enn andre. Så sånn sett, så er ei avdeling/utdanningsprogram kan nå kanskje velge å velge det bort, men det må nå være fordi de har lite kunnskap om det»

Dette illustrerte noe om at lærerne/ deltagerne hadde en positiv opplevelse av dette arbeidet på tvers, men samtidig stilte seg kritisk til at det ikke blir satt av nok ressurser til å koordinere og utvikle internasjonalt arbeid. Funn viste også at lærerne hadde en formening om at dette har vært en positiv opplevelse med tanke på videre utvikling. De nevnte at elevene har en merkbart økning i det å formidle språk, og har fått større trygghet, økt vokabular og kulturforståelse, samt mer bredde i frisørfaget. Videre sa de at elevene viste at de har hatt en positiv bekreftelse både faglig og sosialt.

Vi kan være enig i at dette har vært en god begynnelse av noe vi håper kan bli en integrert del av opplæringen ved Rvgs, men bemerker at det fremdeles er en jobb å gjøre før vi kommer helt i mål.

Noen av lærerne antydte at elevene hadde fått styrket sin yrkesidentitet av oppholdet i London. Med dette formoder vi at når elevene fikk mulighet til å oppleve yrke sitt likt og ulikt andre steder i verden kunne dette bidra til en utvikling av yrkesidentiteten til elevene.

Et annet funn som kan fremheves var at forståelsen for det muntlige språket hadde økt, men dette var mer temabasert i muntlig, og hadde ikke gitt den største vinningen i det skriftlige arbeidet. Kunne dette bety at den eleven som er mer praktisk anlagt har mer kunnskap for å praktisere? Eller kunne det tyde på at det ikke hadde blitt lagt så stor vekt på det? Dette kan være vanskelig å finne et klart svar på.

På den andre siden var alle lærerne enige om at elevene hadde opplevd relevans i undervisningen og at de virket mer oppglødde nå enn tidligere. Med tanke på at både elever og lærere jobbet mot et felles mål og reise, der alle fikk et eierskap, antar vi dette gjorde at arbeidsoppgavene ble mer motiverende i tråd med det Sylte påpeker som vi har beskrevet i kap.3.0.

Med hensyn til dette tolker vi svarene fra undersøkelsen dit hen at elevenes samarbeid, kommunikasjon med kollegaer og andre, språk, kultur og frisørfaglige teknikker som en avgjørende faktor med tanke på hvilken faglig og sosial utvikling de oppnådde. Dette støttes av blant annet Dysthes sosiokulturelle læringssyn som omtales i kap.3.0.

Vi tolker da at dette var en utslagsgivende faktor å belyse at målet og intensjonen med internasjonaliseringsprosjektet var nettopp det å bygge på det faglige og sosiale læringsperspektivet. Dette kan også representere den organiserte yrkesopplæringen slik intensjonen med YFF faget i skolen er. Tidligere forskning viser til at det har vært stilt kritiske spørsmål om det fokuseres mer på det faglige ved å ta i bruk internasjonalisering enn det personlige og sosiale som ble beskrevet i kap.3.0.

Det er som sagt mange faktorer som må være på plass i en helhetlig yrkesopplæring, men vi betrakter at gjennom problemstillingen i dette internasjonaliseringsprosjektet har vi på denne måten prøvd å belyse en helhetlig tenkning om å utvikle elevers læring faglig og sosialt.

6.0 Konklusjon med veien videre

I siste kapittelet vil vi prøve å konkludere og si noe om veien videre. I tillegg blir det viktig å fremheve hva dette arbeidet kan innebære for videre kunnskapsutvikling.

Hvis en helt avslutningsvis skal vise til et svar på problemstillingen vil vi si at internasjonalisering bidrar til læring med spesielt trykk på det sosiale. Det var heller ikke noen ulempe å bruke FYR – arbeidet som en del av denne opplæringen der bredden i det faglige kunne tre frem. For å underbygge svaret til problemstillingen vil vi si det samme som en deltager/lærer påpekte at FYR har nå gått fra å være i en prosjektfase til å bli en integrert del av det pedagogiske arbeidet på skolen. Internasjonalisering derimot er i sin spede begynnelse. Vår anmodning blir at dette må videreutvikles og deles slik at internasjonalisering blir ivaretatt som en del av yrkesopplæringen.

Med veien videre har vi underveis i dette arbeidet sannsynligvis vekket noens interesse med å blitt innhentet av ulike fylker for å dele hvordan vi har brukt arbeidet med internasjonalisering som en knagg til FYR – arbeidet.

Videre kunnskapsutvikling med internasjonaliseringsprosjektet kan for eksempel være å følge opp prosjektet med aksjonsforskning der elever og lærere er deltagere. Temaets betydning ved egen arbeidsplass formoder vi er svært viktig i forhold til samfunnsutviklingen og da må man holde prosjektet i gang som igjen kan bidra til videreutvikling. Vi kan si at utfallet av internasjonaliseringsprosjektet har vært positivt for Rvgs, spesielt med tanke på elevers læring og samarbeid på tvers av fag med deling av kunnskap.

Etter at dette prosjektet var ferdig ble det sendt inn nye søknader om stønad til internasjonalisering for kommende skoleår og dette har medført til at vi har fått dobbelt så mye Erasmus+ midler enn tidligere år. Dermed kan enda flere deltagere og flere avdelinger ved skolen få gleden av å delta på et internasjonaliseringsprosjekt i årene fremover.

I og med at vi i dette kapittelet skulle si noe om veien videre hadde vi lyst å avlegge et uformelt besøk hos våre tidligere elever som deltok i dette prosjektet. Dette var for å høre litt hvordan de så på deltagelsen et år etter. De sier nå at da de deltok på internasjonaliseringsprosjektet så de ikke hvor viktig læring dette innebar og sa videre at dette var noe de sent ville glemme. De håper at nye elever får lov å oppleve det samme som de opplevde både faglig og sosialt, selv om det var litt skummelt og utrygt i starten.

For oss som forskere som har vært med på denne reisen i dette prosjektet har dette medført til at vi har blitt enda mer engasjerte og motiverte. Det er gledelig at vi nå på tvers av avdelinger har startet med tettere samarbeid, og at vi evaluerer de ulike internasjonaliseringsprosjektene sammen for at hele organisasjonen skal lære og utvikles.

Vi har stor tro på at videreutvikling er viktig i en organisasjon og at dette må skje i samarbeid med kollegaer og andre der forankring i ledelsen betyr en stor del. Vi har i disse tider stor tro på fremtiden og at vi med dette arbeidet har satt i gang en endring som skal ha et innhold av helhetlig relevant yrkesopplæring som var vårt hovedmål med masteroppgaven.

Litteraturliste

- Dahlback, J., Hansen, K., Haaland, G., & Sylte, A. L. (2011). Yrkesdidaktisk kunnskapsutvikling og implementering av nye læreplaner (KIP): veien til yrkesrelevant opplæring fra første dag i Vg1 : rapport fra et aksjonsforskningsprosjekt knyttet til implementering av nye læreplaner i ulike yrkesfaglige utdanningsprogrammer og utredninger (Høgskolen i Akershus : online) (Vol. 1/2011). Lillestrøm: Høgskolen i Akershus.
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (4. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Dyste, O. (2001). *Dialog, samspel og læring*. Oslo: Abstrakt forlag as.
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon* (2. utg. ed.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Halvorsen, K. (2003). *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg. ed.). Oslo: Cappelen akademisk forlaget.
- Hiim, H. (2013). *Praksisbasert yrkesutdanning*. Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.
- Hiim, H., & Hippe, E. (2006). *Praksisveiledning i lærerutdanningen: en didaktisk veiledningsstrategi* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hiim, H., & Hippe, E. (2001). *Å utdanne profesjonelle yrkesutøvere*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Hiim, H., Hippe, E., & Keeping, D. (1998). *Undervisningsplanlegging for yrkeslærere* (2. utg. ed.). Oslo: Universitetsforlag.
- Holter, H., & Kalleberg, R. (1996). *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* (2. utg. ed.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Illeris, K. (2012). *49 tekster om læring*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Imsen, G. (2005). *Elevers verden*. (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Iversen, J. M. V., Haugset, A. S., Martinsen, A., Wendelborg, C., Røe, M., Nossun, G., & Stene, M. (2014). Yrkesretting og relevans i fellesfagene. Hovedrapport med sammenstilling og analyser.
- Karlsen, G. E. (2004). St. meld. nr. 30 (2003-2004) Kultur for læring; et utdanningspolitisk perspektiv. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 88(4), 331-335.

- KUF (1994). *Læreplan for grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring: generelle del*. Oslo: Kirke- utdannings og forskningsdepartementet.
- Kunnskapsløftet (2006). Læreplaner for gjennomgående fag i grunnskolen og videregående opplæring. Oslo: Utdanningsdirektoratet.
- Kunnskapsdepartementet (2006). Innføring av kunnskapsløftet (Rundskriv F- 012-06). Oslo: Utdanningsdirektoratet.
- Kvale, S., Anderssen, T., & Rygge, J. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 2. oppl. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ludvigsen, S. (2015). *Fremtidens skole: fornyelse av fag og kompetanser: utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 21. juni 2013: avgitt til Kunnskapsdepartementet 15. juni 2015* (Vol. NOU 2015:8). Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Informasjonsforvaltning.
- Læreplanen den generelle delen (1997). *For grunnskole, videregående opplæring, voksenopplæring*. Oslo: Gan Grafisk as.
- Meld. St.Nr.30 2003-2004 (2004). *Kultur for læring*. Utdannings- og forskningsdepartementet. Oslo: Regjeringen.
- NOU (1991). *Veien videre til studie og yrkeskompetanse for alle*. (1991:4). Oslo: Kirke-, utdannings og forskningsdepartementet.
- NOU (2003). *Kvalitetsutvalgets utredning, I første rekke*. (2003:16). Oslo: Kirke-, utdannings og forskningsdepartementet.
- NOU (2008). *Fagopplæring for framtiden*. (2008:18). Oslo: Departementets servicesenter, informasjonsforvaltning.
- Ramian, K. (2012). *Casestudiet i praksis* (2. udg. ed.). København: Hans Reitzels Forl.
- Sannerud, A. R., Sannerud, R., & Roskilde, U. (2005). *Læring på byggeplassen - utopi eller realitet?: Et aksjonsforskningsprosjekt i byggebransjen*. Roskilde: Roskilde Universitetscenter. Forskerskolen Livslang Læring.

- Sannerud, R. (2006). Yrkeskompetanse - en begrepsanalyse (pp. 219-241). Lillestrøm: Høgskolen i Akershus, 2006.
- St.Meld.Nr.14 2008-2009 (2009). *Internasjonalisering av utdanning*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- St. Meld.Nr.28 (2015-2016) (2016). Fag – fordypning – forståelse: en fornyelse av Kunnskapsløftet. Oslo: Departementet.
- St. Meld. Nr. 44 (2008-2009) (2009). *Utdanningslinja*. Utdannings- og forskningsdepartementet. Oslo: Regjeringen.
- Sund, G.H. (2003). Differensieringsprosjektet 2000/2001 Vefsn videregående skole (forprosjekt B). Lillestrøm: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Sunde, Y., Lofsberg, R., & Høgskolen i Oslo og Akershus Institutt for, y. (2014). Hvordan kan praksisfellesskapet i skolen forberede elever på Vg2 Teknikk og industriell produksjon til et internasjonalt prosjekt med BMW? MAYP 2014: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Sylte, A. L. (2013). *Profesjonspedagogikk: profesjonsretting/yrkesretting av pedagogikk og didaktikk*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Sylte, A. L., & Høgskolen i Oslo og, A. (2017). *Didaktiske prinsipper for relevant yrkes- og profesjonsutdanning*. (2017 nr. 11), Høgskolen i Oslo og Akershus, Oslo.
- Sylte, A. L., & Keeping, D. (2016). *Profesjonspedagogikk: profesjonsretting/yrkesretting av pedagogikk og didaktikk* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Sørbråten, L., & Langli, L. (2016). Internasjonalisering som en del av utdanninga på yrkesfag: Høgskolen i Oslo og Akershus. Institutt for yrkesfaglærerutdanning.
- Tarrou, A.-L. H. (2005). Yrkenes og yrkesfagenes didaktikk (pp. 110-128). Trondheim: Program for lærerutdanning, 2005.
- Vibe, N., Frøseth, M. W., Hovdhaugen, E., & Markussen, E. (2012). Strukturer og konjunkturer: evaluering av Kunnskapsløftet: sluttrapport fra prosjektet "Tilbudsstruktur, gjennomføring og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring" Rapport (NIFU: online) (Vol. 26/2012). Oslo: NIFU.
- Waage, J, F. (2000). *Yrkesrettet opplæring i skole og arbeidsliv*. Oslo: Pedlex.
- Vygotskij, L. (2001). *Tenkning og tale*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Vygotskij, L. S., Roster, M. T., Bielenberg, T.-J., Skodvin, A., & Kozulin, A. (2001). *Tenkning og tale*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Yin, R. K. (2009). *Case study research: design and methods* (4th ed. ed. Vol. vol. 5). Thousand Oaks, Calif: Sage.

Yin, R. K. (2014). *Case study research : design and methods* (5th ed. ed.). Los Angeles, Calif: SAGE.

Internettadresser

<https://www.udir.no/k106/FRI2-01> (21.09.2017)

<https://www.siu.no/erasmuspluss> (11.05.2017)

<https://mrfylke.no/Tenesteomraade/Utdanning/Satsingsomraade-i-sektoren>
(20.02.2017)

<https://mrfylke.no/Tenesteomraade/Utdanning/Nyheter/Auka-satsing-paa-internasjonalisering-i-vidaregaaande-opplaering> (21.02.2017)

[https://mrfylke.no/Tenesteomraade/Utdanning/Sjult-mappe/Notiser/Internasjonaliseringsrapport/\(language\)/nno-NO](https://mrfylke.no/Tenesteomraade/Utdanning/Sjult-mappe/Notiser/Internasjonaliseringsrapport/(language)/nno-NO)

(30.09.2017)

http://lovdata.no/dokument/NL/lov1998-07-17-61#KAPITTEL_1 (03.09.2017)

<https://romsdal.vgs.no/Romsdal-VGS/Om-skolen> (29.08.2017)

[https://fronter.com/hioa/links/files.phtml/1715241763\\$1015716451\\$/Fagstoff/Z-+Fagstoff+-+Artikler+-+Programplan/Programplan+master+i+yrkespedagogikk+kull+2014.pdf](https://fronter.com/hioa/links/files.phtml/1715241763$1015716451$/Fagstoff/Z-+Fagstoff+-+Artikler+-+Programplan/Programplan+master+i+yrkespedagogikk+kull+2014.pdf) (14.03.2017)

<https://www.udir.no/globalassets/upload/fyr/rammeverk-fyr.pdf> (07.10.2017)

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/finn-lareplan/yrkesfaglig-fordypning/> (20.09.2017)

<https://www.idunn.no/npt/2014/06/utdanningspolitikk> (09.10.2017)

https://www.udir.no/globalassets/upload/statistikk/gjennomforing/gjennomforingsbarometeret_2013_2.pdf (11.12.2016)

https://www.udir.no/upload/larerplaner/generell_del/generell_del_lareplanen_bm.pdf
(21.08.2017)

<http://docplayer.me/17351149-Yrkesretting-relasjoner-mellom-fellesfag-og-yrkesfag.html> (20.08.2017)

2FØ1 og 2IU1

Internasjonalisering og FYR

Tverrfaglig oppgave

Som elev ved Romsdal videregående skole, er du så heldig at du skal ha 14 dagers yrkes praksis i ditt programfag i London. Under oppholdet i England, skal du daglig føre logg der du innhenter informasjon, skriver om opplevelser i og utenfor praksis. Du bør spørre om du får lov og ta bilder, både ute i yrkespraksis og ellers, som kan legges ved loggen. Loggen du skriver skal dekke ditt programfag, engelsk, norsk og samfunnsfag. Du får utdelt en loggbok før avreise. Loggen skal være basis for en sluttrapport som du skal gjennomføre etter oppholdet. Rapporten vil bli presentert og være en viktig del av vurderingsgrunnlaget i ulike fag.

Det er også viktig å holde skolens hjemmeside og gruppens facebook side oppdatert med tekst og bilder under oppholdet i London. Dette kan/skal sendes til Ann Torill Havnes Jørgensen som er administrator som også er på reisen den første uken vi er i London.

Loggen skal inneholde:

Ved loggskrivning kan/skal du bruke vedlagte hjelpeverktøy som ligger i loggboken og på Fronter for å besvare hvert enkelt fag. Det er viktig å se nedover dokumentet hva de ulike fag forventer hva som bør dokumenteres i loggen.

Under oppholdet (praksisen) har du innleveringsfrist på loggen hver tirsdag på Fronter. Det vil bli opprettet en mappe på Fronter (der du har innleveringsfrist på en samlet logg hver tirsdag) Lærerne kommer da med faglige tilbakemeldinger.

2IU1 Interiør, Profileringsdesign og Utstillingsdesign: Arbeidslogg/refleksjon over arbeidspraksis

2FØ1 Frisørfaget: Arbeidslogg / refleksjon over arbeidspraksis

Norsk: Oppgave i Norsk om logg og rapport (Du har fått et hjelpedokument til loggskrivning lengre nede på dokumentet)

Engelsk: Logg oppgave i Engelsk om hverdagslivet, utflukter, opplevelser og en stor nyhet. Ta gjerne med noe om vertskapsrollen og kulturbaserte attraksjoner

Samfunnsfag: Loggoppgave i Samfunnsfag om kultur, personlig økonomi og EU.

Forslag/ Hjelpeverktøy til loggskrivning

Logg

Dato:

Klokka, fra – til:

Jeg samarbeidet med:

Mine oppgaver i dag:

Mål for mine oppgaver i dag:

Hvordan utførte jeg oppgavene?

Hvilke utfordringer møtte jeg på i dag?

Hvordan løste jeg utfordringene?

Hvordan opplevde jeg kundemøtene i dag?

Opplevde jeg kulturforskjeller i dag? Forklar

Hvordan var de språklige utfordringene i dag?

Hvordan var min opplevelse av dagen i dag?

Hva lærte jeg av vertsfamilien min i dag?

Hva gjorde jeg på fritiden?

Hva lærte jeg om helse, miljø og sikkerhet på min arbeidsplass i dag?

Hvilke engelske uttrykk lærte jeg i dag og hva betyr de på norsk?

Loggen skal leveres på Fronter hver tirsdag.

Det er opprettet en egen innleveringsmappe på Fronter:

2IU1 2016/2017 eller 2FØ1 2016/2017–Yrkesfagligfordypning-Fagstoff- Yrkespraksis uke 9 og 10

Her ligger oppgavetekst og innleveringsmappe.

Lærerne vil da komme med faglige tilbakemeldinger i kommentarfeltet.

Sluttrapporten skal inneholde:

2IU1:

Med loggen som utgangspunkt skal du dokumentere i rapporten med bilder og tekst om arbeidsplassen din, og hva du har lært og opplevd gjennom arbeidspraksis. Noen av kompetansemålene er felles, men mange kompetansemål vil være individuell for hver enkelt i forhold til hvilke praksisplass du er på. Dette gjelder alle elevene, både dere som er i England og i Norge. Felles kompetansemål for de enkelte fag se under.

Kompetansemål Interiør:

- utføre interiørproppdrag og sette disse inn i en nasjonal og internasjonal kultur- og stilhistorisk sammenheng
- gjøre rede for og følge gjeldende regelverk for helse, miljø og sikkerhet
- dokumentere og vurdere eget arbeid i forhold til målgruppe, funksjon, estetikk, stil og sammenheng
- presentere løsningsforslag visuelt og verbalt

Kompetansemål i Profileringsdesign:

- bruke komposisjonsprinsipper for form, farge, skrift og bilde
- følge gjeldende regelverk for helse, miljø og sikkerhet
- vurdere og kvalitetssikre eget arbeid ut fra arbeidsbeskrivelse og resultat
- presentere ulike løsningsforslag verbalt, skriftlig og digitalt

Kompetansemål i Utstillingsdesign:

- bruke fagrelaterte digitale verktøy
- gjøre rede for nasjonale og internasjonale trender i faget
- gjøre rede for og ivareta gjeldende regelverk for helse, miljø og sikkerhet
- dokumentere og vurdere eget arbeid
- presentere og begrunne ideer og løsningsforslag tilpasset målgruppe, funksjon, estetikk, stil og sammenheng

2FØ1 frisørfaget:

Med loggen som utgangspunkt skal du dokumentere i rapporten med bilder/ tekst hva du har lært og opplevd gjennom arbeidspraksis i frisørfaget som kan dekke kompetansemålene som står under. Dette gjelder alle elevene, både de som er i utlandet og i Norge.

Kompetansemål i frisørfaget

- bruke verktøy, produkter og teknikker på en hensiktsmessig måte i frisørfaget
- bruke produkter og teknikker som er tilpasset kundens behov og forutsetninger
- eksperimentere med teknikker, form, farge, materialer og redskaper
- kommunisere og samarbeide med kunder, kolleger og andre i grunnleggende arbeid med frisyredesign
- vurdere eget arbeid i lys av trender og ved bruk av digitale verktøy

Norsk:

Oppgaver:

1. Du skal ta utgangspunkt i loggene dine og skrive en utfyllende rapport som må ha innhold som dekker de ulike fagene. Rapporten ferdigstilles etter hjemkomst og leveres til vurdering på Fronter. Rapporten settes opp etter sjangerkravene for rapport.
2. Du skal skrive en kortsvartekst på ca. 250 ord der du forteller og beskriver din vertsfamilie. Hvordan opplevde du dette? Hva lærte du? Hvordan ble du tatt imot?

Kompetansemål i Norsk

- Å sette opp en rapport med formelle krav
- Rapporten skal inneholde rapporthode, innledning, hoveddel, konklusjon med vurdering og underskrift
- Rapporten skal være saklig, nøyaktig og kortfattet
- Å skrive kontekst på ca 250 ord
- Å skrive en sammenhengende saktekst om et tema, og her kan du greie ut og forklare så godt du kan

Engelsk

Tasks for practical period in London:

1. Write about your improvements learning English during your stay in London.
2. Mention how culture and society are different from Norwegian conditions.
3. Pick one piece of news, which happens while you are in London, and say something about it.
4. Describe a musical, film or another cultural activity/attraction you attend/visit during your stay.
5. Explain one field within your profession, which you get to explore in London.

For those not going to London:

1. Write about one attraction or cultural activity taking place in the UK.
2. Pick one piece of news from British newspapers or media and present it.
3. Describe your practical work in this period.

Kompetansemål i engelsk

- vurdere egen framgang i arbeidet med å lære engelsk
- drøfte kultur og samfunnsforhold i flere engelskspråklige land
- presentere og diskutere aktuelle nyheter fra engelskspråklige kilder
- drøfte engelskspråklige filmer og andre kulturuttrykk fra forskjellige medier
- fordype seg i et faglig emne innenfor eget utdanningsprogram og presentere dette

Samfunnsfag

Oppgaver:

1. Når vi skal reise på ferie eller arbeidsoppdrag i utlandet må vi planlegge hva vi trenger av penger. Vis hvordan du lagde budsjett og sørget for å ha nok penger. Vis også hvordan du sørget for reiseforsikring og europeisk helsekort. Fortell litt om hvordan det fungerte med penger og betaling i det daglige.
2. Hva opplevde du var de største kulturforskjellene på Norge og England, og hva kan årsaken til det være.
3. Hva er de største forskjellene, og likhetene, mellom yrket ditt i Norge og i England? Her kan du godt intervju en annen student eller en kollega du treffer i praksis. Ta også med litt om utdanning, lønn og karrieremuligheter. Er yrkene såpass like at det finnes internasjonale karrieremuligheter?
4. Størstedelen av reise og opphold er betalt av EU sitt program Erasmus+ (via SIU i Norge), til tross for at Norge ikke er med i EU. Sett deg litt inn i dette før reisen. Kjenner dine nye kolleger og venner til lignende ordninger? Hvilke målsetninger i EU ligger bak når de er villig til å betale for at du skal på studie- og praksisopphold i London?

Kompetansemål i samfunnsfag

- regne ut inntekter, sette opp budsjett for en husholdning og vurdere hvordan livssituasjon, sparing og låneopptak påvirker personlig økonomi
- definere begrepet kultur og gi eksempler på hvordan kultur, kjønnsroller og familie- og samlivsformer varierer fra sted til sted og endrer seg over tid
- finne informasjon om ulike yrker og diskutere muligheter og utfordringer på arbeidsmarkedet i dag
- definere begrepet globalisering og vurdere ulike konsekvenser av globalisering
- gjøre rede for EUs mål og styringsorganer og diskutere Norges forhold til EU

OPPBYGGING av RAPPORT:

- Forside
- Innledning/problemstilling
- Mitt møte med England
- Mitt vertskap
- Hverdagsliv
- Min praksisbedrift - Beskrivelse av praksisbedrift
 - Beskrivelse/dokumentasjon av produkt/varer og tjenester
- Arbeidspraksis: - Mål fra læreplanen som er brukt under praksis
 - Dokumentasjon av arbeidsoppgaver og arbeidsgang med foto og tekst
 - Vurderings/egenvurderingsskjema med bedriftens kommentar
 - Konklusjon. Vurdering av egen erfaring, hva har du lært, hva kunne vært gjort annerledes
- Konklusjon for hele oppholdet
- VEDLEGG: Arbeidslogg

Muntlig:

Du skal presentere viktige deler av rapporten til lærer

Vurdering:

Du får utdelt egne vurderingsskjemaer med kriterier for måloppnåelse både når du er ute i yrkespraksis, under oppholdet og til sluttrapporten.

LYKKE TIL!

Ann Torill Aslaug Astrid Grethe Birte Siw Kari Hilde Audun Kyrre Vegard
Ingunn

Vedlegg 2 Vurderingsskjema tverrfaglig oppgave

Vurderingsskjema tverrfaglig oppgave 2017

Navn:

Vurderingskriterier	Høy kompetanse 6-5	Middels kompetanse 4-3	Middels/l av kompetanse 3-2	På begynnelsesstadiet 1-2
1. Muntlig presentasjon av rapporten som gjelder frisørfaget				
2. Bilder og tekst fra arbeidspraksis som viser hvordan du har fått dekket kompetansemålene som står i oppgave teksten				

Kommentarer:

<p>Kjennetegn på kompetanse skal elevene og lærere lage sammen i programfag.</p> <p>Elevene skal sette en karakter på seg selv, deretter skal lærer og elev sette en helhetlig karakter.</p>
<p>Helhetlig karakter:</p>

Vedlegg 3 Learning agreement

LEARNING OUTCOME AND EVALUATION

Name of student:

Has participated in the Erasmus+ mobility program in the period:

Name of company:

Responsible for the evaluation:

1. Evaluation of student:

The following evaluation is to be filled out by the person responsible for the evaluation:

The student is to be evaluated regarding the work and tasks performed by the student during his/her work placement.

The form is **prerecorded**, and if any other working fields are covered, please add these in the form.

2. The evaluation is based on the following scale:

A = Very satisfactory

C = Less satisfactory

B = Satisfactory

You might want to add whether the student has worked individually or with guidance.

1 = Individual the student has accomplished the tasks given, and has chosen the correct methods.

2 = With guidance the student has worked under supervision and with guidance.

Example: A/2 – the work is performed very satisfactory (A), and with guidance.

Example: B/1 – the work is performed satisfactory (B), and the student has worked individually.

The evaluations 1 – 2 is not relevant when use of C .

3. Write a recommendation:

It would be helpful for the student to get a personal recommendation to be used in his/**her** future applications for apprenticeships and work.

Erasmus+

Møre og Romsdal
fylkeskommuneSIU
SENTER FOR
INTERNASJONALISERING
AV UTDANNINGRomsdal
videregående skole

Evaluation of the student by the student	Vurderingskriterier (in Norwegian)	A Very satisfactory	B Satisfactory	C Less satisfactory
Good mood	Godt humør			
Polite	Høflig			
Cooperative	Samarbeidsvillig			
Receptive to learn new professional techniques	Mottagelig for å lære nye faglige teknikker			
Us English terminology in hairstyling	Bruker fagterminologi i frisørfaget på engelsk			
Use of safety equipment	Bruk av HMS			
Communication with colleagues and other	Kommunikasjon med kollegaer og andre			
Evaluation of the student by the hair salon				
Good mood				
Polite				
Cooperative				
Receptive to learn new professional techniques				
Us English terminology in hairstyling				
Use of safety equipment				
Communication with colleagues and other				

Erasmus+

Møre og Romsdal
fylkeskommune

SIU
SENTER FOR
INTERNASJONALISERING
AV UTDANNING

Romsdal
videregående skole

Letter of recommendation:

The student's evaluation before work practice in a hair salon/Elevens evaluering før påbegynt praksisuke.....

The student's evaluation after a week work practice in a hair salon/Elevens evaluering etter endt praksisuke.....

The corporate's evaluation of the student after a week in the hair salon/Bedriftens evaluering etter endt praksisuke.....

Stamp and signature:

Vedlegg 4 - Samtykkeskjema

Samtykkeskjema

Til foresatte og elever

Som masterstudenter i yrkespedagogikk har Ann Torill Havnes Jørgensen og Aslaug Birkeland et sterkt ønske om at du som elev ved Vg2 frisør kan delta i våre undersøkelser som vi gjerne vil gjennomføre i forbindelse med at elevene skal på utveksling til London. Vi vil informere om at det vil bli gjennomført kvalitative intervjuer før og etter utveksling, samt observasjoner under arbeidspraksis i London. Vi vil også gjerne kunne få lov til å bruke bilder, vurderingsskjemaer og logger for å dokumentere vårt arbeid gjennom dette prosjektet. Eleven står fritt for å delta i våre undersøkelser, men vi håper at alle har anledning til å delta.

Som respondenter i våre undersøkelser har eleven også muligheten til å trekke deg når som helst. Med dette håper vi at du/dere samtykker til å bidra til vårt forskningsprosjekt og skriver under dette dokumentet nederst på siden når du/dere har fått et innblikk i hva temaet/ dette innebærer. Spørsmålene du/dere får har i hovedsak fokus på problemstillingen:

Problemstilling:

Hvordan kan internasjonalisering bidra til læring, der integrering av FYR er del av yrkesopplæringen?

Presentasjon av vårt prosjekt.

Høsten 2014 ble Ann Torill Havnes Jørgensen og Aslaug Birkeland tatt opp som master studenter ved HIOA. Vi startet som masterstudenter i yrkespedagogikk ved HIOA på Kjeller, med mål om å kunne fremme kvaliteten på opplæringen i yrkesfaglige utdanningsprogram. Etter endt fire år på masterstudiet håper vi på at vi kan komme frem til et verktøy/ pilotprosjekt som kan bidra til å fremme yrkesopplæringen ved vår skole. Vår veileder under dette arbeidet er Karine Gjersøe som er ansatt ved høyskolen i Oslo og Akershus.

Romsdal videregående skole har vært med i ulike aktuelle prosjekter med gode utfall de siste årene med temaer: Bedre læringsmiljø, vurdering for læring, rekruttering og hospitering med bransjen. Vi vil gjennom vår forskning prøve å finne ut om hvilken utvikling elevene får gjennom å delta på et pedagogisk tverrfaglig prosjekt som **FYR og UTVEKSLING**. Vi vil ellers opplyse om at de som deltar i undersøkelsen har krav på anonymitet, så vi vil med dette opplyse om at intervjupersonens anonymitet vil bli ivarettatt. Med dette håper vi på positive tilbakemeldinger og skulle det være noen spørsmål er det bare å ta kontakt.

Foresattes underskrift Elevens underskrift.....

Med hilsen Ann Torill Havnes Jørgensen og Aslaug Birkeland

Samtykkeskjema

Til lærer

Som masterstudenter i yrkespedagogikk har Ann Torill Havnes Jørgensen og Aslaug Birkeland et sterkt ønske om at du som lærer ved Vg2 frisør kan delta i vårt forskningsintervju som vi gjerne vil gjennomføre før elevene drar til London på utveksling. Som intervjuobjekt har du muligheten til å trekke deg når som helst.

Med dette håper vi at du samtykker til å bidra til vårt forskningsprosjekt og skriver under dette dokumentet nederst på siden når du har fått et innblikk i hva temaet/ dette innebærer. Spørsmålene du får har i hovedsak fokus på problemstillingen:

Problemstilling:

Hvordan planlegge, gjennomføre og evaluere et tverrfaglig pedagogisk prosjekt som Utveksling og FYR med tanke på utvikling av elever faglig og sosialt på Vg2 frisør?

Presentasjon av vårt prosjekt.

Høsten 2014 ble Ann Torill Havnes Jørgensen og Aslaug Birkeland tatt opp som masterstudenter ved HIOA.

Vi startet som masterstudenter i yrkespedagogikk ved HIOA på Kjeller, med mål om å kunne fremme kvaliteten på opplæringen i yrkesfaglige utdanningsprogram. Etter endt fire år på masterstudiet håper vi på at vi kan komme frem til et verktøy/ pilotprosjekt som kan bidra til å fremme yrkesopplæringen ved vår skole. Vår veileder under dette arbeidet er Karine Gjersøe som er ansatt ved høyskolen i Oslo og Akershus.

Romsdal videregående skole har vært med i ulike aktuelle prosjekter med gode utfall de siste årene med temaer: Bedre læringsmiljø, vurdering for læring, rekruttering og hospitering med bransjen. Vi vil gjennom vår forskning prøve å finne ut om hvilken utvikling elevene får gjennom å delta på et pedagogisk tverrfaglig prosjekt som FYR og UTVEKSLING. Vi vil ellers opplyse om at de som deltar i undersøkelsen har krav på anonymitet, så vi vil med dette opplyse om at intervjupersonens anonymitet vil bli ivaretatt. Vi har også taushetsplikt om det vi får høre i intervjuet, med dette mener vi at det kan forekomme en fortrolighet i intervjuet som vil få intervjuobjektet til å fortelle mer enn det vi spør om. Med dette håper vi på positive tilbakemeldinger og skulle det være noen spørsmål er det bare å ta kontakt.

Underskrift

Med hilsen

Ann Torill Havnes Jørgensen og Aslaug Birkeland

Vedlegg 5 Intervjuguider

Intervjuguide	
Problemstilling: Hvordan kan internasjonalisering bidra til læring, der integrering av FYR er en del av yrkesopplæringen?	
Informanter: Elever	Metode: Kvalitativt forskningsintervjuer
Spørsmål:	
<p>Bakgrunns spørsmål</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gleder du deg til utvekslingen i London? Og hva gleder du deg mest til? 2. Er det noe du gruer deg til og kan du eventuelt prøve å si noe om hvorfor? 3. Hvordan liker du frisørfaget? 4. Hvordan ser du for deg frisørfaget blir for deg neste år. Er du bestemt på at du vil fortsette i frisørfaget? Og hvorfor? <p>Utdyp dette...</p>	
Har du vært i utlandet eller London før, der du har måttet snakket engelsk? I tilfelle hvor?	
<p>Hoved spørsmålene</p> <p>Du har vært ute i arbeidspraksis i Norge før og kan du beskrive så detaljert som mulig hvordan du opplevde dette?</p> <p>Hvordan ble du ivaretatt som person og Hva gjorde du for å integrere deg selv med kolleger i arbeidsmiljøet? Hvordan opplevde du dette? sosialt</p> <p>Hvordan følte du at praksisen medførte læring for deg? Faglig</p>	
Kan du på sikt tenke deg å jobbe som frisør i utlandet? Og hvorfor det tror du?	

<p>Kan du prøve å beskrive hvordan motivasjonen/ engasjementet ditt er i dag til å delta på utvekslingen?</p>	
<p>Hvordan ser du på det å bo hos en vertsfamilie fra et annet land og kultur? (som kan være multikulturell)</p>	
<p>Hva håper du å lære av utvekslingen i London (utenlandsturen)?</p> <p>(Kan du utdype det? Prøve å gjøre deg noen tanker om det?)</p>	
<p>Hvilke forventninger har du til deg selv i forhold til det faglig og sosialt gjennom utvekslingen i London? Her forklarer vi respondenten hva som menes med spørsmålet</p> <p>Kan du gi noen eksempler på dette/ utdype</p> <p>Faglig? – (fellesfag, programfaget ditt frisør)</p> <p>Sosialt? – (hos vertsfamilien, som gruppe på helg, jobb osv...)</p> <p>Personlig? – (Hvor trygg og selvstendig mener du at du er i dag)</p>	
<p>Hvilke forventninger har du til arbeidsplassen du skal ha i London.</p> <p>Utdyp :Faglig og sosialt?</p>	
<p>Hvilke forventninger tror du arbeidsplassen har til deg?</p> <p>Utdyp : Faglig og sosialt?</p>	
<p>Hvordan merker du i dag at fellesfagene er yrkesrettet mot frisørfaget i dag?</p> <p>Evt. utdyp dette mer... Forstår jeg deg riktig at du mener yrkesretting innebærer..... gjennom at fellesfagene er rettet mot frisørfaget/utveksling til London?</p>	
<p>Kan du prøve å si noe om du mener det er viktig at fellesfagene er yrkesrettet mot frisørfag?</p> <p>Kan du gi noen eksempler på det? fordeler? Ulemper? – Utdype dette</p>	

Er det noe du kunne tenke deg å tilføye?	
Er det noe jeg burde spørre om, eller noe du mener er viktig som jeg ikke har spurt om?	

For å kvalitetssikre intervjuet bruker vi diktafon. Vi fordeler rollene gjennom intervjuguiden slik at en intervjuer eleven, mens den andre noterer/observerer.

Innledning til elevene

I dette intervjuet skal vi prøve å finne ut om du som elev har noen tanker om hvordan du vil oppleve det å reise utenlands for å jobbe innen frisørfaget og ta i bruk dine engelskkunnskaper gjennom kommunikasjon både i praksis og på fritid. Og hvilket forventninger du har til dette. Når vi som intervjuer deg sier noe om hvordan du opplever noe faglig og sosialt, da mener vi frisørfaget og fellesfagene. Faglig: Om du tror du opplever faglig utvikling i de ulike fagene. Du arbeider i alle fellesfagene mot frisørfaget i dag og det vi vil vite er om du opplever dette som hensiktsmessig og engasjerende eller ikke. Sosialt: Det betyr om du tror du får trening i det å bli tryggere på deg selv og om du utvikler deg bedre på å kommunisere med andre mennesker gjennom å delta på et slikt prosjekt. Og ikke minst hvordan du ser på å det å bo hos en vertsfamilie med kanskje multikulturell bakgrunn. Håper at du kan svare så godt som du kan og det gjør ingenting om du må ha en pause for å tenke deg om før du svarer. Da vil vi bare si lykke til.

Intervjuguide	
Problemstilling:	
<p>Hvordan planlegge, gjennomføre og evaluere et tverrfaglig pedagogisk prosjekt som Internasjonal utveksling og FYR med tanke på utvikling av elever faglig og sosialt på Vg2 frisør?</p>	
Informanter:	Metode:
Lærere	Kvalitative forskningsintervjuer
Spørsmål:	
<p>Bakgrunns spørsmål</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Hva er din rolle ovenfor de elevene som skal til London? 6. Har du erfaringer fra tilsvarende prosjekter? 7. Hvilke forventninger har du til prosjektet. Dvs. At elevene får internasjonal erfaring gjennom skolen? 8. Hvilken innstilling har du til prosjektet? Positivt/negativt? 9. Hvilket læringsutbytte tror du elevene vil sitte igjen med? <ul style="list-style-type: none"> - Faglig - Sosialt Og hvorfor? <p>Utdyp dette...</p>	
<p>Kan du si noen generelt om elevgruppens ståsted</p> <ul style="list-style-type: none"> - faglig - sosialt 	
<p>Hvilke forventninger har du til elevenes praksisperiode i London?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Faglig - Sosialt 	
<p>Har du hatt noen spesielle arbeidsoppgaver i forbindelse med tanke på FYR og utvekslingen?</p>	
<p>Hvordan har elevene jobbet i ditt fag i forberedelsesfasen?</p>	

Hvilke mål har du hatt med arbeidet som er gjort i forberedelsesfasen?	
Hvordan mener du at elevene er forberedt for praksisperioden? Kan du eventuelt utdype det litt mer?	
Hvilken effekt mener du forberedelsesfasen til praksisperioden har hatt på elevene? Kan du gi noen eksempel på det? Fordeler? Ulemper?	
Hvordan mener du at fellesfagene er yrkesrettet mot frisørfaget i dag? Kan du gi et eksempel på det? Har du vært mer bevisst med yrkesretting av ditt fag i dette prosjektet? Evt. utdyp dette mer... Forstår jeg deg riktig at du mener yrkesretting innebærer f.eks. fagord og uttrykk.....	
Hvilken effekt mener du yrkesrettingen har hatt på elevene? Kan du gi noen eksempler på det? Opplevde du at yrkesrettingen virket positivt da?	
Er det noe du kunne tenke deg å tilføye?	
Er det noe jeg burde spørre om, eller noe du mener er viktig som jeg ikke har spurt om?	

Intervjuguide	
Problemstilling: Hvordan kan internasjonalisering bidra til læring, der integrering av Fyr er en del av yrkesopplæringen?	
Informanter: Elever	Metode: Kvalitativt forskningsintervjuer
Spørsmål:	Svar
<p>1. Kan du prøve å tenke tilbake til da du var ankommet London og si noe om hvilken følelser/forventninger du hadde med ditt første møte med England/London?</p> <p>Eventuelt: Utdyp dette ... Hva trodde du dette oppholdet ville bli/ by på osv...</p> <p>Kan du prøve å fortelle oss så detaljert som mulig?</p>	
<p>2. Hvordan tenker du nå etter at du har kommet hjem fra London. Ble dine forventninger til arbeidsplassen oppfylt i London? Eventuelt hvorfor ikke det?</p> <p>Utdype dette: Faglig og sosialt?</p> <p>Hvis ja, hva mener du oppfylte forventningene?</p>	
<p>3. Har utvekslingen gjort noe med ditt fremtidige yrkesvalg? Styrkes eller svekkes dine valg?</p>	
<p>4. Har utvekslingen gjort noe med din motivasjon/ engasjement til frisørfaget? Har synet ditt på frisørfaget endret seg etter oppholdet? Eventuelt hvordan?</p>	
<p>5.a) Hva mener du kan har hatt størst effekt på praksisperioden? for at den skal kunne bli så lærerik og positiv som mulig for en elev?</p>	

<p>b) Har noe vært krevende/ utfordrende under praksis?</p> <p>Kan du prøve å svare så konkret som mulig?</p>	
<p>6. Hvordan opplevde du det å bo hos en vertsfamilie fra et annet land og kultur?</p> <p>(Hjelpestikkord: kultur, sosialt, språk og personlig utvikling.)</p> <p>Kan du prøve å svare så detaljert som mulig?</p>	
<p>7. Hva mener du kan ha størst innvirkning på bosituasjon/vertsfamilien under utvekslingen, for at den skal bli mest mulig positiv for eleven?</p> <p>Med dette mener vi osv.....</p>	
<p>8. Mener du selv at du har hatt noen form for utvikling faglig og sosialt gjennom FYR/utveksling?</p> <p>Her forklarer vi respondenten hva som menes med spørsmålet</p> <p>Kan du gi noen eksempler på dette/ utdype</p> <p>Faglig? – (fellesfag, programfaget ditt frisør)</p> <p>Sosialt? – (hos vertsfamilien, som gruppe på helg, jobb osv. Personlig utvikling (selvfølelse, trygg og selvstendig)</p>	
<p>9. Har du hatt stor nytte av at fellesfagene som har vært yrkesrettet mot frisørfaget, når du har vært på utveksling?</p> <p>Evt. utdyp dette mer... Forstår jeg deg riktig at du mener yrkesretting innebærer..... gjennom at fellesfagene er rettet mot frisørfaget/utveksling til London?</p>	
<p>Kan du gi noen eksempler på det? fordeler? Ulemper? – Utdype dette</p>	
<p>10. Har klassen blitt bedre kjent/knyttet til hverandre gjennom arbeidet med utveksling/ FYR?</p>	

<p>a) Hvordan har samarbeide/samholdet fungert dere elever imellom under oppholdet?</p> <p>b) / Hvordan har det fungert etter hjemkomst?</p> <p>11. Kan du prøve å gi oss tre eksempel på de beste opplevelsene du hadde under utvekslingen?</p> <p>12. Har du fått bruk for noe av det du har lært etter hjemkomst?</p>	
<p>13. Er det noe du kunne tenke deg å tilføye?</p>	
<p>14. Er det noe jeg burde spørre om, eller noe du mener er viktig som jeg ikke har spurt om?</p>	

For å kvalitetssikre intervjuet bruker vi diktafon. Vi fordeler rollene gjennom intervjuguiden slik at en intervjuer eleven, mens den andre noterer/observerer.

Innledning til elevene

I dette intervjuet skal vi prøve å finne ut om du som elev har noen tanker om hvordan du opplevde det å reise utenlands for å jobbe innen frisørfaget og ta i bruk dine engelskkunnskaper gjennom kommunikasjon både i praksis og på fritid. Når vi som intervjuer deg sier noe om hvordan du opplever noe faglig og sosialt, da mener vi frisørfaget og fellesfagene. Faglig: Om du tror du opplever faglig utvikling i de ulike fagene. Du arbeider i alle fellesfagene mot frisørfaget i dag og det vi vil vite er om du opplever dette som hensiktsmessig og engasjerende eller ikke. Sosialt: Det betyr om du tror du får trening i det å bli tryggere på deg selv og om du utvikler deg bedre på å kommunisere med andre mennesker gjennom å delta på et slikt prosjekt. Og ikke minst hvordan du ser på å det å bo hos en vertsfamilie med kanskje multikulturell bakgrunn. Håper at du kan svare så godt som du kan og det gjør ingenting om du må ha en pause for å tenke deg om før du svarer. Da vil vi bare si lykke til.

Intervjuguide

Problemstilling:

Hvordan planlegge, gjennomføre og evaluere et tverrfaglig pedagogisk prosjekt som internasjonal utveksling og FYR med tanke på utvikling av elever faglig og sosialt på Vg2 frisør?

Forskningsspørsmål: Hvilke faktorer/virkemidler har internasjonal utveksling og FYR bidratt til for elevenes utvikling faglig og sosialt?

Informanter:

Lærer

Metode:

Kvalitativt forskningsintervju

Spørsmål:

Svar

Umiddelbare tolkninger

1. Hvilket fag underviser du frisørelevne i?

2. Hvordan har du opplevd å arbeide med FYR og internasjonal utveksling dette skoleåret?

Positivt/negativt?
Kan du utdype det?

2. FYR og internasjonal utveksling har blitt planlagt og gjennomført sammen som et tverrfaglig prosjekt. Hvordan mener du dette har fungert?

Fordeler? Ulemper? – Kan du eventuelt si noe mer rundt det?

3. Hvordan mener du at samarbeidet med lærere på tvers har fungert?
Kan du eventuelt gi eksempel på hva du mener har fungert godt eller mindre godt?

4. Hvordan opplever du organisatorisk at det har vært lagt til rette for å samarbeide om prosjektet?

Eventuelt hva kunne du tenkt deg var annerledes?

5. Hvilke tanker har du om fremtidig organisering av FYR og internasjonal utveksling?

Kan du utdype det?
Kan du prøve å svare så konkret som mulig?

<p>6. Hvordan har du opplevd at elevene har utført arbeidet med FYR og internasjonal utveksling i ditt fag?</p> <p>Positivt/negativt Stikkord: motivasjon, relevans, interesse Har du konkret eksempel på det?</p> <p>7. Som lærer hadde du noen forventninger til elevenes faglige og sosiale utvikling gjennom utveksling.</p> <p>Hvordan har du opplevd at elevenes utvikling faglig og sosialt etter hjemkomst fra London har vært?</p> <p>Med utgangspunkt i stikkordene vil vi at du skal prøve å svare så detaljert som mulig.</p> <p>Stikkord: sosialt personlig samarbeid selvstendighet språk yrkesidentitet kultur tryggere på seg selv</p> <p>8. Uten å nevne navn er det noen elever du tenker har hatt en større eller mindre utvikling enn andre?</p> <p>Positivt/negativt Kan du gi eksempel på det?</p> <p>9. Hvordan opplever du klassemiljøet etter utvekslingen? Har det endret seg?</p> <p>Positivt/negativt?</p>		
<p>10. Hvordan faglig utvikling opplever du at elevene har hatt i ditt fag i arbeidet med FYR og internasjonal utveksling?</p> <p>Kan du gi eksempel på det? Hvis du ikke har opplevd en faglig utvikling på elevene, hva mener du årsaken til det kan være?</p>		

11. Hvordan har elevene jobbet i ditt fag etter hjemkomst?		
12. Er det noe konkret du fremtidig vil endre på i hvordan du har planlagt og gjennomført arbeidet i denne fasen?		
13. Er det noe du kunne tenke deg å tilføye? Er det noe jeg burde spørre om, eller noe du mener er viktig som jeg ikke har spurt om?		

For å kvalitetssikre intervjuet bruker vi diktafon. Vi fordeler rollene gjennom intervjuguiden slik at en intervjuer læreren, mens den andre noterer/observerer.

Innledning til lærerne

I dette intervjuet skal vi prøve å finne ut hvilke faktorer/ virkemidler du som lærer opplever internasjonal utveksling og FYR har bidratt til for elevenes utvikling/motivasjon faglig og sosialt.

Vi vil lytte til dine erfaringer om hvordan du opplever elevene etter at de har gjennomført det tverrfaglige prosjektet internasjonal utveksling og FYR. Hvordan du mener det har vært å la elevene reise utenlands for å jobbe innen frisørfaget og ta i bruk sine engelskkunnskaper gjennom kommunikasjon både i praksis og i fritid. Når vi som intervjuer deg sier noe om hvordan du opplever noe faglig og sosialt, da mener vi frisørfaget og fellesfagene.

Faglig: Om du mener elevene har hatt en faglig utvikling i ditt fag. Elevene har arbeidet i fellesfagene mot frisørfaget i dag og det vi vil vite er om du opplever at du har erfart at det har vært hensiktsmessig og engasjerende eller ikke.

Sosialt: Det betyr om du mener at elevene har fått trening i det å bli tryggere på seg selv og om du mener at de har utviklet seg og blitt sterkere på å kommunisere med andre mennesker gjennom å delta på et slikt prosjekt. Håper at du kan svare så godt som du kan og det gjør ingenting om du må ha en pause for å tenke deg om før du svarer.

Da vil vi bare si lykke til.

Vedlegg 6 NSD

Karine Sand Gjersøe
Institutt for yrkesfaglærerutdanning Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 18.04.2017

Vår ref: 52700 / 3 / AGH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 02.02.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>52700</i>	<i>Internasjonal utveksling og FYR - et tverrfaglig prosjektarbeid i videregående opplæring</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Karine Sand Gjersøe</i>
<i>Student</i>	<i>Ann Torill Havnes Jørgensen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2018, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

2

Agnete Hessevik

Kontaktperson: Agnete Hessevik tlf: 55 58 27 97

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Ann Torill Havnes Jørgensen ann.torill.havnes.jorgensen@mrfylke.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 52700

Personvernombudet minner om at meldepliktige prosjekter skal meldes senest 30 dager før oppstart. En viktig del av ombudets rolle er å veilede i prosessen med informasjon og samtykke.

UTVALG OG REKRUTTERING

Utvalget består av elever og lærere i en klasse ved en videregående skole.

Det er særlig viktig å understreke frivilligheten i dette prosjektet. Skolen er en obligatorisk arena, men det skal være helt frivillig å delta i forskning for både lærer og elev. Det er forskers ansvar å sørge for at deltakerne ikke opplever press om å delta, og at de forstår at deltakelse er frivillig.

Å FORSKE PÅ EGEN ARBEIDSPASS

Studentene som gjennomfører prosjektet er ansatt på skolen der elevene som deltar går. Som lærere og forskere på samme tid inntar dere en dobbeltrolle, og må være oppmerksom på en del problemstillinger som dette reiser:

1. For det første må det tydeliggjøres ovenfor foreldre og elever at dere inntar nye roller som forskere iforbindelse med forskningsprosjektet, og at det som skjer ikke er en del av undervisningen som sådan.
2. Videre bør en være oppmerksom på at prinsippet om frivillig deltakelse kan trues når de som forespørres omdeltakelse står i et direkte avhengighetsforhold til forskeren. Det bør derfor være helt tydelig at det er helt frivillig å delta og at det ikke vil få noen konsekvenser for vurderinger i faget eller relasjon til skolen/lærere dersom de ikke ønsker å delta.
3. Et tredje forhold en bør være oppmerksom på, er bruk av kunnskap i prosjektet som en har tilegnet seg omelevne fordi man er deres lærer. Det vil være viktig å skille mellom den kunnskapen en allerede har i kraft av å være lærer og de opplysningene/dataene man innhenter som forsker. I prinsippet er det kun de dataene man konkret har innhentet som forsker en kan benytte i prosjektet, og en bør være forsiktig med å trekke inn forhold og situasjoner en har fått kjennskap til fordi man er lærer. Vær også oppmerksom på at opplysningene som kommer frem i forbindelse med forskning ikke uten videre kan overføres til rollen som lærer.

LÆRERES TAUSHETSPLIKT

Vi minner om at lærere har taushetsplikt, og at de derfor ikke kan gi opplysninger om enkeltelever til forskning. Dette gjelder selv om lærerne ikke er bundet av taushetsplikt overfor studentene i rollen som kolleger. Dersom lærere skal uttale seg om identifiserbare elever, forutsetter vi at det innhentes samtykke fra elevene og foresatte til dette. Når forskerne kjenner elevene og lærerne som deltar i prosjektet, kan det være vanskelig å gjennomføre intervjuer med kolleger uten at det forstås hvilke barn det gjelder. Vi anbefaler derfor at det i alle tilfeller innhentes et slikt samtykke i dette prosjektet.

DATAINNSAMLING

Datamateriale med personopplysninger innhentes ved personlig intervju, observasjon og innsamling av logg fra elevene.

Elevene har blitt intervjuet i forkant og i etterkant av utvekslingsoppholdet. Lærerne har blitt intervjuet i forkant, og skal intervjues igjen på et senere tidspunkt. Personvernombudet har mottatt intervjuguider for intervju med elever i forkant og etterkant, samt for intervju med lærere i forkant. Vi ber om at intervjuguide som skal benyttes i intervju med lærere i etterkant ettersendes til personvernombudet@nsd.no.

Elevene har ført logg fra utvekslingsoppholdet som skal benyttes som data i forskningsprosjektet. Studentene (forskerne) har også gjort observasjoner av elevenes praksis i frisørsalonger under utvekslingsoppholdet. Logg fra observasjonene benyttes som data i forskningsprosjektet.

Det kan bli aktuelt å innhente bilder i datamaterialet.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Ifølge meldeskjemaet innhentes det samtykke fra foresatte for ungdom under 18 år. Vi forstår det slik at det har vært holdt foreldremøte og at det har vært tett dialog med foresatte og elever. Vi antar derfor at det er gitt en del utfyllende muntlig informasjon om forskningsprosjektet.

Fordi vi har påpekt at tidligere utsendte informasjonsskriv ikke er tilstrekkelig utformet, forutsetter vi at utvalget gis utfyllende informasjon om:

- veileders navn og kontaktopplysninger
- dato for prosjektslutt (31.05.2018) og at personopplysninger da vil anonymiseres

Det reviderte informasjonsskrivet, mottatt 10.04.2017 ivaretar disse kravene. Vi påpeker imidlertid følgende: - Fjern setningen om at det ikke vil være nødvendig å lagre noen personopplysninger om deltakerne. Det behandles personopplysninger om deltakerne da intervjudata og logger kan knyttes til enkeltstudenter og lærere.

- Elever/foresatte må informeres om at lærerne intervjues og hva lærerne blir spurt om.
- Fordi deltakerne tidligere har fått informasjon om at publikasjonen vil være anonym, kan ikke videredeltakelse nå innebære at deltakerne vil kunne identifiseres i publikasjonen. Deltakerne må derfor få muligheten til å bli anonymisert i publikasjonen.

Vi viser til vår nettside om hvilken informasjon som må gis for å innhente et gyldig samtykke: http://www.nsd.uib.no/personvernombud/hjelp/informasjon_samtykke/informere_om.html. Vi legger til grunn at dere sørger for at alle som deltar i forskningsprosjektet får all nødvendig informasjon om prosjektet og behandling av personopplysninger i prosjektet.

Dersom dere innhenter bilder i datamaterialet, forutsetter vi at alle som kan identifiseres på bildene samtykker til at bildene kan benyttes i datamaterialet.

TREDJEPERSONER

Vi forstår det slik fra telefonsamtale med Ann Torill Havnes Jørgensen 06.04.2017 at det ikke er innhentet opplysninger om ansatte i frisørsalongen. Personvernombudet antar at det i elevenes logger kan framkomme opplysninger om identifiserbare tredjepersoner, slik som medelever, personer i vertsfamilier eller personer tilknyttet praksisplassen/frisørsalongen. Dersom dette forekommer, gjelder følgende: Det skal kun registreres opplysninger om tredjepersoner som er nødvendig for formålet med forskningsprosjektet. Opplysningene skal være av mindre omfang og ikke sensitive, og skal anonymiseres i publikasjon. Så fremt personvernulempen for tredjeperson reduseres på denne måten, kan prosjektleder unntas fra informasjonsplikten overfor tredjeperson, fordi det anses uforholdsmessig vanskelig å informere. Dersom det aktivt innhentes opplysninger om identifiserbare tredjepersoner, legger vi imidlertid til grunn at personene det gjelder får informasjon om forskningsprosjektet.

PUBLISERING

Dersom elevene eller lærerne vil være identifiserbare i publikasjonen, herunder at medelever eller kolleger kan forstå f.eks. hvem som har sagt hva, skal det innhentes samtykke fra den det gjelder til dette.

Vi forutsetter at det ikke publiseres opplysninger som kan knyttes til tredjepersoner.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at dere etterfølger Høgskolen i Oslo og Akershus sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

PROSJEKTSLUTT

Forventet prosjektslutt er 31.05.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger somf.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak og bilder